ÇEVİRİBİLİM

YAZILI ÇEVİRİ EDİNCİ

Dr. Mine Yazıcı

Mine YAZICI, 1978 yılında İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 1979'dan 1999 yılına kadar İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Bölümünde İngilizce Okutmanı olarak çalıştı. 1999 yılında Edebiyat Fakültesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Anabilim dalında okutman olarak göreve başladı. Uygulama alanındaki uzun ve yoğun deneyimini, kuramsal alanla buluşturma olanağını bu bölümde buldu. 2003'de Doktor, 2005'de Yardımcı Doçent, 2006'da Doçent oldu. Bilimsel yayınları arasında Çeviribilime Giriş (2001), *Çeviri Etkinliği (2004), Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları (2005) adlı yapıtları bulunmaktadır. Makaleleri arasında ise, "Translator Training in Turkey", Perspectives: Studies in Translatology, 12; 4, Clevedon: Multilingual Matters 303-314 (2004). Edebiyat Fakültesi Yayınları 127s; Çeviribilimde Bibliyografyalar: İşlevsel bir Yaklaşım Translation Studies in the New Millennium Vol 2. 225-238 Ankara: Bilkent University (2004), Translation and Language; Peter Fawcett Review, Perspectives: Studies in Translatology 4 Clevedon: Multilingual Matters (2005). "Geçmişten Günümüze Yüksek Öğretimde Çeviri Eğitimi", Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü Dergisi, Sayı: 11, Aralık 2001, s. 91-103; Çeviri Tarihi Labirentinde Kültürel Kimliği Arayış, Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü Dergisi, Sayı: 13, Aralık 2003, s. 93-107; "Antik Çağ Çeviri Anlayışının Çeviribilim Işığında İrdelenmesi" Dil Dergisi, sayı:108 Ankara Üniversitesi Basımevi, Ekim 2001 s.12-20; "Çeviribilimde Disiplinlerarası bir Yöntem: Sorunlar ve Çözümler", Disiplinler arası Ortam ve Yöntem Sorunları, 112-126, İstanbul: Multilingual 2004. s.112-126; "Çeviribilimde İnceleme Alanları Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü Dergisi, Sayı: 14, Aralık 2004, s. 41-54 bulunmaktadır.*

ISBN 975-6008-29-6

Yazılı Çeviri Edinci

Dr. Mine Yazıcı/ Yayınlayan: Multilingual/
Baskı: Matbaa 70, 2007 İstanbul.

Dr. Mine Yazıcı

YAZILI ÇEVİRİ EDİNCİ

MULTILINGUAL
Klodfarer Cd. 40/6 Çemberlitaş- İstanbul
Tel/Fax: (212) 518 47 55

Prof. Dr. Tahsin Yazıcı'nın anısına

İÇİNDEKİLER

IV. BÖLÜM

ÖNSÖZ

Her alanda olduğu gibi, çeviribilim alanında da bilgi ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte alana sadece yeni terim ve kavramlar girmekle kalmaz, var olan terim ve kavramlar da bu gelişmelere koşut olarak evrilip, kapsamını genişletir. Örneğin, 80'li yılların ortasında kuramsal bilginin devreye girmesiyle birlikte çeviri işlemlerinde erek dil edincinin de en az kaynak dil edinci kadar önemli olduğu anlaşılmıştır. Gerçi bu konuda ülkemizin 1930'lu yıllardan başlıyarak daha şanslı konumda olduğu öne sürülebilir. 1928'de Latin harflerinin kabulüyle ilk çeviri etkinliğini başlatanların yazar kimliği sadece Türkçe'nin dinamiklerini harekete geçirmekle sınırlı kalmamış, ülkemizin kapılarını dünyaya açan bir kültür anlayışının da temellerinin atılmasına neden olmuştur. Kuşkusuz bunda dönemin yazarlarına yüklenen Cumhuriyet'in mimarlığı görevinin de büyük etkisi olmuştur. Bununla birlikte, yazınsal alanda sağlanan başarının bilgi ve teknoloji alanındaki çevirilerde sağlanamaması düşündürücüdür.

Yazınsal alandaki çevirilerin başarısı, Cumhuriyet dönemi yazarlarının siyasal ve ekonomik anlamda çöküşe karşın gerçekte çok renkli, hoşgörülü kültürel mozaiğe sahip bir imparatorluğun iniş ve çıkışlarından edinilen yaşam deneyiminin sağladığı geniş ölçekli bakış açısına bağlanabilir. Öte yandan, teknik ve bilimsel alandaki çevirilerin başarısızlığı da geçmişteki özgün bilgi üretiminin eksikliğiyle ilişkilendirilebilir. İki alanda görülen bu çelişkiye karşın kültürlerarası yazınsal iletişimle başlayan çeviri hareketinin sonunda bilimsel ve teknik alanda yapılan çevirileri de

hem nicelik, hem de nitelik açısından etkileyeceği yadsınamaz. Dünyanın II. Sanayi Devrimini yaşadığı ve bilgi patlamasıyla sonuçlanan 1960'lı yıllarda kültürlerarası iletişim araçlarının da yaygınlık kazanarak dil bilenlerin sayısının artması, tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de evrensel bilgiyi paylaşmak üzere bilim ve teknik alanında çeviriye rağbeti artırmıştır. Gerçi bu dönemdeki çeviri etkinliğinin yazınsal alanda elde edilen başarıyı yakaladığı öne sürülemez. Bunda her dil bilenin mekanik bir işlem olarak çeviri yapabileği kanısı kadar temeli bilimsel meraklılığa dayalı konu alanı bilgisi ve araştırma eksikliğinin de payı vardır. Bir başka deyişle, 1960'lardan 90'lı yıllara uzanan bu geçiş sürecinde çevirinin, kültürel ve evrensel bilgi birikimi ve çevirmenin iki dil edinci yanı sıra yaşam deneyimiyle ilgili bir birikim olduğu gerçeği göz ardı edilmiştir. Bu ara süreçte, dil edinci çeviri edincinin önüne geçmiştir. Ancak bu bir süreç olup, bu süreci başlatmanın da kendi başına erek ekinde bir işlevi olduğu unutulmamalıdır. Üstelik 80'li yılların ortasından başlayarak uygulamalı dilbilim kapsamında ele alınmaya başlayan çeviri konusu Prof. Dr. Akşit Göktürk, Prof. Dr. Berke Vardar, Prof. Dr. Özcan Başkan ve Prof. Dr. Ahmet Kocaman gibi önde gelen akademisyenler aracılığıyla ülkemizde kuramsal olarak tanınmaya başlamıştır. Bu alandaki bilgi birikimi, sonunda çevirinin yüksek öğretim kapsamına alınmasına neden olmuştur.

Bir konu alanının akademik bir disiplin olarak kabulü ona birtakım yükümlülükler getirir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Birincisi, evrensel bilgiyi ülkeye taşımak
- İkincisi, bu bilgi ışığında ülkede olup biteni sorgulayarak hem özgün bilgi üretimini tetiklemek, hem de bu bu bilgiyi evrensel kültüre malolacak şekilde harmanlayıp, çıkarımda bulunmak
- Üçüncüsü ise, ülkenin zaman kaybetmeden kalkınmasına katkıda bulunacak düzeyde bilgi ve teknik beceriye sahip elemanlar yetiştirmektir.

Bu sonuncu unsura dayalı olarak kaleme aldığım bu küçük yapıtta özellikle profesyonel çevirmenin el yordamıyla veya deneme yanılma yöntemiyle uzun zaman harcayarak edindiği bilgi ve deneyimin, bilgiye susamış veya her gün milyonlarca bilginin üretildiği dünyamızda nasıl daha kısa zamanda edinilebileceği düşüncesinden yola çıkılmıştır. Kendi deneyimlerime dayanarak salt "dil edinci"ne dayalı eğitimin gerçekte çevirmen adayının ufkunu nasıl sınırlayıp, ona nasıl zaman kaybettirdiğini gözlemleme ve bunu kuramsal bilgi ışığında sorgulama olanağı buldum. Bu bağlamda kuram ve uygulama arasında köprü kurarak çeviri edincinin evrilerek günümüzde ne anlama geldiğini, çeviri edincini dil edincinden ayıran yönleri kuramsal bilgi ışığında irdeleyerek günümüz çevirmen adaylarına üst bilinç kazandırmak istedim. Çeviri edinciyle ilgili olarak kazanılan üst bilincin çevirmen adayına zaman kazandırarak belli bir konu alanında bilinçli bir şekilde uzmanlaşmasını sağlayacağını ve geçmişte yazınsal alanda sağlanan başarının "küreselleşmenin" bilgi ve teknolojiyi tetiklediği çağımızda bilimsel ve teknik alanda çevirilere de yansıyacağını düşünüyorum.

Çeviri eğitimi aracılığıyla bu alana ilgi duyanlara ve çevirmen adaylarına kuramsal bilgi ışığında kendi deneyimimden yola çıkarak yazdığım bu yapıt dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde çeviri eğitimiyle ilgili kitaplar üzerine betimleyici bir inceleme örneği verilerek çevirmen adayına çeviri edincini sorgulama olanağı yaratılmıştır. "Çeviri Kuramları ve Eşdeğerlik" başlıklı ikinci bölümde ise, çeviri edincinin tarihten başlayarak ölçütü "eşdeğerlik" kavramı, buna koşut olarak geliştirilen çeviri stratejileri ve çeviri kavramının genişlemesiyle birlikte değişen eşdeğerlik anlayışı ve eşdeğerlik ölçütünü irdeleyen işlevsel yaklaşım ve kuramlardan söz edilmiştir. Üçüncü Bölümde ise, çeviride bilişsel işlemler mercek altına alınmış ve özellikle teknolojik bilginin gözde konumda olduğu çağımızda bu alanda çeviriye duyulan gereksinimin ve çevirmenin anlama ve düzgüleme yetilerinin önemi üzerinde durulmuştur. Son dördüncü bölümde ise, özel alan

çevirisi ve bilgi kaynaklarının önemi ve çevirmenin araştırmada hangi yazılı ve elektronik kaynaklara başvurabileceği, elekronik kaynak ve bilgisayar destekli çeviri programlarının sağladığı kolaylıklar ve riskler konusunda bilgi verilmiştir. Bu bağlamda günümüz çevirmen profilini çizmek üzere çevirinin sanayi teknolojisindeki önemi ve profesyonel alanda teknik bilgi ve beceriye duyulan gereksinim vurgulanarak çeviri edincinin kaynak ve erek dile, araştırmaya, uzmanlaşmaya, teknik bilgi ve beceriye değgin boyutları kuramsal açıdan sorgulanmıştır. Bu şekilde söz konusu yapıtın, teknolojik gelişmelerin çeviri etkinliğini ne şekilde evirip, kuramsal alanda yeni paradigmalara yol açarak çeviri edincini etkileyeceği konusunu tartışmaya açtığı söylenebilir. Her bölümün sonunda yer alan "uygulama" bölümlerinde ise, kuramsal alandaki bilginin uygulamaya ne şekilde yansıdığını, gerçekte bir birinin ne şekilde tamamlayıcı olduğunu açığa vurmak hedeflenmiştir. Bundan böyle, çeviri eğitiminde kuramın uygulamayla bağlantısı olmadığı şeklindeki eleştirilerin kuramdan çok hedef kitlenin dikkatsiz ve pasif öğrenme alışkanlıklarından kaynaklandığı açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Son söz olarak aynı çatı altında kimi zaman başaramadığımız iletişimi yayınlarımızı destekleyerek bizi bir araya getirme olanağı yaratan Sayın Lozan Kaynak ve Sevgin Kaynak'a; emeğini ve sevgisini esirgemeden bana sabır gösteren Sevgili annem Suzan Yazıcı'ya, ve bu yapıtı gözden geçirme zahmetine katlanan Sayın eğitimci Suna Yazıcı Pekiner'e, içten yapıcı eleştirileriyle Orhan Yazıcı'ya ve Çeviribilim Bölümü olma yoluna giren ve bu konuda emek veren Sayın Prof. Dr. Nilüfer Tapan hocamız başta olmak üzere, bu alanı tanıma olanağı sağlayan bütün bölüm arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Bu küçük yapıtın bir yandan çevirmen adaylarına profesyonellik konusunda üst bilinç kazandırırken, öte yandan da akademisyen arkadaşlarıma yeni araştırma alanları açmasını dilerim.

Dr. Mine Yazıcı

I. BÖLÜM

ÇEVİRİ EĞİTİMİNE KURAMSAL BAKIŞ

Ülkemizde çeviri denilince genelde ilk akla gelen çeviri eğitimi konusudur. Oysa çeviri eğitimi konusu çeviribilim adlı disiplinin uygulama alanına giren bir etkinliktir. Bir başka deyişle, bu durum bilgi ve düşüncenin egemen olduğu çağımızda çeviri kuramının, çeviri eğitimine ve son hedef olarak da çeviri ürünlerine yansıması şeklinde yorumlanabilir. Günümüzde kuramsal dayanağı olmayan bir konu alanı düşünülemeyeceğinden bu bölümde öncelikle çeviri eğitimiyle ilgili yayınlar gelecekteki yayınlara ışık tutmak üzere incelenmiştir.

Çeviri edincini geliştirmeye yönelik olan bu kitapta, öncelikle çeviri eğitimiyle ilgili ülkemizde yayınlanan kitaplarla öteki dillerde aynı amaçla yayinlanmış ve kabul görmüş kitaplar betimleyici yöntemle karşılaştırılmıştır. Bunun iki nedeni vardır; biricisi, ülkemizde yeni kurulan bir disiplinin uygulama alanındaki çalışmaları bilimsel olarak nasıl incelediği konusunda bilgi vermek; bundan böyle, sözkonusu alanın görgül bir bilim dalı olarak kuramsal bakışını yansıtmaktır. İkincisi ise, 1980 – 2004 gibi çeviri eğitiminde geçiş dönemi sayılacak belli bir zaman aralığında rasgele yöntemle yerli ve yabancı yayınlar arasından yapılan bu incelemeden sonuçlar çıkarak çağımızın ve ülkemizin çeviriden beklentilerine yanıt verecek daha geniş ölçekli bir model oluşturmaya çalışmaktır. Bundan böyle, bu bölümde kuramsal bilgi-

lerden dayanak alarak çeviri eğitiminde ne gibi yöntemler geliştirilebileceği üzerinde durulmuştur.

Çeviribilim açısından iki tür yaklaşımdan söz edilebilir: bunlardan birincisi, çeviri incelemelerinden yola çıkan çeviribilimsel yaklaşım; ikincisi ise, dilbilimsel yaklaşımdır. Çeviribilimin kendi içinden çıkan kuramlar, doğrudan çeviri ürünleri betimleyerek toplumdaki yerleşmiş çeviri anlayışını, bu anlayışın kültürel olduğu kadar sosyo-politik ilişki ve gerekçelerini inceler. Üstelik bununla da kalmaz, çevirilerin geleceğe yönelik olarak ekinsel ve dilsel etkilerini de inceleyerek ekinin can damarı yazınsal dizgeye dinginlik kazandırır. Bu durumda çeviri kuramının kapsamına çevirilerin ideoloji ve siyasi erkle ilişkileri ve çevirilerin kültürün evrimindeki payı konuları veya kısaca kültürel boyutu girer. Öte yandan, çevirinin toplumbilimsel incelemesi çevirinin profesyonel yaşamdaki durumunu mercek altına alır. Örneğin, çalışma koşulları, zaman sınırlaması, iş yükü, müsteri ilişkileri,. telif hakları, sosyal güvenliği gibi konuları ele alır.

Çeviri eğitimi ise, hem çevirmenin adayının karar verme aşamasındaki bilişsel süreçleri hem de metin-dilbilimsel konularını içine alır. Çeviri eğitiminin diğer dil eğitimiyle ilgili konu alanlarından farklılığı, çeviri edincinin hem dilsel ve bilgisel, hem de yaşam birikimiyle ilgili deneyimin yaş ilerledikçe kazanılmasından kaynaklanır (Toury 1995: 242-245). Çevirmen adayının kaynak ve erek dil edinci çeviri işlemlerini çözmeye yetmez. Onun bu durumu algılamasını sağlamak amacıyla aşağıda çeviribilim ışığında hazırlanmış veri tabanınından yola çıkarak piyasadaki uygulamaları incelemesi, hem konuyu bilinçli bir şekilde irdelemesine yardımcı olur, hem de çeviri işlemlerine girmeden önce çeviride araştırmanın önemine dikkati çeker. Bu bir yerde çevirmen adayının toplumda yerleşmiş çeviri anlayışını ve çeviri stratejilerini farklılığını öncelikle kendinin farkına varmasını ve eski ezbere dayalı öğrenme alışkanlıklarından kurtulup, çevirinin temel ilkesi araştırma ve sorgulamaya girmesini sağlar. Kısacası,

çeviri eğitimi konusunda çeviribilimsel bir araştırma çevirmen adayına çeviri eğitimi konusunda büyük ölçekli bir bakış açısı kazanmasını sağlar. Bu amaçla öncelikle çeviribilimsel yaklaşım açısından çeviri eğitimiyle ilgili bir araştırmanın nasıl yapılacağı konusunda bilgi vermek, çeviribilimsel yaklaşımın daha kolay anlaşılmasını sağlayacağı gibi kuram ve uygulama arasında da köprünün kurulmasına da yardımcı olur.

Böyle bir araştırma için, öncelikle çeviri eğitimi ile ilgili yayınlardan oluşan bir bütünce oluşturmak gerekir. Bu bütüncenin oluşturulmasında tek dilli kaynaklara başvurulabileceği gibi, çok dilli kaynaklara da başvurularak karşılaştırma olanağı yaratılabilir. Bu şekilde akademik bakış açısının uygulama alanıyla ilişkilerini inceleme olanağı da yaratılmış olur. Burada amaç, ülkemizde geriye dönük olarak çeviri eğitiminin ne durumda olduğunu saptamak ve öteki dillerde bu konudaki kaynaklarla karşılaştırma olanağı sağlayarak geleceğe dönük hedefler saptamaktır. Kuşkusuz bu sayılan amaçların bir hedefi de çeviri eğitimiyle ilgili ileriye yönelik yeni hipotezler ortaya atmaktır. Bu şekilde bir yandan akademik araştırmaya yeni inceleme gereci sağlanırken öte yandan da çeviri eğitimiyle ilgili yayınlarda da nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusunda uygulama alanına ipuçları verilmeye çalışılmıştır.

1.2. Çeviri Eğitimi üzerine Betimleyici bir İnceleme

Bu alandaki betimleyici bir araştırma örneği, kuramların uygulama alanındaki işlevselliğini gözler önüne serdiği gibi, çeviri eğitimi alanında ülkemizde çıkan yayınların hangi kuramlardan yola çıktığını, bir başka deyişle kuramsal bir dayanağı olup olmadığını da gözler önüne serer. Bir başka deyişle, böyle bir bütünce çalışması hem çağdaş kuramların çeviri eğitimine ne şekilde yansıdığını irdeleme olanağı yaratır, hem de çeviri tarihi akışı içerisinde çeviri eğitiminde nereden nereye gelindiğini sor-

gular. Bu konuyla ilgili bütünce araştırmasında Toury'nin savunduğu betimleyici kuramdan yola çıkılarak Lambert&Gorp'un "On Describing Translations" başlıklı yazısında öne sürülen belirli bir amaç doğrultusunda ne şekilde veri toplanacağı konusunda verilen bilgilerden yararlanılabilir. Bundan böyle, ilk aşamada betimleyici araştırmayla ilgili hedefler belirlenip, bu hedefler doğrultusunda betimleyici araştırmada doğru verilere ulaşmaya yarayacak sorular çıkarılmaya çalışılabilir (1985; 42-52). Bu soruların şekillenmesinde içerik açısından Christiane Nord'un çeviri öğretim kitaplarını, çağdaş çeviribilim anlayışı içersinde tanımlamak ve amacını saptamak üzere öne sürdüğü on tezden örnek almak hem bu kitabın içeriğine şekil vermek, hem de betimleyici araştırmada hangi ölçütlerin belirleneceği konusunda ışık tutar (Nord 1992: 109-112):

1. Kuramsal ve yöntemsel temeli belirlenmemiş kitap çeviri öğretim kitabı sayılmaz.
2. Çeviri eğitim kitabı erek kitlesini belirlemeli ve bu hedef doğrultusunda gelişmeli.
3. Çeviri öğretim kitabı elden geldiğince az ama en çok kullanılan ya da kullanılabilir nitelikte olan kuramsal bilgiye yer vermeli.
4. Çeviri metinde öğrencinin karşılaştığı güçlükler onun çeviri sorununu algılamasını engellememeli, bir başka deyişle kitaptaki çalışma onun sorun çözme yeteneklerini de geliştirmeli.
5. Çeviri yardımcı araçlarının kullanımını yönlendirici nitelikte olmalı Örneğin koşut metinler kaynak dilden değil de, erek dilden verilmeli.
6. Çeviri kitabı sadece çevrilecek metinlerle sınırlı olmamalı, erek dilde karşılaştırma olanağı sağlayan metin ve çevirilere yer vermeli.
7. Kaynak metin olarak özgün metinler seçilmeli.

8. Gerçek duruma ilişkin bilgileri içeren metinler seçilmeli, örneğin, metinler zorluk derecesine göre sınıflandırılmamalı, özellikle çeviri ödevlerinde çevirinin erek ekinde hangi işlevi yerine getireceği tanımlanmış olmalı.
9. Çeviri öğretim kitabının kendi başına bir değeri olmadığı, sadece çeviri edincini kazandırmada bir araç olduğu unutulmamalı.
10. Çeviri öğretim kitapları örnek çeviriler vermemeli, onun yerine erek dilde koşut metinler verilmesinin eğitsel açıdan değerli olduğu unutulmamalı.

Temelde kaynak dil ve ekindeki bir metni, erek dil ve ekine aktarmada çeviri edincini geliştirme amacından yola çıkarak öne sürülen bu on tez, hem çeviri eğitiminde erek odaklı yöntemlerin gerekçelendirmesi, hem de bu konuyla ilgili geleceğe yönelik öneriler açısından önem taşır. Sonuç olarak, Toury'nin Çeviribilimde kuramsal alanın yanı sıra betimleyici çalışmaların eksikliğine ilişkin görüşlerine dayalı hazırlanan bu bölümde, çeviri eğitiminin işlevselliği kadar, bir bütünce üzerinde betimleyici bir çalışma örneği de vermek hedeflenmiştir. Yukarıda karışık sırayla öne sürülen tezler neden sonuç ilişkisini"akışkan" bir tablo oluşturacak şekilde sıralandığından araştırmada kullanılacak ölçütler şu şekilde sıralanabilir:

a) **KÜNYE BİLGİSİ:** kaynak adı, yazar, yayın yılı, yeri ve yayınevi adı ile ilgili bilgiler.
b) **EREK KİTLE:** Kaynağın kime seslendiğini gösterir: öğrenci, akademisyen, öğrenci adayı, profesyonel çevirmen.
c) **İNCELEME GERECİ:** Kaynağın inceleme gereci olarak kaynağın ne üzerinde odaklandığını gösterir: ürün, süreç, ürün+süreç.
d) **NİTELİK:** Kaynağın niteliği ile ilgili değişkenlerdir: çeviri kuram, çeviri uygulama, çeviri kuramı+çeviri uygulaması.

e) **KURAMSAL DAYANAĞI:** Hangi kuramdan yola çıktığını gösterir: dilbilim, çeviribilim, dilbilim+çeviribilim, dilbilgisel çözümleme.

f) **KURAMSAL TUTARLILIĞI** yapıtın kuramsal dayanağı ile uygulamada verdiği örnek veya alıştırmalar arasında bir tutarlık olup olmadığını sorgular. Kuşkusuz bunda yazarın hangi kuramsal dayanaktan yola çıktığı ya da çıkmadığı, kuramsal dayanakla yapıt arasında bir tutarlılık olup, olmadığı konuları belirleyici rol oynar.

g) **BİLİMSEL ALAN:** Kaynağın bilimsel olarak hangi alanda yer aldığına işaret eder: kuramsal, uygulama, uygulama+kuram.

h) **YÖNTEM:** Yazarın kitabında hangi bilimsel yöntemi kullandığına işaret eder bu aşağıdaki seçeneklerden "örnekleyici" olanı terimce ve özel alanla ilgili kaynak metin dışından bir bilgi vermeyen yapıtlar için kullanılmıştır: betimleyici, açıklayıcı, betimleyici+açıklayıcı, örnekleyici, açıklayıcı+örnekleyici.

i) **ANLIKSAL (zihinsel) İŞLEMLEME:** Yazarın metiniçi ve metin dışı bağlamla ilgili olarak yapıtında hangi anlıksal işlemlemeyi yeğlediğini gösterir: tepeden aşağı, tabandan yukarı, tepeden aşağı+ tabandan yukarı.

j) **ÖLÇÜT:** Yazarın inceleme gerecinde hangi ölçütü kullandığıyla ilgilidir: sözcük, tümce, sözcük+tümce+metin, metin.

k) **KURAMSAL YAKLAŞIM:** Yazarın kitabında hangi kutuptan yana bir tutum sergilediğini gösterir. Örneğin yazar dilbilimsel kuramlardan yola çıkabileceği gibi, burada örneği verildiği şekilde çeviribilimsel bir yaklaşım da sergileyebilir.

l) **TUTARLILIK:** Kuramsal bilgiyle uygulama arasındaki tutarlılık olarak tanımlanabilir.

m) **ETKİ ALANI:** Yapıtın belleğin hangi alanına etki ettiğine işaret eder: dil edinci ve çeviri edinci. Buna göre dil edinci kaynak ve erek dil edincini geliştirmeye yöneliktir ve temelde kaynak metne dayalı çeviri işlemini gerektirir. Çeviri edinci erek ekinde iletişim olgusuna öncelik vererek çevirinin erek ekin okurlarıyla ilişkisine, bundan böyle çevirinin erek kültürdeki amaç ve işlevine öncelik verir. Çevirinin kaynak metinle olduğu kadar erek ekin, erek ekin metin geleneği ile de ilişkisini kurabilme yetisidir.

1.2.3. İnceleme Süreci

Gideon Toury'nin "erek odaklı kuramında" kullandığı betimleyici yöntemin temel alındığı bu araştırma modeli çeviri eğitimiyle ilgili 1980-2004 yılları arasında çıkan çeviri eğitimiyle ilgili kaynaklar üzerinde uygulanmıştır. Bu küçük ölçekli araştırmada bütünce rasgele yöntemle seçilmiştir. Kuşkusuz, bu bütünceye yeni ölçütler ve yapıtlar eklenerek geliştirilebilir. Bu örnek modelde birincil amaç bütüncenin hangi süreçlerden geçerek oluşturulabileceği konusunda bilgi vermek olduğundan ilk aşamada inceleme süreci evreleri ele alınmıştır (Toury 1995: 21-40).

1.2.3.1. İnceleme Süreci Evreleri

1. Araştırmanın amacının saptanması.
2. Bütünce ile ilgili sınırlamaların saptanması.
3. Amaca uygun verilerin elde edileceği soru ve ölçütlerin saptanması.
4. Ölçütlerin neden sonuç ilişkisini sağlayacak şekilde sıralanması.
5. Değerlendirme: Elde edilen verilerin aralarındaki ilişkilerin başta öne sürülen amaca uygun olarak karşılaştırmalı yöntemle incelenmesi ve değerlendirmesi.

Bu sürece göre ilk aşamada bu beş evreden şu şekilde bir hipotez çıkarılabilir:

1.Tez: "Çeviri eğitimiyle ilgili yapıtlar, çeviri edincincen çok dil edincini geliştirir"

1.2.3.2.Sınırlamalar

Bütünce ile ilgili sınırlamalar: Çeviri eğitimi alanında yayınlanan rasgele yöntemle seçilmiş çeviri eğitimiyle ilgili yapıtlar seçilmiştir. Rasgele yöntem hem araştırmanın tarafsızlığı açısından, hem de bu araştırmanın tek kişi tarafından yürütülmesi yüzünden seçilmiştir.

Çeviribilimin dönüm noktası 1980 olarak kabul edilecek olursa, zaman sınırlaması 1980-2004 yılları arasında çıkan yayınlar olarak konabilir.

1.3.Araştırma veri tabanı modeli ve işlemler

Ölçütler	Değişkenler
Yazar	
Kaynak Adı	
Yayın Yılı	
Baskı sayısı	
Yayın yeri	
Dil	
Aracı dil	
Erek Kitle	Öğrenci, akademisyen, öğrenci adayı, Profesyonel çevirmen.
Ölçüt	Sözcük, tümce, sözcük+tümce+metin.
Nitelik	Çeviri kuram, çeviri uygulama, çeviri kuram+uygulama

Kapsamı	Geniş kapsamlı, dar kapsamlı
İnceleme Gereci	Ürün, süreç, ürün+süreç
Kuramsal dayanak	Dilbilim odaklı yaklaşım +çeviribilim odaklı yaklaşım+dil odaklı
Bilimsel Alan	Kuramsal, uygulama, uygulama+kuram
Yöntem	Betimleyici, açıklayıcı, betimleyici+ açıklayıcı, örnekleyici, açıklayıcı+ örnekleyici,
Anlıksal İşlemleme	Tepeden aşağı, tabandan yukarı, tepeden aşağı+ tabandan yukarı,
Etki Alanı	Dil yetisi, aktarım edinci, çeviri edinci
Kuramsal yaklaşım	Kaynak odaklı, erek odaklı, erek odaklılığı destekleyen, bireysel kuram
Kuramsal tutarlılık	Var- yok
Çeviribilime Etkisi	Birincil dereceden etkinlik, ikincil dereceden bir etkinlik

Hipotez çıkarma

Hipotez: Çeviri eğitimiyle ilgili yapıtlar, çeviri edincinden çok aktarım edincini geliştirmeyi hedefler.

Bütüncenin künyesiyle ilgili öncül veriler

Ek 1'de veriler tablo halinde verilmiştir. (bk. Ek 1)

İçerik analizi sonucuyla ilgili veriler

Ek 1 içerik analiziyle ilgili veriler tablo halinde verilmiştir. (bk. Ek 2)

Betimleyici Değerlendirme

1) Bütünce inceleme sonucuna göre 10 yapıttan 6'sı aktarım edincini geliştirici etkiye, 3'ü dil edindincini, 1'i çeviri edincini geliştirici etkiye sahiptir.

2) Çeviri eğitimiyle ilgili yapıtlar erek ekin gereksinimi ve erek ekindeki yaygın çeviri anlayışını da belirlediği öne sürülebilir. Yukarıda incelenen yapıtlardan yaygın çeviri yönteminin kaynak odaklı olduğu anlaşılmaktadır.

1.4. Karşılaştırmalı Çözümleme

Bu çözümlemede önce yabancı yayınlar, ardından Türkiye'de çıkan yayınlar kendi aralarında yukarıdaki ölçütlerden elde edilen sonuçlara dayalı olarak karşılaştırılmış, ardından, yerli ve yabancı yayınlar toplu olarak çeviribilim açısından değerlendirilmiştir. Bu bütünce araştırmasında amaç çeviri eğitimiyle ilgili yayınların çeviribilime etkisini ortaya çıkarmak olduğu düşünülecek olursa, karşılaştırmalı çözümlemede kuramsal bakış açısı öncelik kazanmıştır. Bundan böyle elde edilen verilerden uygulama kuramsal yaklaşım olarak yabancı yapıtlar arasında, dilbilimden yola çıkmakla birlikte erek odaklılılığı en destekleyen yapıtın *Training the Translator* olduğu ortaya çıkmıştır. Öte yandan, *A Text Book of Translation* adlı yapıtta ise Peter Newmark dilbilimsel kuramlardan yola çıkarak "anlamsal" ve "iletişimsel" çeviri yöntemlerini öne sürerek bireysel bir kuram geliştirme çabasında olduğu görülür. Aynı durum, *The Science of Translation* adlı yapıt için de söz konusudur. Bu iki yapıtın da dilbilimsel kuramlardan yola çıkara kaynak odaklı yaklaşımı benimsedikleri öne sürülebilir. Bunun temelinde ise, ölçüt olarak "sözcük+tümce+metin" tüm öğeleri seçmelerine karşın, dayandıkları dilbilimsel kuramların metin çözümlemesinde "tabandan yukarı" işlemleme yolunu seçmeleri yatar. Bu ise, onların "çeviri edincini" de geliştiren betimleyici ve açıklayıcı yöntemi kullanmakla birlikte, bu yöntemi ürünle sınırlayarak "aktarım edincini" geliştiren yöntemler öne sürmelerine neden olmuştur. Öte yandan, Alan Duff'ın *Translation* adlı uygulama alanına yönelik yapıtın Mona Baker'ın *In Other Words* adlı yapıtı tamamladığı edimbilim ve söylem çözümlemesini çeviri iş-

lemlerinde temel aldığı görülür. Bununla birlikte, Mona Baker ve Alan Duff'ın, edimbilimden yola çıkarak söylem çözümlemesine başvurmaları, çeviride tabandan yukarı ve tepeden aşağı anlıksal işlemlemenin önemine işaret ettiklerini göstermekle birlikte, bu işlemi Wills ve Newmark gibi kaynak metinle sınırlamaları, onların da kaynak odaklı yaklaşımı benimsediklerini ortaya çıkarır. Öte yandan, Kussmaul bilişsel dilbilim ve edimbilim alanındaki bilgilerden yola çıkarak çeviri sürecini görgül yöntemle açıklamaya çalıştığı görülür. Ne var ki, onun yapıtının üstünlüğü çeviri işlemini daha çeviri süreci öncesinden erek dil ve ekinden başlatmasıdır. Bu, onun çevirmen adayını tepeden aşağı işlemlemeden yola çıkartarak erek ekinde belirlenen amaçlar doğrultusunda çeviri işlemine girdiğini gösterir. Bu noktada Paul Kussmaul'un Mona Baker ve Alan Duff'dan ayrılarak, çevirmen adayına birincil derecede sorumluluk verdiği anlaşılır. Kussmaul'un anlıksal işlemleme yönünü bu şekilde değiştirmesi onun yapıtının çeviri edincini geliştirici etkiye sahip olmasını sağlamıştır. Oysa öteki dört yabancı yapıtın çeviri olgusuna geniş kapsamlı bakmakla birlikte, dilbilimin etkisiyle kendilerine çıkış noktası olarak kaynak metni seçmeleri onların çeviriyi kaynak metin ve kültürle sınırlamalarına yol açmıştır. Bundan böyle, *Training the Translator* adlı yapıtın çeviriyi hem kaynak metin kutbundan, hem de erek metin kutbundan incelemesi ve çeviri işlemlerinde araştırma ve yaratıcılığa dikkati çekmesi onun çeviri edinci kazandırmada günümüz bakış açısına daha yakın bir tutum sergilediğini gösterir.

Öte yandan bu yabancı yayınların ortak olarak en dikkat çeken özelliği ise, kuram ve uygulama alanı arasında gösterdikleri tutarlılıktır. Bununla birlikte, araştırmanın sonucuna bakıldığında kuramsal tutarlılıkla çeviri edincinin bir ilişkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni ise, araştırmacıların çeviriden değil dil öğrenmeyle ilgili kuramlardan yola çıkmış olmalarıdır. Kuram ve uygulama arasındaki tutarlılık ancak çeviriler üzerinde araştırma-

ya girildiğinde sağlanabilmiştir. Bu yayınlar, çeviri sürecinden çok çevirilere dikkati çeker. Bir başka deyişle bu yapıtlar "ürün odaklı" araştırmalar olmakla birlikte uygulama alanıyla kuram arasındaki tutarlılık derecesinin daha yüksek olduğu öne sürülebilir. Örneğin, Katherina Reiss'ın çeviri eğitimiyle ilgili öne sürdüğü çeviri eğitiminin hedefleri, eğitimin ve çeviri öğrenim malzemesinin içeriği, çeviri öğretim yöntemleri, düzenlenişi ve aşamalı olarak sıralanması gibi temel konularda kuramsal bilginin yönlendirici etkisi göze çarpar. Buradan çeviri eğitiminde ölçütlerin değiştiği sonucuna varılabilir. (Nord 1996: 81-88). Bu ise, dil odaklı yaklaşımların çağdaş çeviri kuramlarına ters düştüğü sonucunu da ortaya çıkarır.

Türkçe yapıtlardan tarih sıralamasına göre ilk yayın, 1982'de yayınlanmış özel alan çevirisine yönelik *Fen ve Kimya Fakülteleri için Çeviri Kılavuzu* adlı yapıttır. Bu yapıtta ölçüt "tümce ve metin" seçilmekle birlikte, çeviriye değgin kuramsal olarak hiçbir dayanaktan yola çıkmamıştır. Bunun yerine, dilbilgisel ayrıma dayalı metin örneklerine yer verildiği görülür. Oysa çeviribilim kapsamında bu ulamlamanın hiç değilse metin türüne göre yapılması gerekir. Öte yandan, bu yapıtta terimce dışında hiçbir açıklamada bulunulmamış olması, özel alan çevirisinin o dönemde terminoloji bilgisiyle sınırlı olduğunu gösterir. Yazarın çeviri yöntemi olarak dilbilgisel çözümlemeyi seçtiği, dilbilgisel başlıklara uygun olarak özel alandan seçtiği örnek tümce ve metinlerden anlaşılır. İşte bu yüzden, söz konusu yapıtın ancak "dilbilgisi yetisini" geliştirmeye yarayabilecek örnekleyici bir tutum sergilediği öne sürülebilir. Öte yandan, 1997'de yayınlanan *Çeviri Tekniği* adlı iki ciltlik yapıtta ise, ölçüt olarak sözcük ve tümce gibi daha küçük birimleri seçtiği ve tümce düzeyinde dilbilgisel çözümlemeye açıklayıcı yöntemi kullanarak başvurduğu görülür. Onun yönteminin de dilbilgisel örneklere dayalı açıklayıcı bir yöntem olduğu ve yine "dilbilgisi çözümleme" yetisini geliştirebileceği söylenebilir. Bu sayılan özelliklerden yola çıkarak bu iki

yapıtın çeviribilim açısından "dar kapsamlı" oldukları öne sürülebilir. Bundan böyle, bu yayınların yabancı yayınlara göre çeviriye bilimsel bir etkinlik olarak bakmak bir yana, sadece dil öğrenmede kullanılan bir araç olarak bakmaya çalıştıkları görülür. Öte yandan 1999'da 11. baskısını yapan *Çeviri Kılavuzu* adlı yapıtın ilk bölümünde 1984 baskısında olduğu gibi, tümce düzeyinde dilbilgisel açıklamalara yine geniş ölçüde yer verilmekle birlikte, bu baskıya kuramsal olarak küçük bir bölüm eklendiği ve konuya göre metin türü ayrımına girildiği görülür. Kitabın ortasında yer alan kuramsal bilgi, kitabın dayanağı olmaktan çok, başvuru niteliğinde bir bilgidir. Gerçi kuramsal bilgiye ayrılan bölüm, temel amacı uygulama olan bir yapıt için yeterlidir. Üstelik kuramsal dayanak öncelikle 1980'li yıllarda ülkemizin önde gelen dilbilimcilerinden Berke Vardar, Akşit Göktürk, Ahmet Kocaman gibi bilim adamları tarafından aktarılması, kuramsal dayanağın erek ekinden başlatıldığını gösterir. Bununla birlikte, adı geçen bilim adamlarının çeviri alanında batıdaki gelişmelere koşut olarak başta Wills ve Newmark olmak üzere Königs ve Koller gibi çeviriye dilbilim odaklı yaklaşımda bulunan kuramcılardan yola çıktıkları görülür. Söz konusu yapıtın ilk baskının 1984 yılı olduğu düşünülecek olursa, bu kuramsal bilginin ilk basım tarihine koşut olarak çağı yakaladığı söylenebilir.

Öte yandan, tümce düzeyinde çeviri alıştırmalarına büyük ölçüde yer verilmesi günümüz çeviriye büyük ölçekli bakış açısına ters düşmekle birlikte, yazarın uygulama alanının beklentilerini karşılama şeklindeki amacı da göz ardı edilemez. Ayrıca Taylan'ın bu bölümü profesyonel çevirmenlerin "can simidi" olarak gördüğünü belirtmesi, erek ekin okurunun kaynak dil konusundaki eksikliklerini ortaya çıkarır (Taylan 1992: 113). Bununla birlikte, yapıtın ikinci bölümünden başlayarak hem metin türü hem de konu ayrımına dikkat çekilmesi, çeviri eğitimini dilsel bilgiyle sınırlayan geçmişe göre farklı bir yaklaşım sergilediği yadsınamaz.

2004 yılında yayınlanan *Çeviri Kılavuzu ve Tıp Terminolojisi ve Tıp Metinleri Çevirisi* başlıklı özel alanla ilgili yapıtta ise, 1980'li yıllarda yayınlanan özel alanla ilgili yapıtlara göre ilerleme kaydedildiği görülür. Kuramsal olarak bu yapıtta çağdaş kuram ve kuramcılara yer verilmiştir. Uygulamada kaçınılmaz olarak çeviribilimsel yaklaşımdan çok dilbilimsel yaklaşımda bulunulmuştur. Örneğin, Newmark'ın öne sürdüğü şekilde akademik, profesyonel ya da popüler metin türü şeklinde bir sınıflamadan yola çıkılmıştır. Öteki yerli yapıtların dilbilgisi odaklı yaklaşımına karşın, bu son iki yapıtın çeviri edincini daha geliştirici bir etkiye sahip olduğu öne sürülebilir. Ayrıca özel alanla ilgili çeviri eğitiminde önemli yeri olan metin türü ayrımına dikkati çekmesi ve kapsamı genişleterek çeviri eleştirisi, çeviri tarihi gibi konulara girilmesi ileri bir adım olarak değerlendirilebilir. Çeviri eleştirisine karşıt olarak ileriye dönük amaçları olan çeviri eğitiminde tek seçenekli çözümler yerine birden çok çeviriye yer verilmesi çevirmen adayına karşılaştırma olanağı sağlayacağı gibi, çeviride tek bir çözüm olmadığını göstererek onun bu konuda geniş ufuklu düşünmesine katkıda bulunur. Karşılaştırma sonucunda tek bir seçenekde karar kılınması ise, teknik çeviride bilgi teknolojilerinin devreye girmesiyle kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Bu, dünyada bilgisayarlı ve bilgisayar destekli çevirilerin yaygın kullanımının çeviri stratejilerinde dilsel eşdeğerliği yeniden gündeme getirmesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Türkçe yayınlara toplu olarak bakıldığında ise, 80'li yıllarda Türkçe yayınlarda kuramsal bir dayanaktan yola çıkılmadığı görülür. Genellikle dilbilgisinin temel alındığı 90'lı yıllarda ise, Batı'daki 80'li yıllarda egemen olan dilbilim odaklı kuramların tanınıp, özellikle dil öğrenimi alanında kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Günümüzde ise, çeviri araştırmalarında çeviribilimsel yaklaşımlar benimsenirken, çeviri eğitiminde dilbilim odaklı yaklaşımların kabul gördüğü ortaya çıkmıştır. 1999 ve 2004'te kuramsal bilgiye yer veren iki yapıttan da kuramsal bakış açısının

uygulamaya yansıdığı anlaşılmaktadır. Ne var ki, yukarıda sözü edilen yabancı yayınların kuramsal tutarlılığına karşın, Türkçe kaynakların son ikisi dışında temel bir kuramı dayanak almak ya da çürüterek yeni bir kuramsal bakış açısı getirmediği görülür. Bu son iki yapıttaki değişim çeviri bölümlerinin devreye girmesiyle çeviri eğitiminde daha bilinçli bir yaklaşım serdilendiğini gösterir. Yabancı yayınlarla ilgili çeviri edinciyle ilgili değerlendirmeye bakıldığında, kuramsal tutarlılığın da kendi başına çeviri eğitiminde başarı ölçütü sayılamayacağı sonucu ortaya çıkar. Bir başka deyişle, çeviri eğitimiyle ilgili Paul Kussmaul dışında 3 yapıtın dil edincini geliştirme etkisine karşın 6 yapıtın aktarım edincini geliştirici etkiye sahip olması, çeviri eğitimiyle ilgili yayınların çoğunluğunun anlıksal olarak tabandan yukarı işlemlemeden yola çıkarak kaynak odaklı yaklaşım sergiledikleri ve aktarım edincini geliştirici etkisi olduğu söylenebilir. Kuşkusuz bunda dilsel ve geleneksel öğrenme alışkanlıklarının olduğu kadar erek ekindeki çeviri anlayışının da etkisi olduğu düşüncesi tartışmaya açılabilir.

Bütün bu ölçütlere dayalı yapılacak bir araştırma ülkemizdeki çeviri eğitimi anlayışını ortaya çıkarır. Öte yandan çeviriye dilbilimsel yaklaşımların amacı uygulamaya yönelik olarak çeviri sürecini uygulamalı dilbilim kapsamında toplum dilbilim, edimbilim ve bilişsel dilbilimden yola çıkarak açıklamaya ve bu süreci yönlendirmeye yöneliktir. Çeviri eğitimini dilsel verilerden yola çıkarak inceler. Bir başka deyişle, çeviride eşdeğerlik, kayıp, kazanç, girişim, eşdizimli sözcük veya deyimlerin çevrilmesi gibi konuların incelenmesinde bu yapıtlar dayanağını dilden alır. Dilbilimsel yaklaşımlar süreç odaklı bir yaklaşımı hedef almakla birlikte "anlıksal süreçlerin kapalılığı" ve profesyonel çevirmenlerin refleks şeklinde karar alma yetilerinin gelişmiş olması, çeviri süreçlerinin çeviri ürünler üzerinden saptanmasına yol açmıştır.

1.5. Değerlendirme

Dilbilimsel yaklaşımlar ileriye dönük hedefleri olan çeviri eğitimi açısından süreç odaklı bir yönteme dayalı olmamakla birlikte, ürünler üzerine yapılan incelemeler çeviri eğitimi gören adayların üst bilincini geliştirmede ve hangi becerileri kazanmaları gerektiği konusunda yol göstericidir. Bu beceri ve bilgiler şu şekilde sıralanabilir:

1. Dil edinci: Kaynak ve erek dil bilgisi
2. Aktarım edinci: Kaynak metindeki anlamı girişime uğramadan ve yitirmeden erek dile aktarabilme edinci
3. Yöntem bilgisi: Çeviride zaman sınırlamasını göz önünde bulundurarak hangi yöntem ve kaynaklara başvuracağı konusunda yöntem geliştirme becerisi
4. Özel alan bilgisi: Çevirmenin ilgi alanına giren bir konuda uzmanlaşma becerisi
5. Teknik beceri: Bilişim teknolojilerinin çeviri alanında kaydettiği ilerlemelerden yararlanabilme; temel bilgisayar becerileri yanı sıra, çeviri programları, hangi programın kendi amacına uygun olduğu bilgisi, verimi artırma ve bilgi erişim aracı olarak Internet gibi araçlardan yararlanma, teknik bilgi ve beceriye açık olma niteliklerinin kazanılması (Kelly 2005: 2-30).

Bu becerilerin edinilmiş olması, çevirmenin kendini gerekçelendirerek özgüven kazanmasında büyük önem taşır. Yukarıda sıralanan ilk dört öğe çağlardır bilinegelen öğeler olmasına karşın, günümüzde bilgi teknolojilerinin devreye girmesi ve küreselleşmenin etkisiyle bilgiye erişim araçlarında devrim niteliğinde değişikler yaşanmıştır. Örneğin, bilgi paylaşım aracı olarak Internet, bilgisayarlı ve bilgisayar destekli çevirilerin bilimsel alanda olduğu kadar sanayi ve uluslararası ticaretteki yaygın kullanımı,

çeviri incelemelerini sadece yazınsal alana endeksli incelemelerle sınırlı olmaktan çıkardığı gibi, çeviri eğitiminde de yukarıdaki ögelerin hiyerarşik sıralamasını da etkilemeye başlamıştır. Özetle, bilgi teknolojileri, çeviri stratejilerini olduğu kadar "eşdeğerlik" kavramının da yeniden tartışılmasına yola açmıştır.

Sonuç olarak, Katherina Reiss'ın çeviri eğitimiyle ilgili öne sürdüğü çeviri eğitiminin hedefleri, eğitimin ve çeviri öğrenim malzemesinin içeriği, çeviri öğretim yöntemleri, düzenlenişi ve aşamalı olarak sıralanması gibi temel konularda kuramsal bilginin yönlendirici etkisinin göze alınmasıyla birlikte çeviri eğitiminde ölçütlerin değişeceği düşünülebilir (Nord 1997: 81-88).

Çeviri eğitimiyle ilgili elde edilen bu verilerden yola çıkılarak ikinci bölümde çeviri eğitiminin temelleri, hangi kuramsal sürece dayandığı, ve ne gibi gelişmelerin çeviri eğitimine yansıtılabileceği konuları irdelenecektir.

1.6. Uygulama

1) Çeviri edinci, aktarım edincive dil edinci kavramları arasındaki farkı açıklayın.

2) 2000 ve 2006 yılları arasından Türkiye'de yayınlanan çeviri eğitimiyle ilgili yayınları yukarıda size verilen ölçütler ışığında inceleyerek sonuçları bilgisayarda Excel tablosu şeklinde bildirin. Sonuçları karşılaştırarak çözümleyin ve en iyi yayının hangisi olduğuna karar verin. Bu arada yayın evi ve yayın sayısının kitabın niteliğiyle örtüşüp örtüşmediğini tartışın.

II. BÖLÜM

ÇEVİRİ KURAMLARI VE EŞDEĞERLİK

I. Bölümdeki araştırma çeviri eğitiminin temelinin dilbilim odaklı kuramlara dayandığını ortaya çıkarır. Çeviriye dilbilimsel yaklaşımların amacı, çeviri sürecini toplum dilbilim, edimbilim ve bilişsel dilbilimden yola çıkarak açıklamaya yöneliktir. Bundan böyle, çeviri eğitimiyle ilgili yayınlar çeviri sürecini çevirilerdeki dilsel verilerden yola çıkarak inceler. Bu ise, dilbilim odaklı yaklaşımların eşdeğerlik, kayıp, kazanç, girişim, eşdizimli sözcük veya deyimlerin çevrilmesi gibi konuları "dili" temel alarak incelediğini gösterir. Dilbilimsel yaklaşımlar "süreç odaklı bir yaklaşımı" hedef almakla birlikte, profesyonel çevirmenlerin refleks şeklinde karar alma yetilerinin gelişmiş olması, "anlıksal süreçlerin kapalı" olmasına neden olur. Bu yüzden dilbilim alanında anlıksal işlemlerin "ürün odaklı" yöntemle incelendiği görülür. Öte yandan çeviribilim alanındaki gelişmeler bu kapalı sürecin çeviri edinci tam gelişmemiş çevirmen adaylarının sesli tutanaklarından veya anket gibi yazılı belgeleri aracılığıyla incelenebileceğini göstermiştir. Bu yaklaşım, ileriye dönük hedefleri olan çeviri eğitimi açısından irdelendiğinde, çevirmen adaylarının büyük ölçekli kararlar aldığı üst bilinçlerini geliştirmeye yaradığı gibi, profesyonel yaşamda kendilerini gerekçelendirerek güven duygusu kazanmalarını da yol açar. Bununla birlikte, bilgi teknolojileri alanında çeviriye deggin elektronik araçların giderek yaygın kullanımı, istihdam açısından çeviriye gereksinim duyulan alanların

sanayi ve bilgi aktarımına kayması, çeviri eğitiminde dilbilimsel yaklaşımların ve eşdeğerlik kavramının yeniden gündeme gelmesine yol açmıştır.

2.1. Eşdeğerlik Kavramı ve Çeviri

Çeviride eşdeğerlik kavramı özgün metinle çeviri metin arasında biçimsel olarak bire bir eşitlik düşüncesini akla getirir. Dilbilimsel yaklaşımların başlangıç aşamasında görgül bilimlerin etkisiyle "eşitlik" arayışına girildiği gözlemlenir. Zaman içerisinde bu arayış dillerin yapısal, mantıksal farklılıkları yanısıra kültürel farklılıkları arasındaki uçurumlar anlaşıldıkça yerini "benzerlik" kavramına bırakmıştır.

Eşdeğerlik ölçütüne dayalı modeller başlangıç aşamasında kaynak ve çeviri metin arasındaki biçimsel ilişkilerden, başka bir deyişle metinlerarası yüzeysel ilişkilerden yola çıkmıştır. Bu ise, dil ve kültürlerin doğasındaki devingenliğe aykırı bir durum olarak çeviri işlemlerinde "durağanlığa" neden olmuştur. Oysa iletişimsel etkileşimin en yoğun yaşandığı günümüz "bilgi çağında" metindışı öğelerin gözardı edilmesi, bilginin evrensel olarak belirli bir zaman aralığında eksiksiz ve doğru olarak paylaşılmasını engeller. Üstelik eşdeğerlikten yola çıkan kuramlar arasındaki tutarsızlıklar da bu kavramla ilgili çelişkiler ortaya çıkarmıştır. Örneğin, Newmark bilimsel yapıtlarda "anlamsal çeviri" sınıflamasıyla özellikle "sözcüğü sözcüğüne" çeviriyi desteklerken, Koller'in hiyerarşik sırayla düzanlamsal, yananlamsal, metinsel ve sonunda dilkullanımsal eşdeğerliği yakalamak amacıyla yer değiştirme, açımlama, kısaltma gibi kimi sözcüğü sözcüğüne olmayan yöntemleri desteklemesi çelişki yaratır. Bu çelişkinin temel nedeni de, Koller'in çevirmenin bu yöntemlere başvurmasının hedefinin biçimsel eşdeğerliği yakalamak olduğunu savunmasıdır (Koller 1989: 99-104). Öte yandan, günümüzde "eşdeğerlik" kavramının metnin amacı ve türüne göre biçimsel, anlamsal, bi-

çemsel ve edimsel eşdeğerlik şeklinde genişlediği görülür. Ne var ki, bu yelpazede temel amaç, kaynak metne sözcük düzeyinden başlayarak kaynak metne biçimsel açıdan sadık kalmaktır. Örneğin, yazınsal metinler ve bilimsel metinlerin çevirisi aynı zamanda kaynak kültüre özgü belge niteliğine sahip olduğundan, bu metinlerin çevirisinde çevirmen ilk aşamada kaynak metne biçimsel açıdan eşdeğer bir metin ortaya koymayı hedefler.

Evrensel anlamda eşdeğerlik arayışına girmek ise, erek kültüre özgü unsurları gözden kaçırabilir. Bir başka deyişle, kaynak metinle dilsel olarak "birebir eşdeğerlik" arayışı çeviriyi kısıtlar. Bundan böyle, eşdeğerlik ölçütüne dayalı dilbilimsel yaklaşımlarda kaynak metin ana belirleyici olarak erek kültüre özgü metin türü geleneklerinin de göz ardı edilmesine yol açar. Bu durumda hem işlevsel açıdan, hem de çevirinin özgün yapıtla arasındaki bağı yadsımaması açısından eşdeğerlik kavramının hangi süreçlerden geçtiği kısaca şu şekilde sıralanabilir:

(1) Eşitlik aşaması: Kaynak metinle erek meti arasında birebir eşdeğerlik düşüncesinden yola çıkılır. Örneğin, ilk Kutsal Kitap çevirilerinde metinde sözcük sıralamasının bile kutsal bir önemi olduğu düşüncesi egemen olmuştur.

(2) Benzerlik aşaması: Birbiriyle aynı dil ailesinden gelmeyen dillerde ara süreç olarak "çevirilemezlik" kavramının gündeme gelmesiyle birlikte çeviride "eşitlikten" çok "benzerlik" olabileceği düşüncesinin ortaya çıkması aşamasıdır.

(3) Farklı düzlemlerde eşdeğerlik aşaması: Eşdeğerliği sadece dil düzleminde sınırlı tutmak yerine, biçemsel ve edimsel düzlemlerde de tanımını yapma aşamasıdır.

(4) Farklı eşdeğerlik aşamalarının hiyerarşik sıralamaya konulması aşaması: Yukarıda olduğu gibi farklı düzlemlerde eşdeğerlik tanımlarına girmek yerine çevirinin amacına ve bağlamına uygun olarak her düzlemde eşdeğerliğin aşamalı olarak yerine getirilmesi düşüncesinin yaygınlaşması aşamasıdır. Örneğin, edim-

sel etkiyi yaratmak üzere biçimsel, anlamsal ve biçemsel eşdeğerliği de çevirmenin göz önünde bulundurmasıdır. Chesterman'ın eşdeğerlik kavramına dayalı sözdizimsel, anlamsal ve edimsel şeklindeki sınıflandırması da çeviri işlemlerinde aşamalı olarak farklı işlemlerin uygulandığının bir göstergesidir (2006: http://www.helsinki.fi/~chesterm/TransTheory.html# Equivalence)

(5) Eşdeğerliğe çevirmenin karar verme aşaması: Bu son aşama çevirmenin profesyonel konuma çıktığı aşamadır.

Kuşkusuz eşdeğerlik kavramının bu şekilde bir süreçten geçmesi, bir başka deyişle, evrilmesi beraberinde çevirmenlerin farklı stratejiler geliştirmelerine neden olur.

2.2. Çeviri Stratejileri

Eşdeğerlikle ilgili kuramlar çeviri konusunda her ne kadar evrensel kullanılabilecek yöntemler ortaya koymaya çalışsa da, sonuçta her dilin kendi olanaklarına göre farklı yöntem ve stratejiler öne sürdüğü görülür. Gerçi bu stratejiler kimi durumlarda diller arasındaki benzerlikler nedeniyle örtüşebilir. Bununla birlikte, çeviri stratejileriyle ilgili bilgi alınmak istendiğinde Alman, Kanada, Amerikan okullarının çeviri stratejileri konusunda farklı terimler ürettiği görülür. Türkiye'de çeviriye dilbilimsel yaklaşımda bulunanların bu konuda terim karmaşasına düşmelerinin bir nedeni de bu olabilir (Fawcett 1997: 47). Örneğin, Kanada okulundan Vinay ve Darbelnet çeviride genişletme/daraltma terimlerine karşılık "amplification/ economy" veya "dilution/ concentration" terimlerini kullanırken, Amerikan okulunun aynı terimlere karşılık "diffusion/condensation" terimlerini kullandığı görülür (Berk 2005: 124). Gerçi bu stratejilerin kuramcılar tarafından çeviri ürünler üzerinden saptanması "sürece dayalı" işlemler gerektiren çeviri eğitimi anlayışına ters düşmekle birlikte, çevirmen adayına çeviride kullanılan geçmişte kullanılan yöntemler konusunda ışık tutar. Yukarıda öne sürülen çeviri stratejileriyle ilgili çoğunlukla

terimlerin örtüşmesinden kaynaklanan karmaşa gözönüne alınacak olursa, bu karmaşıklığın her dilin kendi olanaklarına göre çözümlenebileceği öne sürülebilir. Bu sava göre, Türkçe'nin olanakları da göz önünde bulundurularak şu şekilde bir sınıflandırma yapılabilir:

Sözcük ve tümce düzeyinde sözdizimsel ve anlamsal çeviri strajileri

2.2.1.Sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejileri

1) Ödünçleme:

a) Doğrudan aktarım: sözcüğün ya aynen hiçbir değişikliğe uğratılmadan ya da erek dilin sesletim kurallarına uygun olarak aynen aktarılması, örneğin "hypertension" yerine "hipertansiyon" şeklinde çeviri.

b) Öykündü (calque) sözcük ve tamlamanın birebir çevrilmesi; örneğin "computer" yerine "bilgisayar" şeklinde kullanılması.

2) Somutlaştırma: Üst anlamlı bir sözcüğü somut bir sözcükle değiştirmek; örneğin "meal"(yemek) yerine "peynir ekmek", ya da "stay at home" yerine "pijama terlik" gibi ifadelerin kullanılması.

3) Üstanlamlı/altanlamlı çeviri: Bu çeviride sözcüğün tam bire bir karşılığı yerine üst anlamlı, ya da alt anlamlı karşılığını kullanmak anlamına gelir. Örneğin, "yemeğini (üst anlamlı) yedin mi?" yerine "kahvaltını (alt anlam) ettin mi?" ya da karşıtı şeklinde üst anlamlı olarak çevrilmesi gibi.

4) Türetme: Erek kültürden yola çıkarak yeni sözcük türetme anlamına gelir. İngilizce'deki "chicken pox" sözcüğünün Türkçe'de halk dilinde "su çiçeği" şeklinde adlandırılması buna örnek gösterilebilir.

5) Telafi: Dilsel kısıtlamalar nedeniyle çevirilemeyen bir sözcük veya ifadenin çeviri metnin ilerleyen kısmında italik, koyu harf gibi tipografik özelliklerden yararlanarak çevirme yöntemidir (Fawcett 1997: 31-33). Örneğin, İngilizce'de "sen", "siz" şeklinde ayrımında bulunmaması sonucu, çevirmen "you" sözcüğünü italik olarak "*you*" şeklinde çevirmesi gibi düşünülebilir.

6) **Çıkarım** (öneri terim): Sözcüğün, tamlama veya eşdizimli sözcüklerin anlamından yola çıkarak çıkarımda bulunarak çeviri yapma yöntemidir. Çeviride "çıkarım" erek dilde bütünün parçası veya tam tersi bir işlem olabileceği gibi, neden sonuç veya sürece işaret eden bir karşılık da olabilir. Örneğin, "human trafficking" insan hakları kapsamında "insan ticareti" şeklinde Türkçe'de sonucu göstermektedir. Aynı şekilde "cutlery" sözcüğü de Türkçe de "çatal bıçak takımı" olarak kullanılmaktadır. İngilizce'de "honour killing" Türkçe'de süreci ve sonucu gösterecek şekilde "kan davası" sözcüğüyle karşılanmaktadır. Ayrıca çeviri işlemlerinde çevirmenin çıkarım yeteneği metnin iletisinin çıkartılması ve metnin anlaşılırlığı açısından büyük önem taşır. Çevirmenin her konuda çeviri yapabilmesini "mantıksal çıkarım" yeteneğini geliştirmiş olmasına borçlu olduğu söylenebilir (Pym 2006; http//www.isq.urv.es/publicity/masters/ tecniques.html).

2.2.2.Tümce ve Metin düzeyinde anlamsal ve edimsel çeviri stratejileri

Çeviri eğitimini edimbilim kapsamında ele alan ilk kuramcının "*In other Words*" adlı yapıtıyla Mona Baker olduğu söylenebilir. Baker edimbilimden yola çıkarak söylem çözümlemesine başvurması, çeviride tabandan yukarı ve tepeden aşağı anlıksal işlemlemenin önemine işaret etmiştir. Buna göre, tepeden aşağı işlemlerde sırasıyla kimin, kime hangi amaçla nerede ne zaman hangi amaç ve metnin hangi işlevi olduğuna dair büyük ölçekli

sorulara yanıt aranır. Tabandan yukarı işlemlerde ise, hangi sözcüklerin seçildiği, sözdizimsel yapı, metnin tonu, izleği gibi dilsel ve dilbilgisel sorulara yanıt aranır. Baker çeviride edimbilim kapsamında bu işlemleri gündeme getirmekle birlikte, onun da Wills ve Newmark gibi bu işlemleri kaynak metinle sınırlaması ileriye dönük, bir başka deyişle erek kültüre dönük hedefleri olan çeviri eğitimi anlayışına ters düşer. Öte yandan, Kussmaul'un da bilişsel dilbilim ve edimbilim alanındaki bilgilerden yola çıkarak çeviri sürecini görgül yöntemle açıklamaya çalıştığı görülür. Ne var ki, onun yapıtının üstünlüğü çeviri işlemini daha çeviri süreci öncesinden erek dil ve ekinden başlatmasıdır. Bu, onun çevirmen adayını tepeden aşağı işlemlemeden yola çıkartarak erek ekinde belirlenen amaçlar doğrultusunda çeviri işlemine girmesini sağlamıştır. Bu noktada Paul Kussmaul'un Mona Baker'dan ayrılarak, çevirmen adayına birincil derecede sorumluluk verdiği anlaşılır. Kussmaul'un anlıksal işlemleme sınırlarını edimbilim ışığında erek ekini de, bir başka deyişle bilişsel olarak yukarıdan aşağı ve yabandan yukarı işlemleri birleştirerek genişletmesi, çeviri edincinin kelime dağarcığı ve dilbilgisiyle sınırlı tanımının sona ermesine yol açmıştır.

2.2.3. Edimsel Çeviri Stratejileri

Edimsel çeviri stratejileri, çevirmenin çeviri metnin bütününe dayalı olarak çeviriye değgin aldığı dil kesitine dayalı dilkullanımsal kararları ve uyguladığı statejileri ilgilendirir. Hem kaynak, hem de erek kültürün özelliklerini göz önünde bulundurarak konu alanı (domain), kişiler arası ilişkilerde kullanılan dil (tenor) ve metin türü geleneğini olduğu kadar, iletişim oluğu ya da araçlarını (mode) göz önünde bulunduran çeviri stratejilerine başvurması şeklinde tanımlanabilir. Çevirmenin çeviri stratejileriyle ilgili kararların yerindeliği, onun dilkullanımsal edinci kadar iletişim e-

dincine da bağlıdır. Bu iki edinç birleştiğinde çevirmenin "çeviri edincin"den söz edilebilir.

7) **Yer değiştirme** (transposition) tümcenin dilbilgisel olarak farklı bir şekilde yeniden düzgülenmesi; örneğin, "she hates chatting", "**sohbetten** nefret ediyor" şeklinde çevirilmesi gibi. İngilizce tümcede "chatting" sözcüğü "sohbet etmekten nefret ediyor" şeklinde "adıl" olarak kullanılırken, Türkçe de "sohbet" şeklinde "ad" olarak kullanılmıştır. Yine aynı şekilde karşıt kutuplu çeviri de bu ulamlamaya girebilir. Örneğin, "nefret ediyor" yerine "olumsuz ifade kullanılarak "sohbetten hoşlanmıyor" şeklinde bir ifade de kullanılabilir.

8) **Açımlama**: Kaynak metinde bulunmayan ancak kaynak metnin bağlamından ve erek kültüre dayalı bilgiden yola çıkarak çevirmenin ek bilgiyi çeviri metnin içinde yoğurarak açıklamada bulunması; örneğin, Yaşar Kemal'in *Kimsecik I* adlı romanının *Salman the Solitary* başlıklı Thilda Kemal tarafından İngilizce'ye çevrilen romanında sözcük düzeyinde "Tarhana çorbası"nın İngilizce'ye çevirilmesinde çevirmen "açımlama"ya başvurduğu gibi romanın başında "Translator's Glossary" başlığıyla kültür bağımlı sözcükler için hazırlanmış bir sözlüğü de yer verildiği görülmektedir:

Lamb kebab, yoghurt, *tarhana* soup, a rare fresh cream made from beestings (1997: 61).

Bu metin düzeyine çıkarıldığında Turgay Kurultay'ın Schleiermacher'den yola çıkarak açımlamayla ilgili şu özellikleri ortaya çıkardığı görülür:

Parçalarda değer eşitliği

Bütünün örnekten farklı olması

Dilin akıl üstünlüğünden çok matematik göstergelere indirgenmesi

Okurla yazarı bir araya getireceğine ve farklılıkların sorun olarak görülmemesi

İki dilin de tininin yansımaması
Bilimsel metinlerde uygulanmaya yatkın olması
Dilin doğal kullanımının yitirilmiş olması
Metnin görkeminin kaybolması (Kurultay 2000: 68)

Ne var ki, Schleiermacher'in (1768-1834), dil ve düşünceyi kaynaşık bir bütün olarak görmesi onun açımlamayı ve uyarlamayı çeviri tanımı kapsamına almamasına neden olmuştur. Öte yandan yukarıdaki özellikler göz önüne alındığında, 20. yüzyıl düşünürlerinden Gasset y Ortega'nın da açımlama ve uyarlamayı "insanoğlunun dilediği planladığı herhangi bir şeyin olanaklı kılması açısından "kötü ütopizm" sınıfına soktuğu görülür (Carpintero 2005: 79). Oysa günümüzde bu yöntemin kullanılması metnin türü ve işleviyle doğrudan ilgili olup, örneğin iletinin eksiksiz aktarılması ve anlaşılırlığın amaç olduğu bilimsel metinlerde başvurulması kaçınılmaz bir yöntem olarak öne sürülebilir.

9) Uyarlama: Kaynak metni erek kültürün özelliklerini göz önünde bulundurarak çevirme; kimi durumda yeniden yazma olarak tanımlanabilir; örneğin, İrlanda fıkrasını Karadeniz fıkrasına uyarlamak gibi. Uyarlamaya yukarıda belirtildiği gibi bölgesel farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla başvurulabileceği gibi, zaman farklılıklarını da ortadan kaldırmak üzere başvurulabilir. Örneğin, günümüzde klasiklerin çevirisinde zaman açısından dilsel ve biçemsel farklılıklar tartışma konusu olarak gündeme gelmektedir. Ayrıca toplumsal sınıflandırmada "as", "üst" ilişkilerinin çevirisinde sınıf farklılıklarının bulunmadığı toplumlarda uyarlama yine gündeme gelebilir. Bunun dışında, özellikle haber çevirilerinde uyarlamaya başvurulmaktadır. Gazetelerin dış haberler servisinde çalışan çevirmen profilinin arka plan eğitiminin uluslararası ilişkilere dayalı olması haber çevirilerinde ideolojik bilgi ve yaklaşımın önemine işaret eder. Kuşkusuz, burada ülkenin ideolojik anlayışıyla ilgili bilgi kadar yayınevi veya ajansın

ideolojik yaklaşımı da çeviri stratejilerini etkiler. Kurultay'ın bütünsel yaklaşımı sonucunda açımlamaya karşın uyarlamanın özeliklerini şu şekilde sıraladığı görülür (a.g.y.: 68-69):

1) Bütünde izlenim eşitliği

2) Parçalar örneğin parçalarından farklıdır.

3) Dilin akıl üstünlüğünü tanır

3) Farklılıkları aşılmaz gördüğünden okurun dünyasının dışına taşmaz

4) Kaynak dilin tini yansımaz

5) Sanatsal metinlerde daha uygulanmaya yatkındır.

Schleiermacher'e göre bu durum açımlama gibi "okurun yazara" götürülmesidir. Bir başka deyişle, okuru yazara yaklaştırmaktır. Bu durumda çeviri edinci okurun yazara götürülmesiyle doğru orantılıdır. Kısacası, Schleiermacher "yabancılaştırma"dan yana tutum sergiler. Oysa "uyarlama" yukarıda Kurultay'ın da değindiği gibi, izlenim bütünlüğü açısından Ortega'nın "iyi ütopizm" olarak tanımladığı çevirinin kusurluğunun, olanaksızlığının farkında olarak girişilen bir yöntem ve bu uğurda sonsuza değin verilen bir mücadelenin sonucu olarak da değerlendirilebilir (a.g.y. 137).

10) Standartlaştırma (öneri terim ölçünleştirme): Uyarlamanın aksine toplumsal, yöresel ve zaman farklılıklarını göz ardı ederek ölçünlü ve dilbilgisel kurallara sadık dil kullanarak çeviri yöntemidir.

11) Perspektif kaydırma (değiştirme): Sözcük, yerleşmiş ifadelerin veya argo çevirilerinde perspektif kaydırmaya başvurulabilir; örneğin, "pizza" yerine "pide" veya "lahmacun" denmesi; "Merry Christmas" yerine "İyi yıllar" ifadesinin kullanılması gibi; Ayrıca, atasözü, reklam amaçlı veya siyasi sloganların film adlarının çevrilmesinde erek dil ve kültür özelliklerini göz önünde bulundurarak çevirilmesi de "yeniden düzgülendirme"

veya "eşdeğerlik" kavramı ile birlikte kullanılmakla birlikte, söz konusu açıklama perspektif kaydırma kapsamına da girer; örneğin "as you make your bed, so you must lie in it" şeklinde bir atasözünün "ne ekersen, onu biçersin" şeklinde erek kültürde var olan bir deyişten yola çıkarak çevrilmesi gibi.

12) **Açıklamalı çeviri:** Belge niteliği taşıyan bilimsel ya da yazınsal metinlerde çevirmenin yazar ve kaynakla ilgili ek bilgi yanı sıra çeviri karar ve stratejilerini anlattığı çeviri yöntemidir. Genellikle kaynağın önsözünden sonra yer alan bu bölüm çevirinin amacını, kaynağın özelliklerini ve buna bağlı alınan kararları dile getirir. Çeviri yapıtla ilgili üst bilgi niteliği taşıyan bu yönteme çevirmen dip notları da girer. Dip notlarda çevirmen bilgi ve terim düzeyinde açıklamalar da bulunabileceği gibi konuyla ilgili bireysel yorumlarını da ekleyebilir.

13) **Yabancılaştırma/yerelleştirme:** Yabancılaştırma çevirmenin yabancı kültürü tanıtmak amacıyla erek dilin olanaklarının elverdiği ölçüde kaynak kutba yakın çeviri stratejisi kullanmasıyla ilgili karara dayalı çeviri işlemi olarak değerlendirilebilir. Bu durumda **yerelleştirme** uyarlamanın bir uzantısı olarak erek kutubtan yola çıkararak çeviri işlemine girme şeklinde tanımlanabilir. Örneğin, yabancılaştırma ile ilgili örnek olarak 17. yüzyıl Osmanlı şairi Nail'nin dizelerinden aşağıda İngilizce'ye yapılan çevirisi verilebilir. Saraya özgü Divan edebiyatının aruz vezni özellikleri ve "Kabe", "ceylan" gibi uzamsal, zamansal yazın türünü gösteren benzetme, kavram ve simgelerin İngilizce çeviriye yansıdığı görülür:

Baglanur zulfune nice cadusun sen
Harem-i kabeyi dam eyleyen ahusun sen

Hearts tangle to your curls, what a witch you are
You turn Holy Kaaba to a hunting ground, what a gazelle you are

(http://maviboncuk.blogspot.com/2006/03/poem-of-nil-what-witch-are-you.html)

14) Daraltma/Genişletme: Çevirmenin erek dil ve kültürün gereksinimlerine ve işverenin istemlerine dayalı olarak çeviriyi açımlayarak veya ek bilgi vererek genişletmesi veya tam karşıtı biçimde kaynak metni tam veya kısmen özetleyerek çevirmesidir. Bu durumda kavram karmaşasına düşüp, en yetkin çeviriyi yapmak şeklindeki temel amaçtan sapmamak açısından çeviri metnin kimi zaman silme adı verilen yöntemle (deletion) kısaltılması ya da ekleme (addition) adı verilen yöntemle genişletilmesi de çeviri stratejisi olarak Türkçe'de daraltma ve genişletmenin kapsamına alınabilir.

2.3. Çeviriye edimbilimsel yaklaşım

Edimbilim erek kültürün özelliklerini, hem dil kullananlar, hem de dil kullanımı açısından inceleyen bilim dalıdır. Edimbilimin çeviri işlemleri açısından önemi dil edincini iletişim edinci açısından sorgulamasıdır. Bu iki edinç birleştiğinde, çevirmenin "çeviri edincin"den söz edilebilir. Grice'a göre, iletişimin sürdürülebilmesi, bir başka deyişle, çevirinin işlevsellik kazanması, çevirmenin şu ilkelere sadık kalmasıyla başlar:

1. İşbirliği ilkesi: Konunun akışını bozmama ilkesidir.
2. Nicelik: Gereğinden fazla ya da eksik bilgi vermememe ilkesidir.
3. Nitelik: Doğru bilgi verme ilkesidir.
4. Bağıntı: Konuyla ilgili olma, konunun dışına çıkmama ilkesidir.
5. Açıklık: Karmaşık ifadelerden kaçınma kısa ve öz bir dil kullanma ve mantıksal zinciri veya sıralamayı koruma (Hatim & Mason 1990: 62-64).

Bu ilkeler dili kullananları ilgilendirdiği kadar dil kullanımını da ilgilendirir. Dil kullananlar açısından ele alındığında şu öğeler gündeme gelir:

1. Coğrafik, bundan böyle de kültürel uzaklık yakınlık
2. İletişimde bulunanlar arasındaki zaman farkı

3. İletişimin geçtiği bağlam: Bu, iletişimin hangi durumda yer aldığı konusuyla ilgilidir. Örneğin, bir avukatın hasta olarak doktoruyla iletişim şekli, doktorun müvekkili olarak davadaki iletişim şeklinden farklıdır.

Öte yandan, dil kullanımı veya söylem çözümlemesi açısından irdelendiğinde, kesitle ilgili olarak konu alanı, toplumsal hiyerarşik düzene dayalı kişiler arası dil kullanım şekli: dildeki resmiyet derecesi (ton), iletişim kanalı veya şekli, metinlerarasılık gibi etmenler devreye girer. Bu etmenler sırasıyla şu şekilde sıralanabilir:

Konu alanı: dilkullanımını etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Örneğin yazın diliyle teknik alandaki dilin birbirinden farklılığı buna örnek gösterilebilir.

Dildeki resmiyet derecesi: Konu alanı kaçınılmaz olarak kişilerarası dildeki resmiyet derecesini etkiler. Örneğin, bir avukatın mahkemede kullandığı dille, futbol konusu açıldığında ya da bir maçta kullandığı dilin resmiyet derecesi birbirinden farklılık gösterir.

İletişim kipi veya oluğu: Dil kesitinin iletişimin yazılı sözlü veya elektronik ortamda sürdürülmesine dayalı olarak seçilmesidir.

Metinlerarasılık: Metinlerin kendinden önceki metin türleriyle ilişkisi kadar kaynak ve çeviri metin arasındaki ilişkiler olarak tanımlanabilir. İletişimde bulunanların öteki ve ya geçmişteki metin türleriyle ilgili ön bilgilerine dayalı olarak iletişimi sürdürmeleridir.

Bu yukarıda sayılan etmenler çevirmenin çeviri startejileriyle ilgili kararlarını sadece dil bilgisel kurallara dayalı olarak vermekten kurtarır ve çevirinin iletişim yönüne dikkati çekerek çevirimbilim alanında işlevsel kuram ve yaklaşımların sergilenmesine neden olur.

2.4. İşlevsel bakış açısına dayalı büyük ölçekli çeviri stratejileri

İşlevsel kuramlar temelini edimbilim üzerine kurmuştur. Buna göre, Christiana Nord çevirileri "belge özelliği taşıyan çeviriler" ve" işlevsel çeviriler" olmak üzere ikiye ayırmıştır. Belge özelliği taşıyan çeviriler arasına "satırarası", "sözcüğü sözcüğüne", "filololojik" ve "yabancılaştırıcı" çeviri girerken, işlevsel çeviriler arasına "eşişlevli", "ayrışık işlevli" ve "türdeş işlevli" çeviriler girer. Ancak bu her iki tür çeviri üstmetin işlevi açısından özgün metinlerle aynı paydalarda buluşur. Bunlar, sırasıyla gönderge işlevi, coşku işlevi, çağrı işlevi ve etki işlevidir.

Gönderge işlevi olan metinler kapsamına, kullanma kılavuzları, ansiklopedik bilgi, haber gibi hem bilgilendirici hem de yol gösterici işlevi olan metinleri alırken, coşku işlevi olan metinler yazarın duygu ve düşüncelerini ön plana geçirme işlevini üstlenen metinlerdir. Oysa çağrı ve etki işlevi olan metinlerde yazar veya çevirmen açısından alıcı ya da hedef kitle üzerinde etki yaratma veya hedef kitleyi harakete geçirecek iletişim yöntemini kullanma becerisi önem kazanır. Bu yüzden yazar veya çevirmenin hedef kitleyi kendi yönüne çekip, okuru harekete geçirecek yöntemlere başvurması gerekir. Ne var ki, metinleri tek bir işlevle sınırlı tutmak günümüz zengin metin türü anlayışına ters düşer. Bu bir metinde birden fazla işlev bulunabileceğine işaret eder. Örneğin, kimi zaman reklam metinlerinde olduğu gibi bilgilendirme, çağrı ve etki işlevleri birarada bulunabilir. Bundan böyle, işlevsel kuramların eşdeğerliğe dayalı kuramlardan üstünlükleri şu şekilde sıralanabilir:

- Kültür odaklılık: Çeviride sözlü olduğu kadar sözlü olmayan erek kültüre değgin özellikleri gözönünde bulundurmaktır.

- Tutarlılık: Kuram ve uygulama alanı arasında yöntem açısından tutarlılık sağlamak anlamına gelir. Bu, örneğin Skopos kuramı açısından işveren ve çevirmen arasındaki anlaşmada çevirmenin işverene karşı yükümlülüklerini metiniçi tutarlığı yerine getirecek şekilde sağlaması olarak da değerlendirilebilir.
- Metinlerarasılık: Hem kaynak, hem de çeviri metinlerin kendin önceki metinlerle ilişkisini de göz önünde bulundurma özelliğidir.

Küreselleşme Karşıtı Özellik: Bilişim alanındaki teknolojilerin gelişmesiyle birlikte bilginin hızla üretilip tüketildiği günümüz "bilgi" çağında küreselleşmenin giderek dili fakirleştirdiği ve kirlettiği düşüncesi egemendir. Oysa bellek destekli çeviri programlarının ve bilgiye erişim açısından İnternet'in doğru ve bilinçli kullanılması, çok dilliliği ve çok kültürlülüğü destekler. Bu araçların küreselleşme aracı olarak değil, küreleşme karşıtı araç olarak kullanılmaları ise, çeviribilim alanında kültürel kimliği kaybetmeden çağın gereksinimlerini göz önünde bulunduran yeni kuramların üretilmesiyle mümkün olur (Austermühl 2001: 2-4). Bundan böyle, ortaya çıkacak kuramların çağımız teknolojisini de göz önüne alarak küreselleşmeye karşın kültürel farklılıkları vurgulayan bir yaklaşım sergileyebilme özelliğidir.

- Uygulanabilirlik: Bu, karmaşık kuramsal bilgiyle yüklü bir model yerine gündelik yaşamda her kesim çevirmenin uygulama alanıyla bağdaştırabileceği bir model olarak tanımlanabilir. Bu özellik uygulanabilirlik derecesi yüksek bir kuramın kültürler ötesi iletişim gereksinimlerini de göze alacağı anlamına gelir.
- Çevirmeni profesyonel yaşamda uzman konumuna çıkartma özelliği: Çeviriyi diğer disiplinlerin bir aracı ola-

rak görmek yerine onu özerk bir bilim dalı konumuna çıkartarak çevirmene kendi alanında söz sahibi olma yetkisini verme özelliğidir (Nord 1997: 43-66).

2.5. Skopos Kuramı ve İşlevsellik

İşlevsel kuramların başını Skopos kuramının çektiği öne sürülebilir. Bu kuramın temeli Yunanca kökenli "Skopos" bir sözcükten türemiş olan "amaca" dayanır. Amaç, profesyonel yaşamda, bundan böyle de erek kültürde işlevi olan çeviriler ortaya çıkarmaktır.

Bu ise, sözkonusu kuramın kaynak metni ve kültürü kendine hedef almayıp, doğrudan erek dil metin geleneği ve kültüründen yola çıktığını ve erek kitleyi, çevirmen kararlarında baş etmen olarak belirlediğini gösterir. Erek kitle baş belirleyici olduğuna göre, sonuçta ortaya çıkan metin "çeviri"den çok erek ekin yazın dizelgesinde yeni bir metin kimliğine bürünerek erek kültürün bir parçası olur. Çevirinin bu şekilde kaynak ekinden kopması, çevirinin tanımı açısından başlıca iki konuda sorun yaratır; bunlardan birincisi, çevirinin kültürler arası ve ötesi özelliğine karşın erek kültürle sınırlanmış bir olgu olarak karşımıza çıkması; ikincisi ise, çevirmenin işveren ve hedef kitleye karşı yükümlülüğüne karşın özgün metin yazarına karşı yükümlülüğünü göz ardı etmesidir.

Kuşkusuz çevirmen bu kararları alırken, iletişim kurmayı hedefler. Bundan böyle, çevirmenin iletişim uzmanı olarak öncelikle iletişimi sağlayan koşulları yerine getirmesi gerekir. Bu ise, temelde iletişimde bulunan tarafların belli bir zaman ve yerde aynı koşulları paylaşması anlamına gelir. İş yaşamındaki çevirilerde (örneğin, banka işlemleri, kullanım kılavuzları gibi) bu koşullar bir ölçüde alıcı ve verici açısından örtüşmekle birlikte, yazınsal, tarihsel ve kültürel bilgiyi taşıyan metinlerin çevirisinde alıcı ve

verici kitle arasında aynı iletişim koşulları söz konusu olmayabilir. Örneğin, yabancı bir lehçenin çevrilmesinde erek kitleye yakınlaşmak kaygısıyla erek kültürdeki bir lehçeyi kullanmak çevirinin temel amacı olan yabancı bir kültür ve coğrafyayı tanımak şeklindeki hedefine ters düşebilir. Bu, alıcı ya da okur açısından anlama kolaylığı sağlasa da, okurun çeviriyi satın alma hedefini saptırabilir. Yine aynı şekilde geçmişte yazılmış bir yapıtı güncel dille yazma ya'da alıcı ve verici arasındaki toplumsal sınıf farklarına işaret eden dilkullanımsal çeşitlilikleri ölçünlü dille ifade etmek, çeviride anlam uğruna dilsel zenginliği ortadan kaldırmak anlamına gelir (Fawcett 1997: 116-118).

Bütün bu kısaca değindiğim noktalara karşın, Skopos kuramı edimselliği, erek kültürü, profesyonelliği ve işlevselliği gündeme getirmesi bakımından çeviri alanındaki kuramların en önemli halkalarından birini oluşturur. Bu kuram aracılığıyla, çevirmenin amacına ulaşmasında hedef kitle ve kültürün önemi daha anlaşılmış ve profesyonellik ilk kez kuramsal düzeyde tartışmaya açılmıştır. Kuşkusuz kaynak dil ve kültürle ilgili bilgi, erek dil ve kültür bilgisiyle birleştiğinde çeviriler işlevsellik kazanır. Bu çeviri edinci ile doğrudan ilişkili olup, Andrew Chesterman'ın öne sürdüğü şekilde çevirmen adayının kısa bir zaman aralığında bir çok seçeneği öne sürüp seçmeye teşvik eden yöntemlerin geliştirilmesiyle ancak mümkün olur (Chesterman 1997: 117-142).

2.6. Değerlendirme

Yukarıda çeviri stratejileriyle ilgili yapılan sınıflandırma Türkçe'nin olanakları göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Ne var ki, çevirmen bir metnin çevirisinde tek bir stratejiye bağlı kalmaz. Bunun nedeni ise, çeviride karşılaşılan sorunlara göre çevirmenin farklı stratejileri kullanma zorunluluğudur. Bundan böyle, çeviri stratejileri ve çeviri sorunları birbiriyle yakından ilişkilidir.

Bu yukarıda anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere çeviri eğitimi açısından genel olarak dört çeşit sorundan söz edilebilir:

A) **Edimsel çeviri sorunlar**: kaynak ve çeviri metnin farklı ortam, durum ve zamanda yaratılması sonucu çevirmenin çeviri işlemine girmeden önce çevirinin işlevinin saptanması konusunda karşılaştığı sorunlardır

B) **Dillerarası ve kültürlerarası farklılıktan kaynaklanan sorunlar**: Kültür bağımlı sözcük, ölçü birimi veya sayısal ifadeler ve kısaltmalarla ilgili sorunları kapsar.: okura yabancı gelen ve kendi kültür anlayışına ters düşebilecek ve ya kendi kültüründe bulunmayan kültür bağımlı sözcük, deyim ve ifadelerin çevrilmesiyle ilgili sorunlardır.

C) **Metin geleneğiyle ilgili karşılaşılan sorunlar**: erek ekinde bulunmayan veya bulunmasına karşın farklı sıralama veya yöntemlerin kullanılması durumunda karşılaşılan sorunlar. Örneğin, özgeçmiş çevirisinde Amerikan geleneğinde sıralama sondan başa giderken, Avrupa metin geleneğinde bunun tarihsel sıralamayı izleyerek çevrilmesi veya İngiliz geleneğinde nufüs cüzdanı yerine pasaport kullanılması buna örnek gösterilebilir.

D) **Yer sınırlaması ve tipografik sorunlar**: Dilsel farklılıklardan kaynaklanan yer sınırlamaları şeklinde açıklanabilir. Örneğin bir filmin alt yazı çevirisinde İngilizce'den Arapça'ya çevrilecek metinde bu tür yer darlığıyla ilgili sorunlar yaşanabilir.

Sonuç olarak çevirmenin profesyonel sıfatını kazanması, bu sorunları kısa bir zaman aralığında saptayıp, araştırmaya girmesine ve yine kısa bir zaman aralığında sorunların çözümü konusunda karar verebilme yetisi kazanabilmesine bağlıdır. Özetle, günümüzde çeviri edinci, çevirmenin dilsel bilgisinin yanı sıra kültürel bilgi ve teknik becerisine bağlıdır. Bu bağlamda çevirmen adayının bir yandan kendi bilgi birikimini geliştirirken, öte yandan da karşısına çıkan sorunlar karşısında sorun çözme stratejilerini geliştirmesi, onun profesyonel yaşama daha kolay uyum

sağlamasına yardımcı olur. Öte yandan elektronik ortam ve araçlardan bilinçli olarak yararlanabilecek düzeyde teknik bilgi ve beceriye sahip olmak piyasanın beklentilerine uygun koşulları yerine getirmek anlamına gelir.

2.7.Uygulama

Bu bölüm yukarıda verilen bilgiler ışığında uygulama alanında çeviri stratejilerinin saptanmasını hedeflemektedir. Amaç çeviri edincinin uyandırmak üzere çeviri sürecinde çevirmenlerin neye dayalı kararlar aldıklarını ortaya çıkararak çeviri işlemlerine girmeden önce kullanılan yöntemleri sorgulamalarına olanak sağlamaktır. Metinler hem dilsel hem de kelime dağarcığı açısından amatörlükten profesyonelliğe geçiş aşamasında olan çevirmen adaylarına göre seçilmiştir.

1) Türkçe deyim, eşdizimli sözcükler, eğritileme örnekleri atasözü ve argo sözcükler bulun ve bunların çevirisinde hangi stratejilere başvurabileceğinizi açıklayın.

2) Aşağıdaki iki metin bilimsel bir yazının özetidir. Her iki metni okuyup dilsel ve metin türü geleneği açısından karşılaştırın:

a) Her iki metin içinde sözcük ve sayısal simge düzeyinde saptadığınız sorunları ve çözüm önerilerini belirleyiniz.

b) Türkçe Tıp makaleleri özetlerini tıp dergilerinden veya Internet'ten inceleyiniz. Metinlerarasılık kavramını göz önünde bulundurarak her iki metnin çevirisinde hangi stratejiyi kullanacağınızı incelemelerinize dayanarak açıklayınız:

"What do these women want?": Feminist responses to Feminine Forever, 1963-1980.

In 1963, Brooklyn gynecologist Robert A. Wilson and his wife, Thelma, published a paper in the Journal of the American Geriatrics Society arguing that untreated menopause robbed women of their femininity and ruined the quality of their lives. In 1966 Robert Wilson published a best-selling book, Feminine Forever, in which he maintained that

menopause was an estrogen-deficiency disease that should be treated with estrogen replacement therapy to prevent the otherwise inevitable "living decay". Between 1963 and 1980, feminists did not respond with one voice to Wilson's ideas: at first, some embraced them as a boon for aging women. (Houck 2003: 103)

(www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=Retrieve&db=PubMed&list_uids=12649555)

Metin B

Prevalence of aspirin use among patients calling 9-1-1 for chest pain

MB Jaffy, H Meischke and MS Eisenberg

University of Washington School of Medicine, Seattle, USA. jaffymb@u.washington.edu

OBJECTIVE: Early aspirin administration during an acute myocardial infarction (AMI) decreases morbidity and mortality. This investigation examined the extent to which patients with a complaint of chest pain, the symptom most identified with AMI by the general population, self-administer aspirin before the arrival of emergency medical services (EMS) personnel. METHODS: In this prospective, cross-sectional prevalence study, data were derived through the analysis of EMS incident reports for patients with a complaint of chest pain from June 1, 1997, to August 31, 1997. RESULTS: The study included 694 subjects. One hundred two (15%) took aspirin for their chest pain before the arrival of EMS personnel. Of the 322 subjects who reported taking aspirin on a regular basis, 82 (26%) took additional aspirin for their acute chest pain. Only 20 (5%) of the 370 patients who were not using regular aspirin therapy self-administered aspirin acutely ($p<0.001$). In addition, patients with lower intensity of chest pain ($p = 0.03$) were more likely to take aspirin for their chest pain. CONCLUSION: Only a relatively small fraction of individuals calling 9-1-1 with acute chest pain take aspirin prior to the arrival of EMS personnel. These individuals are more likely to self-administer aspirin if they are already taking it on a regular basis. It is also possible that they are less likely to take aspirin if their chest pain is more severe.

4a) Aşağıdaki kaynak ve çeviri metni karşılaştırarak çeviride hangi stratejilerin kullanıldığını açıklayın:

Kaynak metin

Mercury or bust

Has Europe's space agency bitten off more than it can chew?

THE European Space Agency has settled on the six big science projects it will undertake over the next 15 years. The two most ambitious are an uncrewed mission to Mercury and a star-mapping study which could also warn of approaching near-Earth objects like asteroids. But worries are already mounting over ESA's ability to stick to its ambitious timetable.

ESA advisers warned in September that the planned projects won't meet their schedules, given current budgets. The Next Generation Space Telescope (NGST) and the LISA gravity-wave detector, being planned jointly with NASA, may also face delays. Their schedules depend on NASA's reassessed timetables following last year's failure of two Mars probes. ESA has even approved a quick project that can be drafted in if others are delayed beyond 2013. (Debora MacKenzie, Brussels, New Scientist sayı: 2261)

Çeviri Metin

ESSA, iddialı Projelere hazırlanıyor

Avrupa Uzay Ajansı ESA'nın gelecek 15 yıl için hazırladığı eylem planında 6 iddialı proje varö Bunların arasında Merkür'e sonda gönderilmesi ve gökteki en parlak bir milyar yıldızı gösterecek üç boyutlu bir haritanın hazırlanması da bulunuyor. Bu harita, örneğin asteroidler gibi dünyamıza yaklaşan gökcisimlerini erkenden belirlememize de yardım edecek. ESA'nın eylem planı içinde, emektar Hubble'ın yerini alacak olanYeni Kuşak Uzay Teleskopu (NGST)ile, interferometri (girişim) yöntemiyle kütleçekim dalgalarını saptamaya çalışacak LISA uydu dizgesi için NASA ile işbirliği de bulunuyor.

www.biltek.tubitak.gov.tr/haberler/gokbilim/2000-11-5.pdf Similar pages-
Kasım 2000

4 b) Aşağıdaki metni yukarıdaki metinlerden edindiğiniz bilgiler ışığında çevirin ve hangi stratejileri hangi gerekçelere dayalı olarak kullandığınızı açıklayın.

LISA in a new light success in laser development

22 September 2005

The ESA/NASA Laser Interferometer Space Antenna (LISA) mission will require lasers with extraordinary frequency and power stability. A European team, led by ESA, has now demonstrated a prototype laser that satisfies the requirements of the mission.

When, in the early twentieth century, Einstein postulated the existence of gravitational waves, he could not have had much hope that his prediction would be experimentally verified in the foreseeable future. The technological means to reach the extreme measurement precision required were far beyond any thinking at that time. It is with the stunning progress of laser technology and optical metrology over the past two decades that this test of general relativity is now becoming feasible.

The joint ESA/NASA LISA mission, envisaged to launch in the 2014 timeframe and designed for the purpose of detecting Einstein's gravitational waves, relies on the use of laser light to measure the tiny distance variations that a passing gravitational wave will induce between separated masses. To this end, the LISA laser interferometer, which is formed by a triangular constellation of three spacecraft positioned five million kilometres distant from one another, will have to detect relative displacements over this enormous distance with an accuracy of less than a tenth of an atom's diameter. This unprecedented challenge translates into extraordinary requirements on the performance of the laser system.

5 a) Aşağıdaki metnin kaynağı, nerede yayınlandığı konusunda varsayımlarınız nedir, Türkçedeki yayın yeri ve buna bağlı işlevi ne olabilir?

b) Bu parçanın metin türü özelliklerini ve içerdiği bilgiyi göz önünden bulundurup, açıkladıktan sonra hedef kültürdeki işlevini saptayın.

c) Metni okuyun ve başlığına karar verin.

d) Sözcük düzeyinde sorunlar nedir? Çözüm konusunda stratejik açıdan önerileriniz ne olabilir?

e) Sizce bu metin Christiana Nord'un sınıflandırmasına göre hangi metin türüne girer ve işlevi nedir. Bu bilgilere göre önsel olarak stratejik kararlarınız nedir?

The Germans proudly label their economy a "**soziale Marktwirtschaft**," or "social market economy," to show that the system as it has developed after World War ıı has both a material and a social--or human--dimension. They stress the importance of the term "market" because after the Nazi experience they wanted an economy free of state intervention and domination. The only state role in the new West German economy was to protect the competitive environment from monopolistic or oligopolistic tendencies--including its own. The term "social" is stressed because West Germans wanted an economy that would not only help the wealthy but also care for the workers and others who might not prove able to cope with the strenuous competitive demands of a market economy. The term "**social**" was chosen rather than "**socialist**" to distinguish their system from those in which the state claimed the right to direct the economy or to intervene in it.

6 a) Aşağıdaki metin çevirisinde sizce çevirmen hangi sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunu hangi stratejiyi kullanarak çözmüştür.

Berdel [1], beşik kertmesi [2], polygamy, forced virginity testing, as violations of women's fundamental human rights, must be addressed broadly and due diligently. Berdel and Beşik Kertmesi are violations of freedom of expression and opinion under the Covenant of Civil and Political Rights.' Thus, eradication efforts of Berdel should take note of this. The following Declaration was drafted pursuant to a symposium organized in Şanlıurfa by the Human Rights Association of Şanlı Urfa. (Human Rights Association of Şanlıurfa)

[1] Berdel is the bartering of women between families to avoid paying dowry related expenses to each other.

[2] Besik Kertmesi is form of forced marriage. The daughter's future husband-to-be decided by the father immediately after her birth. Often the price for a newly born daughter is discussed at length by bargaining

fathers. As soon as she is old enough to marry, she is forced to do so by her father.

(http://www.wluml.org/english/newsfulltxt.shtml?cmd%5B157%5D=x-157-33286)

6 a) Aşağıdaki metnin kaynağı ne olabilir? Sizce bu Türkçe metnin çevirisi nerede yayınlanabilir? Çeviri öncesinde metnin işleviyle ilgili olarak aldığınız kararı açıklayın.

b) Edimsel açıdan saptağınız sorun ya da sorunlar nedir? Buna yukarıdaki metin örneğini de göz önünde bulundurarak farklı bir çözüm önerisi getirebilirmisiniz?

"Eskiden sıkça rastlanan bir diğer evlenme şekli de 'beşik kertme'dir. Çocuklar henüz beşikte iken nişanlarının yapılması durumudur. Eskiden kızla oğlanın evlenme çağına geldiklerinde birbirleri ile evlenmek istememeleri aileleri güç durumda bırakır, kanlı olayların yaşanmasına da neden olurdu. Günümüzde sıklıkla görülmeyen bir evlenme biçimidir."

7) Aşağıdaki metin bir BBC haber servisinden alınmıştır. Gazetelerin dış haber servisinde çalışanlarının büyük bir bölümünün arka plan eğitimi uluslararası ilişkilere dayanmaktadır. Bu nedenle profesyonel çevirmenlerin çoğu konu alanında aynı zamanda uzman kişilerdir.

a)Bu ön bilgiye dayalı olarak aynı haberi veren iki metni "dil kullanımı (kesit) açısından karşılaştırın.

b)Çevirmenin hangi stratejileri kullandığına metinden örnekler vererek açıklayın.

c) Çevirmenin stratejilerini yukarıda anlatılan çevirmen profilini de göz önünde bulundurarak açıklamaya çalışın.

d) Yaptığınız karşılaştırmadan çevirmenin stratejilerini işverene göre verip vermediğini açıklayın.

Blackburn mosque cancels Rice invitation

Muslim leaders yesterday withdrew an invitation to the US secretary of state, Condoleezza Rice, to visit a mosque in the Blackburn constituency of the home secretary, Jack Straw. Ms Rice was due to go to the Masjid al- Hidayah mosque tomorrow during her two-day tour of Blackburn and Liverpool as a guest of Mr Straw. "The invitation to Ms

Rice to visit the mosque came, as I understand it, from officials in Jack Straw's office," said Hamid Qureshi, chairman of the Blackburn-based Lancashire Council of Mosques. "They might not have consulted with the congregation, and members were very angry and decided she should not come." A Foreign Office spokesman said: "It's a pity we will not be visiting a mosque. Everything on this visit is being done with respect to the communities involved." Yesterday about 40 parents and protesters gathered outside Blackburn's Pleckgate high school, which Ms Rice and Mr Straw are due to visit today. "We decided we should see the headteacher [Robin Campbell] and ask him to cancel the visit because we were not happy that we were not consulted at the outset," said Hanif Dudhwala, a representative of the school's community leaders' forum. "But Mr Campbell said the visit would go ahead. So we will be asking our children to join the protest by the Stop the War Coalition at the school."

Çeviri Metin

İmam, Condi'yi camiye sokmadı!

ABD Dışişleri Bakanı, İngiltere ziyaretinde din görevlileri ve Müslüman veli protestosu yedi!

Gittiği her ülkede Irak Savaşı nedeniyle protesto edilmeye belki de alıştı. Ancak bu kez hiç beklemediği iki kesimden aldığı tepki, Bakan Condoleezza Rice'a soğuk duş aldırdı. İngiltere'de Müslümanlar'ın çoğunlukta olduğu Blackburn kentine giden Rice, buradaki büyük bir camiyi de görmek istedi. Ancak talebi, kendisini karşılayan İngiliz meslektaşı Jack Straw'un girişimlerine rağmen karşılık bulamadı. Rice'ı seçim bölgesi Blackburn'de ağırlayan Straw, Al Hidaya Camii'ni ziyaretini sağlayamadı. Cami imamı ve diğer önde gelen cemaat liderleri buna izin vermedi. Caminin imamı İbrahim Master,"Straw, bizden Rice'ın ziyaretini kabul etmemizi istedi. Ancak cemaatimizin gençleri buna karşı çıktı" dedi. Rice'ın Blackburn'deki ikinci darbesi, bir okuldan geldi. Burada 200 Müslüman veli, Amerikalı Bakan'ın okula girmesine izin veren müdüre çıkıştı.

III. BÖLÜM

ÇEVİRİDE BİLİŞSEL İŞLEMLER

II. Bölümde eşdeğerlik kavramının nasıl bir süreçten geçtiği ve buna koşut olarak çevirmenler tarafından ne gibi stratejiler geliştirildiği ele alınmıştır. Sözkonusu stratejiler eşdeğerliğin görece bir kavram olduğu düşüncesini akla getirmekle birlikte, temelde kaynak metnin iletisine sadık kalmak uğruna farklı stratejilere başvurulduğu çıkarımına da yol açar. Üstelik stratejilerin bu şekilde çeşitliliği çeviri tanınımını sözcüğü sözcüğüne çeviriyle sınırlı tutmaktan çıkar, ölçünleştirmeyi, açımlamayı basitleştirme ve uyarlamayı çeviri kapsamına sokarak onun yelpazesini genişletir.

3.1. Çeviri işlemlerinde görecelik, eşdeğerlik ve sadakat üçgeni

Günümüzde çevirinin birincil derecede amacının uluslararası bilgi aktarımını sağlamak olduğu düşünülecek olursa, çeviride "sadakat" ölçütü yeniden gündeme gelir. Örneğin, biz çeviride sadakat deyince "sözcüğü sözcüğüne çeviriyi mi kastediyoruz, yoksa düşünceye sadakate mi işaret ediyoruz? Bir başka deyişle, "söze" sadakat sonunda düşünceye sadakati de beraberinde getiriyor mu? Ya da çevirmen bilginin ya da içeriğin birincil derece de önem taşıdığı metinlerde hangi zihinsel işlemlerden geçiyor? Bütün bu sorulara ilk yanıtı kuşkusuz iletişim psikolojisi verir. Bunun altında yatan neden ise, çevirinin kişiler arası olduğu ka-

dar uluşlararası bir iletişim aracı olmasından kaynaklanır. İletişim psikolojisinin temeli "bağıntı kuramı"na dayanır. Bağıntı kuramını çevirideki bilişsel işlemleri açıklamada ilk kullanan kullanan kuramcı ise August Gutt'tur.

Bağıntı kuramı "maliyet-kar" (cost-benefit) ilkesine dayanır. Daha açıkçası, iletişimi ilgilendiren tarafların en az çabayla en çok etkiyi yaratacak şekilde iletişimlerini sürdürmeleri anlayışına dayanır. Bu kavram çeviri açısından incelendiğinde çevirmenin en kısa zaman ve en az çabayla okurların gereksinimlerini karşılayabilme becerisi anlamına gelir. Çevirmenin çeviri işlemleri sırasında zaman dilimini uzun tutması maliyeti arttıracağından onun profesyonelliğini olumsuz yönde etkiler (Gile 1995: 39). Bununla birlikte iletişim psikolojisi, iletişimde bulunan taraflara (verici-alıcılara) eşit ölçüde yükümlükler bindirir. Buna göre, iletişimin sürdürülmesi öncellikle "birincil iletişim durumu"nun (primary communication situation) koşullarının yerine getirilmesine bağlıdır. Bu basit olarak şu şekilde açıklanabilir:

1. Kaynak metnin iletisi

2. İletinin bağlamsal olarak doğru varsayımları harakete geçirecek şekilde düzgülenmesi

3. Alıcının bu her iki eylemden doğru çıkarımda bulunacak ön bilgi ve sezdirim yeteneğine sahip olması.

Burada çevirmenin dilsel seçkisi (frame) okuyucunun çıkarım veya çağrışımlar aracılığıyla metnin dış dünya ile bağlantılarını kurmasını, bir başka deyişle de dilsel seçkinin sahnelenmesini (scene) sağlar (Bengi-Öner, 2001: 32). Örneğin, alt yazı çevirilerinde filmin seyredilmeden çevrilmesi metinde çeviri açısından birincil iletişim durumunun ortadan kalkmasına neden olur.

Öte yandan "**ikincil iletişim durumunda**" alıcı ya da okurun yazar ya da konuşucuyla aynı bağlamı ve durumu paylaşması söz konusu değildir. Kültürlerarası işlevi olan çeviri içinde geçerli bu durumu August Gutt, "betimleyici durum" olarak tanımlar. Alıcı

vericinin iletisindeki niyeti çıkaramadığından, varsayımlardan harekete geçerek iletişim konumuna geçemez. Bundan böyle alıcı pasif duruma düşer ve iletişimin yükü çevirmene biner. Bir başka deyişle, basit bir düşünceyi ya da iletiyi okurun doğru varsayımlarda bulunmasını sağlayacak bir çerçeveye oturtmak, çevirmenin veya işverenin kararlarıyla doğrudan ilintilidir. Oysa iletişimdeki taraflardan birinin işlevini yerine getirmemesi çevirinin kültürlerarası iletişim aracı olarak işlevini yerine getirmemesine yol açar. August Gutt bu yüzden uzak kültürler arasında yapılan çevirileri, "çeviri" tanımı kapsamına almaz. Ona göre, okur ve yazarın etkin durumda bulunduğu "birincil iletişim koşuluna" uygun durumda olan çeviriler "çeviri" kapsamına girer. Gutt'un, çeviri bağlamında "yorumlayıcı benzerlik durumu" adını verdiği bu durum birincil iletişim koşullarını yerini getiren bir durumdur. Çeviride temel amaç amaç doğru iletişimde bulunmak olduğundan, çeviri tanımı benzer veya yakın dil ve kültürler arasında sınırlanır. "Doğrudan çeviri" adını verdiği bu sınırlı çeviri tanımı, birincil iletişim durumuna ve bundan böyle bağıntı ilkesine uygun düşmekle birlikte, okur aktif konuma çıkarılırken, çevirmen pasif duruma düşürülmüş olur. Bir başka deyişle, çevirmen sadece iletiyi olduğu gibi aktarmakla yükümlü olurken, okur anlamaya yönelik bilişsel işlemlerden yükümlüdür. Özetle, Gutt'a göre iletiyi çıkarmak çevirmenin değil, okurun yükümlülüğüdür. Öte yandan çevirmenin iletişim uzmanı olarak etkin rol üstlendiği betimleyici kullanım kapsamındaki "**dolaylı çeviriler**" çeviri tanımı kapsamına girmez. Oysa "var olan" bir durumu kabul etmemek veya yok saymak bilimselliğin temellindeki görgüllük kavramına ters düşer. Bu durumda günümüzde betimleyici kapsamdaki çevirilerin de çeviri tanımına girmesi kaçınılmaz olduğu gibi çevirilerin farklı kültürlerde farklı işlevler yerine getirmesi yine kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkar. Üstelik bu durum "sadakat" kavramının bağıntı kuramına göre yeniden irdelenmesini gerektirir.

Özetle, Gutt iletişim psikolosindeki bağıntı kuramına sadık kalarak kendi içersinde bilimsel bir tutarlık sergilemekle birlikte ikincil iletişim konumunda bulunan çevirileri yüzeysel yapılarının farklılığı nedeniyle çeviri saymaması "açıklayıcı bildirişim kuramı"nda somut veriler üzerinden değil, tümden gelimli yöntemle kuramsal ve soyut verilerden yola çıktığını gösterir. Bu ise gündeme çeviride yüzeysel yapıya mı, yoksa iletiye mi sadık kalmak gerekir sorusunu akla getirir.

3.2.Metin türü ve iletiye sadakat

Metin türleri temelde "yazınsal" ve "yazınsal olmayan" metin türleri şeklinde ikiye ayrılır. Yazınsal metinlerde amaç yabancı yazar ve kültürü okura taşımak olduğunda çeviri ve özgün metin arasında "yüzeysel benzerlik" söz konusudur. Öte yandan, yazınsal olmayan metinlerin çeşitliliği ve işlevi yazınsal metinlerden farklıdır. Burada amaç erek ekin okurunun işine yarayacak, bir başka deyişle işlevi olan bir metin ortaya çıkarmaktır. Bu metinler "bilgilendirici metin" diye adlandırdığımız gazete ve dergilerdeki yazılar, ders kitabı, makale deneme, öz, özet, eleştiri ve ya ansiklopedik bilgi taşıyan metinler; yasal işlevi olan sözleşme, anlaşma, doğum, ölüm, evlenme, boşanma evrak veya belgeleri; tüketici odaklı kullanım kılavuzları, yemek tarifi gibi metinler veya sağlıkla ilgili hasta onay belgesi, hasta sevk belgesi, hastane kayıt veya çıkış belgeleri veya rapor, bilimsel makale, tanıtmalık, hastane elektronik aygıtların kullanım kılavuzları gibi metinler de olabilir. Bu metinlerde hedef iletiye sadık kalmaktır. Bu durumda "yüzeysel benzerlik" amaç olmaktan çıkar ve iletiyi aktarmak üzere metni erek dilde yeniden oluşturmak anlam kazanır. Bundan böyle, çevirmen "simge odaklı" çeviri stratejileri geliştirmek yerine "anlam odaklı" çeviri stratejileri geliştirmeye başlar. Gile'in metin düzeyinde olmamakla birlikte kaynak tümcenin taşıdığı bilgiyi şu şekilde formüle döktüğü görülür (1995: 77-80):

Kaynak Metin → İleti + İkinci derecede bilgi (çerçeve bilgi + dilin olanak ve sınırları + kişiye özgü dil kullanımı)

Çeviri aşamasında çevirmen metin türü ve işlevini göz önünde bulundurarak "ileti"yi aktarmayı hedefler (Gile 1995: 61-69). Ancak iletinin aktarılması öncelikle iletinin doğru çerçeveye oturtulmasına bağlıdır. Öyle ki bilginin aktarılmasında çevirmenin dil seçkisi, okurun iletiyi canlandırmasına neden olur. Bilginin doğru bir biçimde sahnelenmesi dilin sınırlarının aşılmasına yardımcı olur. Bir başka deyişle, çevirmenin okuyucuyla aynı bilgiyi paylaşmak üzere okurun dilsel ve kültürel bağlamına uygun doğru dil seçkisinde bulunması, onun iletiyi canlandıracak sahneyi yaratmasına neden olur. Bu şekilde dilin kimi zaman anlatamadıklarını okur ya da dinleyici imgelem gücü aracılığıyla tamamlar. Çevirmen erek dilin sınırlamalarından veya kaynak dil yazarının bireysel dil kullanımından kaynaklanan çeviri sorunlarını okuru aktif konuma geçirerek aşabilir. Bu ise, çevirmen ve okurun birincil iletişim durumuna geçmesiyle sağlanır. İşlevsel kuramların günümüzde önem kazanması da çeviri görevi tanımının daha çeviri işlemine girmeden önce, iletişim sahnesinin hazırlanmasından kaynaklanır. Özetle, kaynak metinin iletisinin uygun sahneye oturtulmasında "çeviri amaçlı metin çözümlemesi" adı verilen şu aşamalardan geçilir:

A. Çeviri süreci öncesi Kaynak ve metin çözümlemesi ve hedef metinle ilgili önsel olarak alınan kararlar

Kaynak metin	Hedef Metin
Konu alanı:	Konu alanı:
Hedef Kitle:	Hedef Kitle:
Kaynak:	Kaynak:
Kaynak metnin anlaşılırlığı (Karmaşık- orta-basit)	Hedeflenen anlaşılırlığı (Karmaşık orta-basit)
Kaynak metin türü:	Erek metin türü:
Amaç: bilgilendirme, güzel duyusal	Amaç:

İşlevi	İşlevi
Yöntem	Yöntem ve gerekçe
Resmiyet derecesi	Resmiyet derecesi:
(resmi, yarı resmi, ciddi, samimi, soğuk)	(resmi, yarı-resmi, ciddi, samimi, soğuk)

Bu yukarıdaki ölçütlerden, sahnenin hazırlanmasında sadece erek kutuptan yola çıkılabilir. Ne var ki, bunun yazarın iletisini ikinci plana geçirme tehlikesi vardır. Örneğin, işlevsel kuramlardan Skopos Kuramı'nın çeviride "sadakat" kavramını işlevsellik uğruna sadece erek ekin kutbundan gruba topluma ve kişiye sadakat olarak ele almış olması, çevirinin iki kültür arasındaki iletişim aracı şeklindeki tanımına ters düşer. Nord'un kaynak metnin yazarının iletisine sadık kalmak koşuluyla işlevsellik şeklindeki mesajının günümüz küreselleşme çağı okurunun beklentilerine daha uygun düştüğü ve çeviri eğitiminde kaynak metnin iletisinin başta verilecek bir çeviri yönergesiyle vurgulanması gerektiği özellikle savunulabilir. Bu bilgilerin ne derecede özümsendiğini ne şekilde uygulamaya sokulabildiğini anlamak açısından aşağıda yaptığım bir uygulamanın yararlı olacağını düşünüyorum.

Örnekolay

1. Aşama: Görev tanımı

1)Yukarıda çeviride "sadakat" konusunu günümüz çevirbilim anlayışı açısından uygulama alanına geçirmek amacıyla bir çeviri uygulamasına yer verilmiştir. Bu uygulamada özellikle öğrencinin sahneleme yeteneğini ölçmek amaçlanmıştır. Profesyonel yaşamda çevirmen adaylarının yaptıkları çeviriyle, metin dışı bağlamı arasında ilişki kurabilmeleri ve iletiyi canlandırma yetileri son derece önemlidir. Birinci aşamada çevirmen adayının dikkatini sahnelendirmeye çekmek olduğundan metnin düzeyi özellikle basit olarak seçilmiştir. Çevirmen adaylarının sözcük veya anlamsal düzeyde bir sorun yaşamaları söz konusu değildir. Bu bir yerde onların kaynak metni çevirinin ileriye dönük hedefi açısın-

dan sorgulamadan çeviri işlemine girmelerinin ne gibi durumlar yaratacağını göstermeyi hedeflemektedir. Bu ön bilgiler ışığında uygulamanın amaçları şu şekilde sıralanabilir:

a) İletiye sadık kalmada verilen yönerge ve kaynak metnin dilsel öğeleriyle ilgili seçkiden yola çıkarak iletiyi canandırmanın ya da sahnelendirmenin önemini vurgulamak

b) Kaynak metnin iletisine sadık kalmak koşuluyla kaynak metnin işlevinin ne şekilde değiştirilebileceğini açığa kavuşturmak

c) Kaynak Tümce İletisi veya bilgisi→İleti+İkinci derecede bilgi (çerçeve bilgi+ dilin olanak ve sınırları+kişiye özgü dil kullanımı) şeklindeki formülün çeviri metinin iletisi olarak ne gibi işlemlerden geçerek yeniden kurulduğunu göstermek

2. Aşama: Çeviri Yönergesi

Aşağıda bir yazarın anılarını anlattığı parçayı İstanbul'da beş yıldızlı bir otelin odasının kapısına asılacak bir yönerge şeklinde çevirin. Metni çevirmeden önce, erek metinle ilgili çeviri süreci öncesi kararlarınızı açıklayın:

Kaynak Metin

> The list of rules (in the lodging house) forbade cooking in one's room, or taking food that did not need cooking to one's room. No visitors were allowed in one's room at any time for any reason. Breathing was allowed as long as it made no noise. The same applied to sleep. Anyone who snored would wake up in the street (Clive James: *Unreliable Memoirs*) (Duff 1990: 76)

3. Aşama: Çözümleme

	Kaynak Metin	Erek Metin
Konu Alanı	Anı	Otelcilik
Hedef Kitle:	Okur	Beş Yıldızlı Otel Müşterisi
Kaynak	Clive James: *Un Reliable Memoirs*	Otel Yönergesi
Kaynak Metin Türü:	Mizah	Yönerge
Amaç	Anıyı Paylaşma	Bilgilendirme
İşlevi	Güldürme	Uyarı
Kaynak Metnin Anlaşılırlığı	Açık, Basit	Açık
Yöntem	Düz Yazı	Sayı/Harflerle Sıralı Liste
Sayfa Düzeni:	Kitap Sayfasında Bir Bölüm	A4 Boyutunda Blok
Resmiyet Derecesi:	Samimi	Resmi, Kibar Ve Ciddi

4. Aşama: Değerlendirme

10 öğrencinin katıldığı uygulamada öğrencilerin ikisi dışında 8'inin verilen tüm ön bilgilere karşın sadece kaynak metni çözümlediği; buna bağlı olarak (belki de sınıf ortamının etkisiyle) kaynak metni sözcüğü sözcüğüne çevirdiği: çeviri yapan iki öğrencinin de metni bir ölçüde yönerge şeklinde çevirmekle birlikte resmiyet derecesi ve hitap konusunda sorun yaşadıkları görülmüştür. Örneğin, beş yıldızlı otellerde bu tür yönergelerde "Otel Müşterilerinin Dikkatine" ifadesinin "Misafirlerimizin Dikkatine" şeklinde bir ifade kullanılmamıştır. Bunun dışında örneğin "Odalara dışarıdan yiyecek getirilmesi veya ısıtıcı aletlerin kullanılması kesinlikle yasaktır" şeklinde ifadeler yerine "Odalarda yemek

pişirilmez" "Dışarıdan yemek getirilmez" gibi daha basit ve buyurgan ifadeler kullanıldığı görülmüştür.

Bu tür basit alıştırmalar öğrencilerin dış dünyayı algılama şekillerini değiştireceği gibi, çeviri işleminde dikkat toplama sürelerini de zaman içerisinde kısaltmaya başlar.

3.3.Dillerin kısıtlamalarına karşın çevirinin olanaklılığı

Sausure'un "dil" ve "söz" ayrımını ele alarak dillerin olanaklarını ilk sorgulayan kişi olduğu öne sürülebilir. Temel hedefi iletişimin olanaklılığını kanıtlamaktır. Ona göre "dil", göstergelerden oluşan toplumsal bir düzenek; "söz" ise, bireysel bir istenç ve anlak eylemidir (Vardar 1998: 78). "Söz"ün bu şekilde bireysel olduğu şeklindeki tanımı akla Sausure'ün "söz"ü iletişimi engelleyen bir öğe olarak gördüğü düşüncesini getirebilir. Ancak onun sonradan "söz"ün daha geniş bir tanımını dil dizgesinin bir bölümünün geçiçi olarak kullanılmasıyla gerçekleşen bir eylem olduğu şeklinde vermesi, araştırmalarını söz'den başlatmakla birlikte, iletişimde ülküsel durumdan yola çıktığını gösterir. Buradan her dilin doğal gerçekliği yansıtacak olanaklara sahip olduğu ve diller arasında iletişimin bundan böyle mümkün olduğu düşüncesi ortaya çıkar. Buna karşın, Sapir-Whorf'un her dilin doğal gerçekliği kendine göre algıladığından diller arasında iletişimin olanaksızlığına işaret ettiği görülür. Bir başka deyişle, Sausure ülküsel olarak nesne dille gerçek arasında bağlantı kurulduğu "birincil iletişim" durumundan yola çıkarken, Sapir-Whorf'un dili sözel göstergelerden oluşan iletişim aracı olarak, ikincil iletişim durumunda inceleyerek böyle bir sonuca vardığı anlaşılır. Öte yandan, Chomsky'nin yine ülküsel olarak birincil iletişim konumundan yola çıkarak dillerin derin yapısındaki evrensel tümellerin iletişimin tarafları arasında yüzeysel yapıda da benzerlikler sağladığını diliçi iletişim alanında öne sürmesi, çevirinin olanaksızlığını "devingen eşdeğerlik" kavramıyla çürütmeye çalışan kuramcılardan

örneğin, Eugene Nida'yı etkilediği görülür. Oysa diliçi iletişimi açıklamaya çalışan bu kuramların, diliçi iletişimde dilin olanaklarını yeterince açıklayamadığı gibi bunu diller arasındaki iletişim konusunda da açıklayacakları düşünülemez. Bu durumu en iyi Von Humboldt'un 23 Haziran 1796'da Schlegel'e yazdığı mektuptaki şu sözler anlatır:

Çeviri bana gerçekleşmeyecek bir işi yapma girişiminde bulunmaktan başka bir anlama gelmiyor. Her çevirmen şu ya da bu şekilde şu iki engelden birine takılmaya mahkum: ya kendi ulusal zevklerini bir kenara bırakıp, özgün yapıta yanaşacak; ya da özgün olanı bir kenara atıp, kendi ulusunun zevkine seslenecek. İkisi arasında bağlantı kurmanın zorluğu bir yana, neredeyse olanaksız, (aktaran Pedro 1999: 546).

Humboldt'un kendi çevirmenlik deneyiminden yola çıkarak söylediği bu sözler çevirinin olanaksızlığına işaret ettiği düşünülebilir. Bununla birlikte, bu sözlerin çevirilemezlik'ten çok çevirinin zorluklarının bir yakına yazılan mektup aracılığıyla paylaşılması olarak da değerlendirilebilir. Üstelik çeviri için "yazınsal alanın en önemli görevlerinden biri çeviridir." şeklindeki sözleri onun bu mektupta çevirinin olanaksızlığından çok zorluklarına işaret ettiğini gösterir. Daha da açılacak, Humboldt'e göre her dil kendi dışındaki "doğal gerçekliği" dillendirebilme gizil gücüne sahiptir. Öte yandan, Ortega'nın 1937 yılında *La Nación* gazetesinde yayınlanan *Misera y esplendor de la traducción* başlıklı bir seri yazı da çeviriyi "ütopik" bir girişim olarak nitelemesi onun da Humboldt gibi "ütopik" sözcüğüyle bir yandan çevirinin olanaksızlığına işaret ederken, öte yandan da "girişim" sözcüğüyle çevirinin potansiyel olarak olanaklılığına işaret ettiğini gösterir. Çevirinin bu ikilemini Ortega bir dilin kendi içindeki olanaklarından yola çıkarak açıklamaya çalışır. İyi yazı yazabilmeyi "dilin kullanım normlarına küçük çentikler atarak bunları aşındırmaktan oluşturmaya" bağlarken, iyi bir yazar olmayı "hem anlaşılmayı başaran, hem de dili yenileyebilme yetisine sahip olma yetisine

bağlar (Carpintero 2005: 79-81). Bu "bireydil"e karşın dilin olanaklarının zorlama ve aşabilme gücü olarak tanımlanır. Açıkçası "birey dil" Sausure'ün "söz" diye tanımladığı dil dizgesinin bir bölümünün geçiçi olarak kullanılmasıyla gerçekleşen bir eylem olmaktan çıkar ve "gizil bir güç" olarak dilin olanaklarını zorlamakla kalmaz, onun evrilmesine de yol açar.

Bu durumu çeviri açısından değerlendirildiğinde çevirinin de tıpkı iyi bir yazar gibi hem anlaşılmayı sağlaması, hem de farklılıkları koruması gerekir. Farklı dillerin farklı olanakları bulunduğu göz önüne alınacak olursa, bir dilde söylenemeyenlerin başka bir dilde farklılığı ortaya çıkaracak şekilde söylenebilme olanağının bulunması, bir yandan kaynak kültüre özgü farklılığı anlamayı sağlarken, öte yandan da erek kültürün ve dilin olanaklarını zorlayarak onun devingen bir sürece girmesini sağlar. Ortega bu durumu Schleiermacher'in okuru özgün metne götüren yönteminden yola çıkarak çevirinin sefaletine karşın görkemi olarak tanımlar. Humboldt'un çeviriyi yazınsal alanın kaçınılmaz bir görevi olarak tanımlaması belki çevirinin bu eytişimsel geriliminden kaynaklanan gizil gücününden, bir başka deyişle de insanoğlunun doğasındaki her şeye karşın direnme içgüdüsünden gelir. Ne var ki, çeviriyle ilgili bu girişimlerin her zaman başarıyla sonuçlanacağı anlamına gelmez. Özellikle birbirinden farklı dil ailelerinden gelen dillerde yazınsal metinlerde kaynak metin, erek ekinde aynı işlevi yerine getirmeyebilir. Örneğin, aşağıda Türkçe'ye ilk "devrik tümce" biçemini getiren Nurullah Ataç'ın "Gençlere" başlıklı yazısının İngilizce'de daha sıradan ve yavan bir metin haline dönüştüğü görülür:

Gençler İçin

İnanmayın öyle gözükmelerine; ne derlerse desinler, o gençleri, o uslu uslu gençleri beğendikleri yalandır. Denemesi kolay: bir dergiyi, o koşmalardan birini yüksek sesle okuyun, ara sıra da

gözlerinizi kaldırıp o baş sallayarak dinleyenlere bakın; yüzlerinde bir sıkıntı, bir bunalma görürsünüz. Öyle çok okumanızı istemezler, gene ötekilerin, yenilik arayan gençlerin sözü açılsın diye beklerler. Niçin, bilir misiniz? Güldüklerine, kızdıklarını, anlamıyoruz demelerine bakmayın, onları anlarlar, onları beğenirler, onları severler de onun için. Yalnız anladıklarını, beğendiklerini, sevdiklerini açıkça söyleyemezler, utanırlar söylemekten. Babalarından, ağa-babalarından öğrendiklerine, ötedenberi yerleşmiş güzelliklere benzemeyen, uymayan sözleri beğenmeleri ağırlarına gider, bundan kurtulmak isterler. O gençleri yermeleri, o gençlere öfkelenip gülmeleri, doğrusunu isterseniz, kendi kendilerini yermek içindir, kendi kendilerine öfkelendikleri içindir. Bir kisi, ne demek olduğunu anlamadığı sözlere boyuna gülüp durabilir mi? Bıkar, sıkılır. Gülmek de biraz olsun anlamak demektir. Büsbütün anlamadığımız bir söze gülemeyiz ki! Gülüyorlar, kızıyorlar, demek anlıyorlar. Öyle olmasa, başlarını çevirir, başka bir yerden açarlardı.

For the Young [Writers]

Don't believe the looks [of the readers]; no matter what they say, it's a lie that they [the readers] like the "bright, intelligent, well-behaved" young writers's [ways]. There's an easy test: Take a magazine and read one of the old folk poems in a loud voice, and occasionally raise your eyes to look around to see who's listening; yo'll see the listeners shaking their heads in [apparent] boredom and distress. They don't [seem to] want you to read, they are waiting to hear about young writers. Do you know why? Don't pay attention to what they say [negatively] about their laughing, about their anger, about their not understanding [the young writers] – it's that they [actually] like [the young writing style], even love it. But they can't openly say that they understand it, like it, and love it – they are embarrassed to say that. The writing style is not as taught by their fathers and fore-fathers, it

doesn't resemble long-established standards of "excellence", it bothers them that they like this unsuitable style, and they want to espace from it. They are critical of the young, they are laughing at and angry with the young, but if you want the truth, it's because they are [actually] critical of themselves, it's because they are [actually] angry with themselves. If a person doesn't understand the [spoken] words then how can he laugh [at them]? He [may seem] fed up, bored but [if] he laughs -- it means he understands something. We [humans] can't laugh at something we don't understand at all! [So when readers] laugh, display anger, it means they understand [the Inverted sentence writing style]. If not, they'd turn their heads, and give their attention elsewhere (çevrimiçi:http://home.egenet.com.tr/~mastersj/devrik-cumle.html. (8.08.2006).

Kaynak metin çeviri metinle karşılaştırıldığında Nurullah Ataç'ın "devrik tümce" biçemi aracılığıyla okuru bir anda kavrayan onunla söyleşiye giren yönün, çeviri metinde hem çoğunlukla düz tümceye dönüştüğü, hem de iki de bir de açılan parantezlerle okurun soluğunun kesildiği hissedilir. Oysa Ataç'ın amacı her kesim okuru düşünmeye davet etmektir. Bunu da kullandığı biçemiyle sağlamıştır. Kuşkusuz burada çevirmenin birey dili kadar yazınsal metni çevirme nedeni de önem taşır. Örneğin, belge niteliğindeki yazınsal metinlerin çevirilerinde bu tür düz yazı ve ölçünlü dilin kullanıldığı çeviri stratejilerine daha çok rastlanır. Bunun nedeni ise, erek dilin olanaklarının yeni yazınsal metin türleri karşısında ilk aşamada yazarın biçemini ve bireydil özelliklerini aktaracak nitelikte olmamasından kaynaklanabilir. Erek ekinin kapıları çeviri etkinliğine açıldıkca, kuşkusuz yeni metin türleri ve yeni biçemlerin aktarılması daha kolaylaşır. Oysa başlangıç aşamasında düz yazı, en azından yeni düşüncelerin erek dile taşınmasını kolaylaştırır. Ancak bu süreç seyrek de olsa çeviri edinci yüksek çevirmenler tarafından kısaltılabilir. Bireydili ve çeviri edinci gelişmiş olan çevirmenlerde metiniçi ve metin dışı

bağlantılar daha sağlam kurulacağından yazarın biçemini ön plana çıkaracak çeviri kararları daha refleks şeklinde alınabilir. Ne var ki, normal koşullarda çevirinin temel amacı bilgi aktarmak olduğundan, bilgilendirici metinlerde ileti her şeyin üstünde yer alır.

Çeviri eğitimi açısından bu bilgiler toplu olarak değerlendirildiğinde, dillerin olanaklarının görece olduğu ve çevirinin temel amacının dilsel ve ekinsel farklılıkları erek dilin sunduğu olanaklar çercevesinde dillendirerek doğal gerçekliğe yeni bir renk ve boyut kazandırmak olduğu unutulmamalıdır. Bu her zaman yukarıda verilen örnekte olduğu gibi başarıyla sonuçlanmasa bile, her çeviri deneyiminin çeviri bilincinin artmasıyla birlikte bireydili olduğu kadar, erek dili de zorlayarak onu devingen bir sürece sokacağı, aksi takdirde giderek çağdışı bir yalnızlığa mahkûm olacağı öne sürülebilir.

3.4. Kuramsal Bilgi ve Anlama

Çeviri amaçlı metin çözümlemesi ile okur odaklı çeviri çözümlemesinin ortak yanı, yazarı veya özgün metindeki iletiyi anlamaktır. Bu durumda her dil bilen okurun çevirmen olabileceği sonucu çıkar. Oysa, gerçekte durumun böyle olmadığı şu sorulardan anlaşılır: Çevirmen adayını sıradan okurdan ayıran en önemli fark nedir? Veya çevirmen adayı hangi bilgiler ışığında özgün metni çözümlerse çeviri işlemleri hem daha kolaylaşır, hem de erek ekinde daha yetkin bir metin ortaya çıkar? Bir başka deyişle, dilsel ve dilbilgisel bilgi çeviri için yeterli midir? Ya da özgün metni anlamada çevirmenin kuramsal olarak özümsenmiş hangi üst bilgisi onu sıradan okurdan ayırır? Bu soruların yanıtını en iyi çeviriyi bildirişim olgusu şeklinde ele alıp, Alman kuramcı Bühler'in başlattığı, Katherina Reiss'ın çeviri bağlamında genişlettiği metin türü ve işlevi arasında kurduğu ilişkiyle ilgili bilgi verir. Daha açıkçası, okuma işleminden başlayarak çevirmenin "metin türü" ve "işlevi"yle" ilgili bilinçaltı sorgulamalar çeviri

amaçlı metin çözümlemesini başlatan ve çeviri sürecini yönlendiren ilk adımlardır. Çevirmen bu üst bilgi ışığında erek metnin izleğini çıkartmaya başlar. Katherina Reiss'a göre, metin türleri, işlevi ve çevirmenin odağı arasındaki ilişki kısaca şu şekilde özetlenebilir:

İşlevsel Kuram

İçerik odaklı Makale, ansiklopedik Yazılar, kullanma kılavuzları, broşür vb çevirisi	**İçerik+Biçim odaklı** Sloganlar, afişler, reklamlar	**Biçim odaklı** Yazınsal metinler, koşut türleri
Bilgilendirici (İleti Odaklı)	**Çağrı İşlevi Olan Metinler (İleti+ Okur Odaklı)**	**Coşku İşlevi (Yazar odaklı)**

Reiss'ın öne sürdüğü bu bilgiler gerçekte kuramsal alanın uygulama alanı ve çeviri işlemlerinde anlama süreciyle yakından ilişkilidir. Bu bilgiler ışığında yola çıkan bir çevirmen en azından kaynak metni hangi amaçla okuduğunun ve hangi öğeleri daha çok vurgulaması gerektiğinin bilincinde olduğundan, onun çözümleme yeteneği sıradan okurdan giderek farklılaşır.

Özetle, çevirmen kendi saptadığı amaca göre erek metne bir işlev yükleyeceğinden kaynak metin çözümlemesinde, hem daha seçici hem de daha sorgulayıcı tutum sergiler. Çevirmenin bu seçici tutumu ona zaman kazandıracağı gibi, erek metinde de başta saptadığı hedeflere ulaşmasını kolaylaştırır. Bu aynı zamanda çeviri yapılarak öğrenilir yargısını da bir ölçüde çürütür. Çevirmen çeviriye değgin kuramsal üst bilgisini her iki kültür arasındaki iletişim durumunu göze alarak kendi bilgi birikimini metnin bağlamından çıkan bilgiyle birleştirmesiyle "anlama aşaması"na ulaşır (Kurultay 1995: 125-144). Oysa sıradan okurda anlama süreci

hem daha görece, hem de daha özneldir. Üstelik onun okuduğunu paylaşma veya iletişim kurma zorunluluğu bulunmadığı için okuduğunu kendi öznel amacına uygun olarak daha rahat koşullarda anlama ya da anladığı hissine kapılma durumu söz konusudur. Daniel Gile'in "rahatlık eşiği" dediği bu durum okurun tanışık olduğu ifadeleri ya da sözcükleri görmesi ve duymasıyla metni ya da söyleşiyi anladığını sanması durumudur (1995: 81-82). Bu durumda sıradan okurun simgeye dayalı pasif çözümlemesinin çevirmen'in güdümlü okuma sonucu "anlama dayalı" işlevsel çözümlemesinden çok farklı olduğu öne sürülebilir.

Çevirmen anlama sürecinde tanışık olduğu sözcük ve ifadelerden çok, tanışık olmadığı ifadelerin iletiyi anlamasını engelleyip engellemeyeceği sorgulamasına girer. Bu yüzden çevirmenin çeviri birimine bakışı daha bütünseldir. Öte yandan, metne bu şekilde büyük ölçekli bakış açısı, Reiss'ın yukarıda verdiği bilgilerle bağdaştırılacak olursa, iletinin odak noktası olduğu "bilgilendirici" ve "çağrı" işlevi olan metinlerde yukarıda sözü edilen sorgulama şekli özellikle kaçınılmazdır (Reiss 1989: 105-110). Üstelik günümüzde giderek artan yazılı ve görsel malzeme dillerin eğritilemeli olarak kullanımını büyük ölçüde artırdığından çevirmenin simgelere takılı kalması metnin esas iletisinin gözden kaçırmasına neden olabilir.

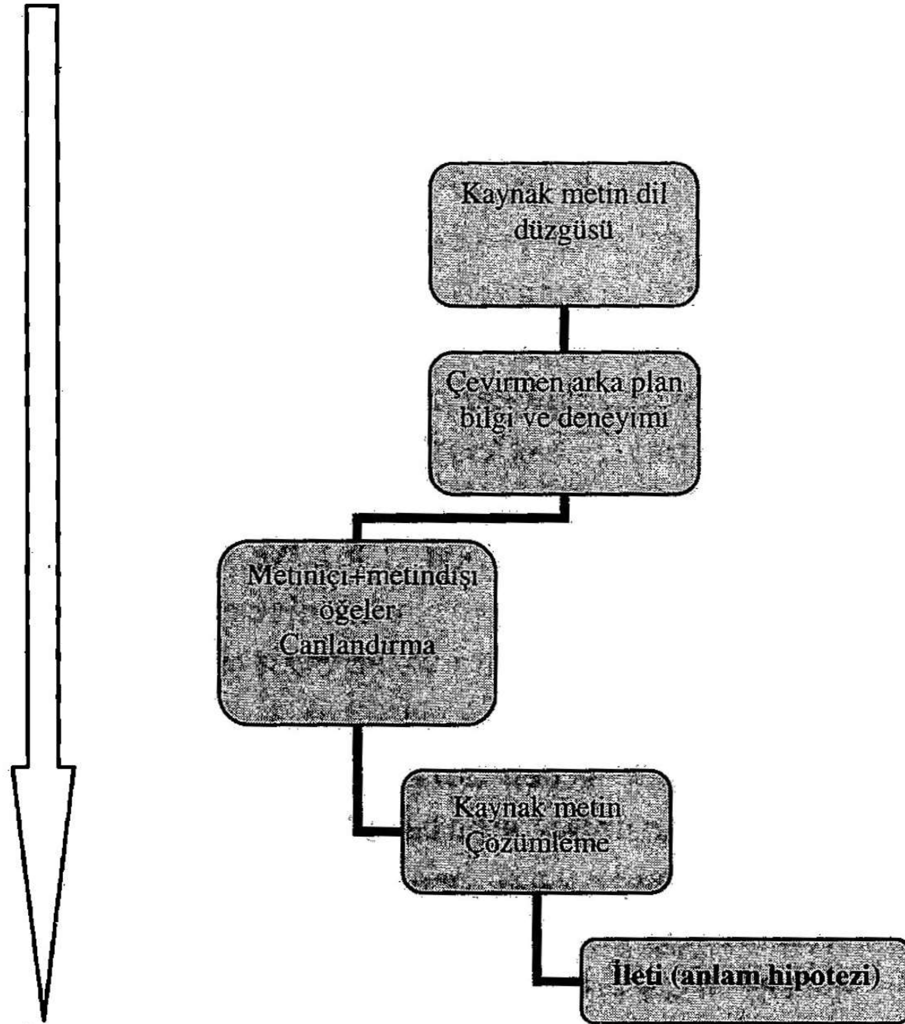
3.4.1.Çeviri Sürecinde kaynak metne dayalı işlemler

Çevirmenin çeviri sürecinin ilk aşamasında metnin iletisini çıkartması, dillerin sözdizimsel ve eğritilemeli kullanımlarından ileri gelen karmaşıklılarından kaynak metni arındırması anlamına gelir. Bu ilk bakışta kaynak metni basite indirgemek olarak değerlendirilebilir. Ne var ki, bu işlem gerçekte işlevi açısından çeviriye değgin öncül kararların alındığı ilk aşamadır. Çevirmen erek ekinin içinde bulunduğu durumu göz önüne alarak çeviriyi yapma ve yapmama kararını, ya da çevireceği metnin işlevinin ne

olacağıyla ilgili kararını işte bu aşamada verir. Bu ise, onun rahatlık eşiği konumundan çıkıp, etkin okur konuma geçmesini sağlar.

Kaynak metni çözümleyerek iletiyi çıkarmak, çevirmenin sorunlara yaratıcı çözümler getirmesini gerektirir. Bu açıdan çeviride metini kurma ya da yeniden düzgüleme genellikle yaratıcı işlemlerin yerine getirildiği aşama olarak değerlendirilmekle birlikte, gerçekte yaratıcı işlemleri tetikleyenin kaynak metni çözümleme olduğu öne sürülebilir. Çevirmen iletinin çıkartılması aşamasında, metnin ana iletisini oluşturmak üzere metnin içinde geçen iletiler arasındaki bağlantıları öncelikle metin içindeki bilgilerden çıkararak metnin dış dünya ile erek kültür arasındaki bağlantılarını kurar (Akbulut 2004: 136). Ne var ki, bu aşamada çevirmenin dilsel bilgisinden çok, onun iletiyi metiniçi ve metin dışı bağlamlamla ilişkisini kurarak en basit şekilde dile getirme yeteneği öne çıkar.

Çeviri sürecinde geçen düzgüleme aşamasının aksine, metinden bilginin çıkartılması aşamasında ileti ya da bilgi dilin önüne geçer. Bunun altında yatan neden ise, insanoğlunun anladığı bir şeyi basite indirgeyebilme ve özümsenen bilgiyi kendi birey diliyle yeniden ifade edebilme yeteneğine sahip olmasıdır. Bilginin ön planda olduğu metinlerde iletinin çıkartılmasıyla ilgili olarak şu şekilde hiyerarşik bir sıralama yapılabilir:

Kaynak metinin iletisini çıkarmada Kussmaul bu süreci çoğu psikoloğun yaratıcı süreç olarak tanımladığını ve "hazırlık", kuluçka", "aydınlanma" ve "değerlendirme" aşamaları olarak kademelendirdiğini öne sürer (Kusmaul 1995: 40-41). Psikolojide geçen bu bilgiler, benim yukarıda anlattığım çeviri işlemleri konusundaki bilgi ve görüşlerimle birleştirildiğinde ortaya şöyle bir durum çıkar:

Hazırlık→Çevirmenin iletişim konumuna geçmesi

Kuluçka→İletişim sorunlarının saptanması

Aydınlanma→Ana iletinin çıkartılması

Değerlendirme→İletinin metnin geriye kalan çevrilecek kısmında doğrulanması

Çeviri edincinin gelişmesiyle birlikte, yaratıcı belleğe işaret eden aşamalar arasındaki zaman aralığı azalır. Çevirmen adaylarının üç ve dördüncü aşamaya geçebilmeleri onların çeviriye değgin aldıkları büyük ölçekli öncül kararları çeviri sürecindeki işlemlerle birleştirebilmesine bağlıdır. Bundan böyle, "yaratıcılıkla" ilgili "aydınlanma" sürecinin de rasgele değil, koşullu yaratıcılık olduğu öne sürülebilir. Öte yandan, yaratıcılıkla ilgili kararların kaynak metnin iletisinden yola çıkarak çeviri işlemleri sırasında değil de, çeviri süreci öncesinden alınması, çevirilerin erek ekindeki işlevselliğini gündeme getirerek "erek odaklı" yöntemlerin çeviri tanımına ters düşmediğini gösterir. Ne var ki, başlangıç ve ara süreçte çevirmen adaylarının dil edincine karşın, çeviri edinçlerinin henüz gelişmemiş olması iletiyi çıkarmada genellikle ikinci aşamada kalmalarına neden olur (Hönig 1990: 77-89). Örneğin, aşağıdaki basit uygulama buna örnek gösterilebilir:

Görev tanımı

Aşağıdaki örnek, çevirmen adaylarına metiniçi bağlamdan metnin iletisini çıkarmaları için verilmiştir. İletiyi çıkarmada simge ya da sözcüklerin değil, "anlama"nın ön planda geldiğini vurgulmak amacıyla sorun teşkil edecek sözlüklerin Türkçe karşılıkları metiniçi bağlamdan çıkarılacak şekilde metnin sonuna eklenmiştir. Burada çevirmen adayından sadece metnin çözümlemesi ve anlam hipotezinin çıkarılması istenmiştir:

Economists distinguish between GDP and GNP. GDP is the total final output of goods and services produced within an economy for any given years, by both residents and non residents. GNP is equal to GDP plus net factor (or property)

incomes from abroad (that is, the difference between returns to the inhabitants of the country from property located overseas minus the returns accruing to foreigners from their property located within the reporting country). For most LDCs, net property income from abroad is likely to be negative and thus GDP will be greater than GNP.

1. Aşağıdaki terimlerin metindeki hangi kısaltmaların karşılığı olduğunu metin içi bağlama dayalı olarak çıkarın:

Az Gelişmiş ülkeler

Gayrisafi Milli Hasıla

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

Safi (net) Emlak Geliri

Mal ve Hizmetler

2.Yukarıdaki"kaynak metnin "ileti"sini çıkarın.

Değerlendirme

Üç öğrenciyle yapılan çözümlemede öğrencilerin metin parçasındaki iletiyi çıkarmak yerine metinde sorun gördükleri sözcüklerin anlamını açıklamakla sınırlı kaldıkları görülmüştür. Öğrencilerin bu metinde sorun gördükleri GNP; GDP; LDC gibi kısaltılmış sözcüklere takılı kaldıkları ve metnin iletisini bir kenara bırakıp, bu sözcüklerin tanımıyla yetindikleri görülmüştür. Oysa öğrencilerin bu sözcüklere takılı kalmamalarını sağlamak üzere bu sözcüklerin Türkçe karşılıklarını metinden çıkaracakları bir bölüme de yer verilmiştir. Ne var ki, iktisat kavramlarına işaret eden bu kısaltılmış kavramların tanımını bile kendi sözcükleriyle ya da bu sözcüklerin metiniçi bağlamdaki yerlerini gözeterek değil, metinden sözcüğü sözcüğüne çevirerek verdikleri gözlemlenmiştir. Kuşkusuz kısaltılmış sözcüklerin anlaşılması iletiyi elde etmede bir araç olmakla birlikte, sonunda iletiyi çıkarmak üzere bu sözcükler arasındaki bağlantının kurulması çevirmen adayının "edinci"ne bağlıdır. Ör-

neğin, yukarıdaki metinde böyle bir iletinin çıkartılmasında tüme varımlı olarak şöyle bir sıralama izler:

1. Metiniçi bağlamdan çıkan anahtar kavram ve formüller

Gayrisafi (brüt) yurtiçi hasıla (GSYHİ)=yerli+yabancı mal ve hizmetlerden elde edilen gelir

Gayrisafi Milli Gelir = GSYHİ + net faktör (emlak) geliri

Net emlak geliri = Yabancıların yurtiçinden edindikleri gelir + yerlilerin yurt dışından elde ettikleri gelir.

2. Neden sonuç ilişkisine dayalı kaynak metin çözümlemesi

Az gelişmiş ülkelerde yabancıların yurtiçinden elde ettikleri gelir, yerleşik olanlara göre daha yüksek olduğundan, yerli yabancı tüm mal ve hizmetleri kapsayan Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, kişi başına düşen gelire işaret eden Gayrisafi Milli Hasıladan düşüktür.

Yalın ileti

Az gelişmiş ülkelerde gayrisafi yurtiçi gelir, Gayrisafi Milli Hasıla'dan büyüktür.

Az gelişmiş ülkelerde GSYHİ > GSYHİ

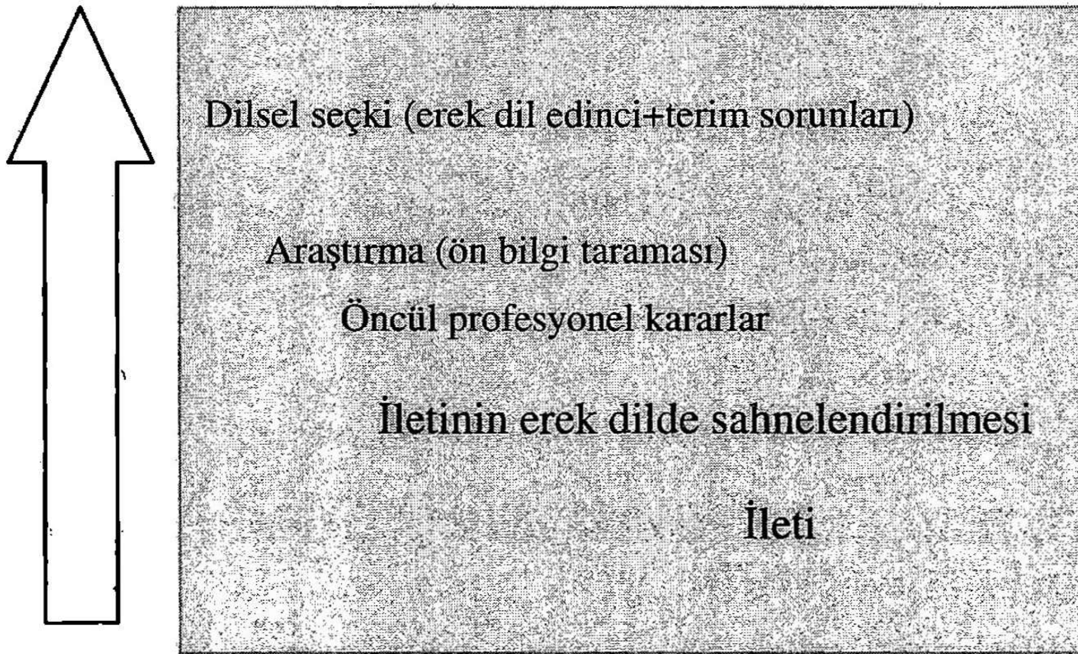
Çevirmen adaylarından yukarıda belirtildiği şekilde akıl yürütmesi beklenmesine karşın, çoğunun birinci aşamanın ötesine geçemedikleri ortaya çıkmıştır. Bu onların "simgeye dayalı" çeviri alışkanlıklarının devam ettiğini ve çeviri edinci açısından henüz sorunları saptama aşaması olan "kuluçka aşaması"nı geçemediklerini gösterdiği gibi, toplumumuzda yerleşmiş hatta kemikleşmiş "sözcüğü sözcüğüne çeviri" anlayışının henüz tam anlamıyla yıkılmadığını göstermektedir.

Bu yukarıda verilen basit örnekten de anlaşılacağı üzere, iletinin metindeki neden sonuç ilişkilerinden yol çıkarak doğru çıkarımda bulunma şeklinde geriye dönük bir tanımı yapılabileceği

gibi, ileriye dönük olarak metnin "anlam hipotezi" işlevini yerine getirdiği ve çevirinin ilerleyen kısmında metindeki bilginin "sağlama"sını yapma olanağı sağladığı anlaşılır. Özetle, iletiyi, bilişsel çıkarsamaya dayalı düşünmenin bir uzantısı olarak ele alabiliriz. Bununla birlikte, dil ve düşüncenin kaynaşık bir bütün değil, farklı düzlemlerde çalışan iki ayrı işlem olduğu göz önüne alındığında, bir metnin iletisini iyi çıkarabilmenin de her zaman metnin iyi çevirisinin yapılacağı anlamına gelmediği, bunun erek dil edinciyle de ilgisi olduğu unutulmamalıdır. Burada profesyonel çevirmenin üstünlüğü, bu iki farklı zihinsel işleyişi iletişim ortamında bir araya getirebilme becerisinde yatar (Delisle 2001: 75-90). Bununla birlikte, günümüz bilgi çağında metinde bilginin doğru olarak aktarılmasının birincil derecede önem taşıdığı ortada bir gerçektir. Erek dil edinci yüksek ama kaynak dille ilgili anlama zorluğu olan adayların erek dilini iyi kullanması kimi durumda yanıltıcı sonuçlara yol açabilir. Nurullah Ataç'ın "Mütercimin yaratıcı olması lazımdır. Yani kendisi de muharrir olmalıdır. Yaratıcı olmayanlar arasında, hiç memlekette, bir tane iyi mütercim gösterilemez" (Ataç 1940: 405) sözlerine Orhan Burian'ın "Şu var ki, bu tehlikeli bir iştir. Aslın havasından çıkan mütercimin, kendi havasına kapılarak, başı dönebilir" (Burian 1944: 18) şeklindeki yanıtı, gerçekte çevirmenin yazara karşı sadakatinin yanı sıra, çevirinin kültürler arası bir iletişim aracı olarak öncellikle bilgiyi doğru ve eksiksiz aktarma işlevini vurgular (Yazıcı 2001: 30). Bu da çevirmenin yazarlığın bireysel yaratıcılığından yola çıkmasıyla değil, çeviri işlemleri öncesinden başlayarak okuma – anlama ve iletiyi doğru çıkarma yetisini geliştirmesiyle sağlanır. Sonuçta, çevirinin bilişsel çıkarıma dayalı bir işlem olduğu ve yazarın iletisine sadık kalmak koşuluyla çevirmenin erek dilin olanaklarından yararlanıp, işlevini sorgulama hakkına sahip olduğu en azından yazar ve çevirmenin telif haklarını ayırd etmek ve korumak açısından büyük önem taşır.

3.5.Çeviri işlemlerinde düzgüleme aşaması

Dil ve düşüncenin birbiriyle kaynaşık bir bütün değil, birbirini tetikleyen öğeler olduğu düşünülecek olursa, metindeki iletinin veya düşüncenin simgeye dönüşmesinin metnin iletisini çıkarmadan farklı işlemler olduğu anlaşılır. Bir başka deyişle, yalın iletiyi çıkarmadaki hiyerarşik sırayla giden dilsel basitleştirme işlemleri düzgüleme aşamasında tersine döner:

İletişimin aktif bir etkinlik olduğu düşünülecek olursa, okurun pasif olarak iletişime geçmesi söz konusu olamaz. Çeviri metnin dil seçkisinin okuru harekete geçirecek zenginlikte olması gerekir. Bir başka deyişle, metin türlerinin amaçlarına göre her geçen gün daha zenginleştiği ve çeşitlendiği düşünülecek olursa, çevirmenin dil seçkisinin, imgelem dünyası her geçen gün biraz daha zenginleşen okur düzeyine çıkması beklenir. Okur yazılı metinde basit iletiden çok onu iletiye götüren, onda merak uyandırıp, onu

harekete geçiren öğenin peşine düşer. Kuşkusuz, burada onu iletiye götüren ya da onun iletiye yolculuğa çıkmasına neden olan en önemli unsur dil seçkisidir. Okur önce simge ya da sözcükler arasındaki ilişkiyi ve ilişkilerden çıkarımda bulunmayı, bundan böyle iletişimin taraflarından biri olmayı ister. Onu etkin kılacak ise, çevirmenin kaynak metni erek ekin okuyucusunu harekete geçirecek şekilde yeniden düzgülemesiyle ancak başarılır. Üstelik çevirinin temelde ilgi görme nedeninin, yabancı olana "merak" olduğu düşünülecek olursa, çevirmenin çeviri ve özgün metin arasındaki hassas dengiyi bozmayacak çeviri stratejileri geliştirmesi gerekir. Bu stratejilerin saptanmasında şu aşamalardan geçilir:

1) Öncül profesyonel kararlar

Metnin iletisini erek kültüre ne kazandıracağı; yayınlayıp yayınlamama kararı

Nerede yayınlanacağı

Kime sesleneceği

Metnin biçemi ve tonuyla ilgili ön bilgiler

2) Profesyonel Araştırmaya (ön bilgi taraması) dayalı öncül karar ve stratejiler

Metiniçi bağlamdan iletiyi çıkarma ve iletiyle ilgili ön bilginin eksikliği durumunda sözlük, ansiklopedi ve koşut metinlerden öncellikle kaynak dilde yazılmış, ardından erek dilde yazılmış bilgi kaynaklarına erişim konusunda çevirmenin profesyonel bilgi donanımıyla ilgili kararlardır.

a) İletiyle ilgili konuda çevirmenin kendi bireysel bilgi düzeyinin çeviriyi yapmaya yeterli olup olmadığının saptanması

b) Bilginin metiniçinden mi çıkarılabileceği, yoksa özel araştırmayı mı gerektirdiği, ya da metindışı bağlamla ilgili ne ölçüde araştırma gerektirdiğine dair kararlar

c) Kaynak metindeki bilgiyle ilgili yeterince kaynak bulunup bulunmadığı konusunda ön araştırma.

Kısaca, profesyonel araştırmaya değgin kararların, çeviri süreciyle ilgili çevirmenin kendi bilgi tabanı ve bilgiye erişim yeteneğine dayalı edimsel karar ve stratejileri olduğu öne sürülebilir (Akbulut 2004: 137-141).

3) Dilsel seçkiyle ilgili kararlar

a) Sözdizimsel düzeyde çıkan sorunlar ve metin türü ile ilgili kararlar

Kaynak metinde düzyazı ve koşutla ilgili sözdizimsel kararladır. Örneğin, devrik tümce biçemiyle yazılmış bir metni, kurallı tümcelerden oluşan bir metne dönüştürmek ya da bir koşutu içeriğini anlamak veya açıklamak amacıyla düzyazıya çevirmek gibi. Bunun dışında ansiklopedik bilgi içeren karmaşık ve ağdalı dille yazılmış bir metin belli bir yaş grubuna seslenmek üzere daha basit ölçünlü bir dille ifade edilebilir. Öte yandan, Türkçe, İngilizce Japonca gibi farklı dil ailelerinden gelen dillerde sözdizimsel farklılıklar erek dilde çevirmenin farklı metin türlerine başvurmasına neden olabilir. Sözler kadar sesin de önemli olduğu koşut çevirisinde her dilin farklı sesletime sahip olması çevirmeni erek ekinde bulunan bir koşut türünü kullanmaya zorlayabilir.

b) Terim ve sözcük düzeyinde çıkan sorunlar ve kararlar

- **Terim:** Terim düzeyinde konu alanı bilgi tabanı eksikliğinden kaynaklanan kavramsal sorunlar ve metin türüne uygun terimin seçilmesiyle ilgili çevirmen kararları
- **Sözcük düzeyinde sözlük kullanımıyla ilgili bilgisel eksiklikten kaynaklanan sorunlar:** Sözcüklerin metiniçi bağlama uygun olarak kullanılmaması. Bu genellikle sözlükte sözcüğün alt anlamlarından çok ilk anlamını seçmek-

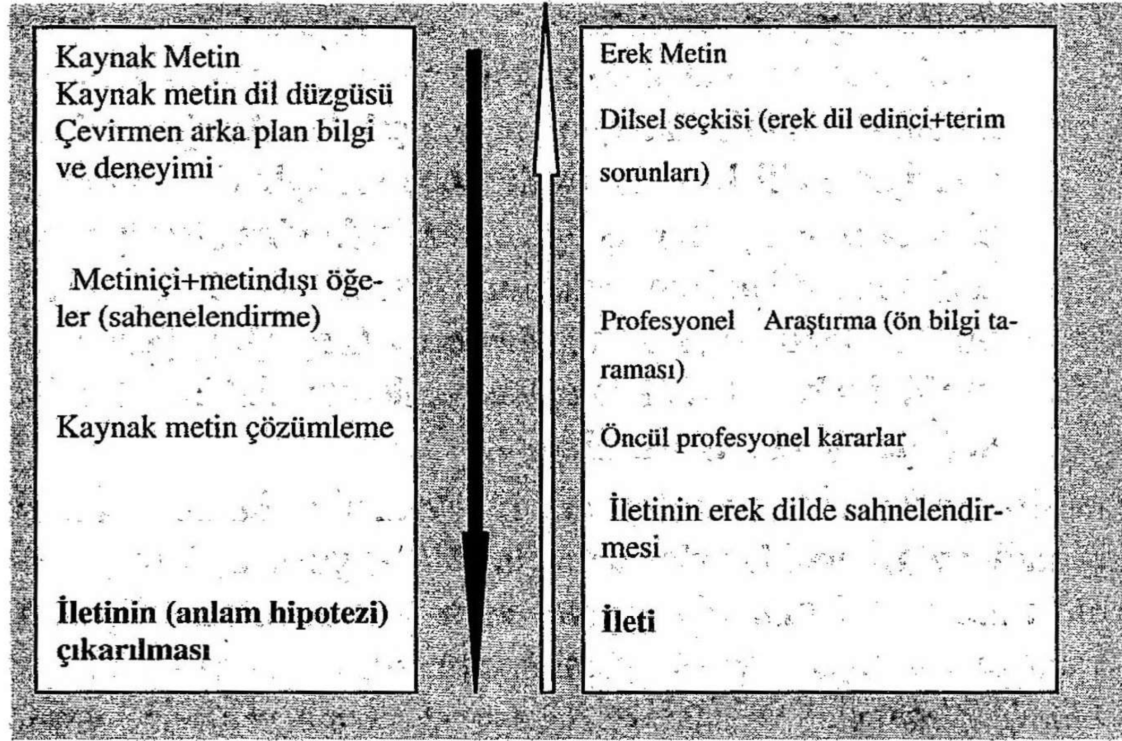
ten ya da sözlük kullanma bilgisinin eksikliğinden kaynaklanır.

- **Kültür Bağımlı sözcük sorunlar:** Kimi konuların erek kültürde tabu sayılması nedeniyle tam karşılığının bulunmaması veya karşılığının kaynak metinden çok farklı çağrışımlara veya yan anlamlara yol açması şeklinde açıklanabilir; özetle bu durum sözcük düzeyinde veya konu düzeyinde çevirmenin karşısına çıkabilir.
- **Eşdizimli sözcükler:** Dilbilgisel olarak değil, dilkullanımsal olarak bir arada bulunan isim, sıfat tamlamaları veya yüklemle birlikte kullanılan zarf ve edat takıları olabileceği gibi "zarf+yüklem" de olabilir. Örneğin, "ties went out" gibi bir tümcede "go out" dışarı çıkmak yerine modası geçmiş olarak kullanılması ya da "I strongly recommend" örneğinde olduğu gibi "zarf+yüklem" ya da "gentle breeze"in karşıtı "stiff breeze"in kullanılması gibi doğrudan dil edinciyle ilgili bilgiye dayalı alınan kararlardır.
- **Deyim ve atasözleri:** Genelde eğilim erek ekinde dengi olan deyimi bulmaktır. Bununla birlikte, deyimsel karşılığın bulunmaması durumunda açıklama yoluna başvurulur. Amaca uygun olarak, örneğin bir kültürün düşünme şekliyle ilgili bilgi vermek amacı taşıyorsa "sözcüğü sözcüğüne" çeviri yöntemine de başvurulabilir. Bunun tam karşıtı düz ifadenin metin türü ve işlevine göre deyimsel çevirisi de söz konusu olabilir. Örneğin, "to upset the apple cart" sözcüğü sözcüğüne "elma arabasını devirmek" şeklinde çevrilirken, deyimsel olarak "bir çuval inciri berbat etmek" şeklinde çevirilir. Aynı şekilde "diamond cut diamond" Türkçe'de "çivi çiviyi söker" olarak söylenmekle birlikte, bir yabancı o kültüre değgin dünyayı algılayış şeklini anlamak üzere sözcüğü sözcüğüne karşılığını da merak edebilir. Bu örnekler "A word is enough to the wise" şeklindeki bir ifa-

de "anlayana sivrisinek saz anlamayana davul zurna az" şeklinde çoğaltılabilir. Yerelleştirmede deyimlerin erek dildeki karşılığı verilirken, "yabancılaştırma"da açıklamaya ek olarak sözcüğü sözcüğüne karşılığı da verilebilir. Bu kararlar konu alanına göre de değişebilir. Örneğin, dil felsefesiyle ilgili bir yapıtta düşünce şekliyle dil arasındaki bağlantılar ön plana geçtiği durumlarda yine sözcüğü sözcüğüne çeviriye başvurulabilir. Yazınsal alanda ise, genellikle duruma bağlı olarak deyimsel karşılığı yeğlenir. Ne var ki, bu kararların konu alanı ve durumsallıkla yakın ilişkisi olduğu unutulmamalıdır.

Bu açıklamanın ardından çeviri işlemlerine bütünsel olarak bakıldığında, çeviride anlama ve düzgüleme ya da erek metni yeniden kurma işlemlerinin kaynak ve erek erek metinle ilgili iki kanattan oluştuğu; kaynak metni çözümlemenin çevirmenin analitik (çözümleme) ve senteze (bireşime) varma yetilerine dayalı bir işlem olurken, erek metni yeniden kurma ile ilgili işlemlerin çevirmenin iletiyi erek ekinde sahnelendirerek erek kültüre değgin kültür politikası ve piyasanın beklentileri de dahil profesyonel bilgisine, bilgi donanımına, araştırma becerisi ve erek dil edincine dayalı işlemler olduğu anlaşılır. Bu iki yönlü işlemi aşağıdaki tabloda görüldüğü şekilde bağdaştırabilen çevirmen profesyonel yetkinliğe kavuşmuş olur.

Çeviride iki yönlü bilişsel işlemler

Bu yukarıdaki işlemler tümü anlama ve algılamaya dayalı bilişsel işlemler olup, çevirmenin düzgüleme aşamasından önce ve düzgüleme sırasında yerine getirmesi gereken eylemlerdir. Mantıksal sıralamayı dayanan bu işlemler temelde iki kanattan oluşur. Bunlardan ilki, çevirmenin erek ve kaynak ekin bilgisine dayalı erek metinle ilgili büyük ölçekli profesyonel kararlar; ikincisi ise, onun dil edinci ve araştırma yetisine dayalı alacağı kararlardır. Profesyonel normların metiniçi bağlamdan yola çıkarak başlatılmış olan ilk aşaması, çevirmenin erek metinde yazarın anlatımsal kimliği ya da metnin yazınsal niteliğiyle ilgili coşku işlevini, erek ekindeki toplumsal işlevi ile harmanlamasıyla tamamlanır. Çevirmenin profesyonel kimliği de bu aşamada karşımıza çıkar. Bu çevirmenin bilişsel işlemleri farklı süreçlerden geçirerek yazıya

veya söze dökme becerisidir. Çevirmenin yazınsal ve yazınsal amaçlı olmayan bu öğeleri erek ekine özgü bir biçeme yansıtabilmesi ise, onun erek kültüre değgin dili kullananları ve dilkullanımını ilgilendiren kesit bilgisine, araştırma becerisine, kültürel birikimine, kısacası metinlerarası bağdaşıklıktan yola çıkarak metiniçi bağdaşıklığı başarmasına bağlıdır (Leuven Zwart 1989: 160-163). Çevirmenin bilişsel kararlarını yerinde verip, çevirinin simgeye veya yazıya dönüşmesi aşaması sonucunda ortaya profesyonel normlara göre "kabuledilebilir" bir çeviri çıkar. Öte yandan, sadece kaynak metne ya da metiniçi bağlama dayalı yürütülen işlemler çevirmenin "aktarım edincine" dayalı olarak "yeterli" çeviriyle sonuçlanır. Bununla birlikte, profesyonel normların her zaman piyasanın beklentileriyle ilgili normları yerine getireceği öne sürülemez.

3.6. Değerlendirme

Çeviri edinci kazanmak üzere çeviri öncesi işlemlerin ele alındığı bu bölümde amaç, çevirmen adayının doğal yeteneğini profesyonel yeteneğe dönüştürmektir. Daha da açıklanacak olursa, çevirilerin niteliğiyle ilgili profesyonellerin koyduğu normlardan yola çıkarak çevirmen adaylarının çeviri işlemleri aracılığıyla bu normları içselleştirmesini sağlamaktır. Profesyonel normlar, Chesterman'ın yöntem ve işlemlerle ilgili olarak adlandırdığı "üretim (süreç) norm" ları ile bu işlemler sonucu ortaya çıkan "ürün normlarından" oluşur. Bu normlar davranış psikolojisi açısından kendi aralarında tutarlılık gösterir. Ne var ki, yukarıda değinildiği gibi "profesyonel norm"ların piyasanın "beklentileriyle ilgili norm"ları her zaman karşıladığı öne sürülemez. Bir başka deyişle, "profesyonel normlar" "beklenti normları" ile örtüşmeyebilir. Bu çevirmenlik mesleğinin öteki saygın mesleklere karşı toplumdaki dillerarasındaki "aracı" rolünden kaynaklanabilir (Viagio 2005: 105-108). Ne var ki, "aracılık" işlevi sadece çeviri mesleği için

geçerli olmayıp, saygın konumda bulunan öteki meslekler için de geçerlidir. Örneğin, Viaggio'nun şu sözleri bu durumu açıkça dile getirir:

"Hiç bir hastanın aklına cerrahın "bacağını kesmesini" sorgulamak gelmediği gibi, hiç kimsenin aklına da su tesisatcısının "suyu kesmesini" sorgulamak gelmez. Peki o zaman niçin herkes çevirmenin en etkin şekilde iletişimi sağlamak amacıyla özgün metinle "oynama" veya "manipüle etme" hakkını sorgulama yetkisini kendinde buluyor?" (Viaggio 2005: 106)

Sergio Viaggio'nun bu sözleri söyledikten sonra, çevirmenin profesyonel anlamda öteki mesleklere karşı düşük konumunu iki temel nedene bağladığı görülür. Birincisi konumu yüksek mesleklerin diplomalarının geçerliliği yanı sıra, mesleki örgütleri tarafından korunmalarıdır. İkinci neden ise, çeviri alanındaki bunca uygulamaya karşın uygulamaların bir türlü kurumsallaşmamış ve kuramsallaştırılamamış olmasıdır. Örneğin, günümüzde sanayi alanında lokalizasyon işlemlerinin temeli çeviriye dayanmakla birlikte, çeviri yükünün şirket bünyesinde değil de, serbest çevirmenlere ısmarlanması birbirinden kopuk olarak yapılan çevirilerin kalitesini olumsuz yönde etkilemekle birlikte, bu şirket veya kuruluşlara çevirmen istihdamının söz konusu olmaması oldukça düşündürücüdür. Bu çevirmenlerin yaptıkları işin doğası gereği kapalılığından ötürü bir türlü örgütlenememelerinden kaynaklanabileceği gibi, piyasanın da kendi mali çıkarları uğruna çeviri mesleğinin kurumsallaşmasını engellemelerinden de kaynaklanır.

Özetle, profesyonel normların "beklenti normlarını" yönlendirmesi, diplomalarının geçerliliğine, mesleki açıdan örgütlenmeye ve bu mesleğin kurumsallaşmasına bağlıdır.

3.7. Uygulama

1. Uygulama

Aşağıdaki metni bu işlemleri yerine getirdikten sonra çevirin:

I.Aşama anlamsal olarak çözümleyin ve anlam hipotezini çıkarın

II.Aşama: Anlam hipotezine dayalı olarak aşağıda sıralanan çeviri süreci öncesi ve sırasındaki işlemleri önce saptayın ardından sorun ve çözüm önerilerinizi ve gerekçelerini bildirin:

a) Öncül profesyonel Araştırmaya dayalı kararlar

b) Profesyonel (ön bilgi taraması) öncül karar ve stratejiler

c) Dilsel seçkiyle ilgili kararlar

1) Sözdizimsel düzeyde çıkan sorunlar ve metin türü ile ilgili kararlar

2) Terim ve sözcük düzeyinde çıkan sorunlar ve kararlar

Terim düzeyinde sorunlar

Terim ve Kısaltmalar

Sözcük düzeyinde sözlük kullanımıyla ilgili bilgisel eksiklikten kaynaklanan sorunlar

Kültür Bağımlı sözcük sorunlar

Eşdizimli sözcükler

Deyim ve atasözleri

Inflation takes a toll on Growth

India's economy came roaring back last year. In the fiscal year ended this march, growth hit a 15-year high. But a repeat performance is unlikely if the inflation accelerates and the government can't rein its budget deficit.

In the first three months of 2004, real gross domestic product grew by 8.2% from the year before. Agricultural output was up to 10.5% as farmers continue to reap the benefits of last year's good monsoon season, following three rain-starved years. Industrial output also accelerated in the period.

As long as rainfall is at least normal this year, farmers should do well again. And since a majority of the country's workforce is still involved in agriculture, another good harvest will keep domestic demand going. Low interest rates and increased demand home and abroad are expected to raise factory output and fuel capital investment. Overall, the government expects real GDP to expand by 7% to 8% this fiscal year. (James Mehring Business Week Journal European Edition, Business Outlook, Newyork, 14)

2. Uygulama

Yukarıdaki metni size verilen çözümleme ışığında önce kendiniz çevirin, ardından aşağıdaki iki çevirmen adayının çevirilerini hem bilişsel, hem de dilsel olarak kendi çevirinizle karşılaştırarak profesyonel olarak sorgulayın

GELİŞİME BÜYÜK KÖSTEK

Hindistan'ın ekonomisi geçen seneninkini gölgede bıraktı. Geçtiğimiz mart ayında sona eren mali yıla bakıldığında bu yılın, 15 yıllık enflasyonu alt ettiği görülür. Fakat enflasyon yükselir ve devlet bütçe açığını kontrolü altına alamazsa, benzer başarının tekrar görülmesi pek de mümkün değil.

2004 yılının ilk dört ayında, real gayrisafi yurtiçi hasıla bir önceki yıla oranla %8.2 oranında artış göstermiştir. Çiftçilerin geçen yılın kurak üç ayının ardından gelen muson mevsiminin verimli meyvelerini toplamasıyla tarımsal üretim de %10.5'lere ulaşmıştır. Bu dönemde endüstriyel üretimde de artış meydana gelmiştir.

Bu yıl da yağmurlar mevsim normallerinde seyrederse hasat yine verimli olacaktır. Ülkenin işgücünün büyük çoğunluğu da hala tarıma dayandığından tarımdan tekrar iyi sonuç elde edilmesi yurtiçindeki talebi de artıracaktır. Düşük yatırım oranları ve yurtiçi ve yurtdışında da artan talebin fabrika üretimini artıracağı ve sermaye yatırımlarını tetikleyeceği tahmin edilmekte ve bunların tümünü kapsayan, gayrisafi yurtiçi hasılanın bu mali yılda %7'den %8'e çıkması beklenmektedir.

ENFLASYON BÜYÜMEYE DARBE İNDİRECEK

Hindistan'ın ekonomisi geçen sene büyük bir büyüme göstermiştir. Mart'ta biten mali yılda büyüme son 15 yılın üstüne çıktı. Enflasyon artarsa ve hükümet bütçe açığını başarılı bir şekilde kontrol edemezse bu performansın tekrarı ihtimal dışıdır.

Brüt yurt içi hasıla geçen yıla göre 2004'ün ilk 3 ayında % 8.2 oranında büyümüştür. Yağışsız geçen 3 seneden sonra, geçen senenin verimli muson sezonundan faydalanmakta olan çiftçilerin sayesinde zirai hasılat %10.5 oranına ulaşmıştı. Bu dönemde endüstriyel üretim de ayrıca artış göstermiştir.

Bu sene yağışın en azından normal seviyelerde seyretmesi halinde, çiftçiler yine iyi bir hasat elde edeceklerdir. Ülkenin işgücünün büyük bir çoğunluğu halen tarımla uğraştığı için kârlı yeni bir hasat yerel talebin devamlılığını sağlayacaktır. Düşük faiz oranları ve artan yerel ve yabancı talebin, fabrika üretimini ve sermaye yatırımlarını arttırması beklenmektedir. Tüm bunlarla hükümet brüt yurt içi hasılanın bu seneki mali yılda %7 oranından %8'e genişlemesini beklemektedir.

3. Uygulama

Uygulama 1'deki çözümlemeyi göz önünde bulundurarak çeviri işlemi öncesi ve çeviri işlemi sırasındaki işlemleri tamamlayın ve erek metinle ilgili çevirmen kararlarınızı göz önünde bulundurarak aşağıdaki iktisat'la ilgili metinleri ön araştırma yaptıktan sonra çeviriniz. Son olarak arkadaşınızla çevirinizi karşılaştırarak konu alanı bilgisinin çeviriyle ilişkisini tartışınız.

Nought to worry about

The Economıst Aug 26th 2004 11-16

Zeroing on too many zeroes

THE countries are disappearing fast where a man can make a million in an afternoon and then blow it all on an evening's drinking. Take Turkey, where you need to be a local-currency millionaire even to buy a good cup of coffee at the current exchange rate of 1.8m Turkish liras to the euro. A redenomination on January 1st 2005 will strip six zeroes

from the currency, creating a "New Turkish lira" worth more like 1.8 to the euro. That promises some expensive mistakes for anyone who neglects the difference between old and new exchange rates after a night at the pub.

By Turkey's own count, it is the 50th country to pursue a redenomination in recent years. The move is meant to make the mathematics of currency transactions easier, and to erase the evidence of past inflation in the hope of deterring its return. Turkey has cut its inflation to perhaps 11% this year, from 53% in 2001. But three decades of cheapening money have debauched the lira so much that households routinely think in billions, and banks in trillions or even quadrillions. All those zeroes mean "problems in accounting and statistical records, data processing software and payment systems", says the Turkish central bank, which calls the redenomination "psychologically and technically essential".

European Union Taxation

Cyprus-Adoption of The Community Acquis

The 2003 Report finds that Cyprus is fulfilling the commitments it has made and meeting requirements under the accession negotiations as regards taxation. It should therefore be in a position to implement the acquis upon accession.

During the negotiations Cyprus was granted a transitional period (up to 31 December 2007) to apply the reduced rate of VAT on restaurant services and maintain the zero rate on foodstuffs for human consumption and on pharmaceuticals. Cyprus also obtained a VAT exemption on the supply of building land (until 31 December 2007) and was granted the possibility of applying a cash accounting scheme and a simplified procedure for the value of supplies between connected persons (until 1 year after accession). Cyprus obtained derogations concerning the application of a VAT exemption and registration threshold of EUR 15 600 for small and medium-sized enterprises, and VAT exemption for the supply of international passenger transport. Cyprus also obtained transitional periods (until 1 year after accession) for the exemption from excise duties on mineral oils used for the

production of cement and continued application of reduced excise duty rates on all types of fuel used for local passenger transport.

(http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/e10111.htm)

SHIFTS IN FOREIGN INVESTMENT

There are various reasons that the NFI schedule might shift. One reason is fiscal policy abroad. for Example, suppose that Germany pursues a fiscal policy that raises German saving,This policy reduces the German interest rate. The lower Germen interest rate discourages American investors from landing in Germany and encourages the German investors to land in the United Satates. For any given U.S. interet rate, U.S. net foriegn interest rate falls.

Another reason the NFI schedule might shift is political instability abroad. Suppose that a war or revolution breaks out in another country. Investors around the world will try to withdraw their asset from that country and seek a "safe haver" in a stable country such as the United States. The result is a reduction in U.S. net foreign investment. Figure 8-23 shows the impact of a shift in the NFI schedule. The reduced demand for loanable fund lowers the equilibrium interest rate. The lower interest rate tends to raise net foreign investment, but this only partly mitigates the shift in the NFI schedule.The reduced level of net foreign investment reduces the supply of dollars in the market for foreign exchange. The exchange rate appreciates, and net exports fall.

WHAT WILL HAPPEN IN 2005?

The government forecasts that the economic growth rate will be 10 percent this year. The demand for durable consumer goods that had been postponed after the crisis had a major impact in the record growth rate this year and,given that this demand is believed to have reached saturation point in recent months,it is possible to see a slowdown in 2005. The likelihood of the opening of accession negotiations with the EU and the implementation of a new agreement with the IMF will ensure the continued inflow of foreign resources to finance the current budget deficit produced by this growth. The GNP target for 2005 is TL 480.9 quadrillion or US$298.4billion.Coming to the current account balance, the current account deficit is expected to close this year at

US$12.3 billion. The target for the budget deficit in 2005 is lower than the anticipated budget deficit this year.Achieving this will depend on a decline in interest expenditure and a substantial increase in tax revenue. As OECD stated considerable progress is possible in Turkey, if rapid growth in the economy maintained.

Money: A Comparison of the Post Keynesian and Orthodox Approaches*

By Pavlina R. Tcherneva

http://cas.umkc.edu/econ/Oeconomicus/VolumeIV/Winter2001/ Tcherneva.pdf

Understanding modern money and how it works has some important implications. Since the government is the monopoly issuer of its currency, spending always comes first, while taxation follows later. Governments cannot tax before they spend; neither can they tax more than they provide to the public. Furthermore, deficits are a normal condition of the system. Balanced budgets are the theoretical minimum that can be achieved. Private sector hoarding ensures that deficits are generated, that is the desire to net save causes deficits. A surplus in the first year of the currency's operation is impossible; surpluses in subsequent years are limited to the previous years' deficit spending. Since spending is independent of taxation, there are no financial constraints ever. The market demand for the currency determines the si- ze of the deficit. Attempts to operate on a fixed quantity rule (i.e. placing caps on expenditures or otherwise restricting the issue of the currency) results in instant unemployment. The value of the money is determined by what is required to obtain it. In the current system, the pool of unemployed maintains the value of the dollar. There is a pool of reserve labor that finds it hard (in the case of the unemployed, impossible) to obtain the dollars necessary to pay taxes. Some economic units are able to obtain and hoard dollars; others are not and are therefore unemployed. To summarize, money is a creature of the state. Governments tax to generate demand for their money. The primary function of money is to allow governments to spend and consume (i.e. to transfer real goods and service from the private to the public sector).

Oeconomicus, Volume IV, Winter 2001

109

4. Uygulama

Sizce bu metnin konu alanı ve türü nedir. Çeviride hangi kaynaklar veya koşut metin türü sizin bu parçayı çözümlemenize yardımcı olur.

INDEMNITY

Distribution agreemeent: Agreement claim of breach. All rights and remedies hereunder shall be cumulative and shall not interfere with or prevent the exercise of any other right or remedy which may be available to the Distributor.Upon notice from the Distributor of any such claim,demand or action being commenced, the Producer agrees to adjust, setle or defend the same at the sole cost of the Producer.If the Producer shall fail to do so, the Distributor shall have the right and is fully authorized and empowered by the Producer to appear in any such claim, demand or action, to adjust, settle, compromise, litigate, contest, satisfy judgements and take any other action necessary or desirable for the disposition of such claim, demand or action.In any such case, the Producer within 20 days after demand by the Distributor, shall fully reimburse the Distributor for all such payments and expenses, including reasonable attorney's fees,If the Producer shall fail to reimburse the Distributor, then, without waiving its right to otherwise enforce such reimbursement, the Distributor shall have the right to deduct the said amount of such payments and expenses or any part thereof, from any sums accruing under this Agreement or any other agreement to or for the account of the Producer.

Tıp Metinlerinden Örnekler

5. Uygulama

A.Şu iki metni türü, biçemi dilsel açıdan karşılaştırın: metindeki dil, terim ve deyimsel ifadeleri ve işlevini göz önünde bulundurarak çözümleyin. Aynı metin türü ve konusunda İnternet'ten erek dilde koşut bir metin bulun ve onunla karşılaştırın.

B.İki metinden hangi metni erek dile çevirmeyi yeğlersiniz gerekçeleriyle açıklayın.

"What do these women want?": Feminist responses to Feminine Forever, 1963-1980.

ın 1963, Brooklyn gynecologist Robert A. Wilson and his wife, Thelma, published a paper in the Journal of the American Geriatrics Society arguing that untreated menopause ***robbed*** *women of their femininity and* ***ruined the quality*** *of their lives. ın 1966 Robert Wilson published a best-selling book, Feminine Forever, in which he maintained that menopause was an estrogen-deficiency disease that should be treated with estrogen replacement therapy to prevent the otherwise inevitable "****living decay****". Between 1963 and 1980, feminists did not respond with one voice to Wilson's ideas: at first, some embraced them* ***as a boon*** *for aging women. (Houck 2003:103)*
(çevrimiçi: www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=Retrieve& db = PubMed&list_uids=12649555)

2. Kaynak Metin

OBJECTIVE: This paper mainly deals with the history of menopause treatment within the framework of Brooklyn gynecologist Robert A. Wilson's best-selling book Feminine Forever. METHOD: It first discusses menopause treatment with estrogen replacement. Next, it focusses on its impact on aging as well as its effects in society. CONCLUSION: Within this framework, it also explores the issues raised by the convergence of Wilson's campaign and the emergence of the women's movement.

6. Uygulama

I. Aşağıdaki prospektüsün kaynak ve çeviri metnini karşılaştırın ve özellikle ölçü birimlerinin çevirisindeki farklılıklarını belirterek bu birimlerin çevirisinde hangi kaynak ve bilgisayar programlarından yararlanabileceğinizi araştırın:

For Commercial purpose:

Warnings

Head and Neck Angioedema: *Angioede involving the extremities, face, lips, mucous membranes, tongue, glottis, or larynx has been reported in*

patients treated with ACE inhibitors. If angioedema involves the tongue, glottis, or larynx, airway obstruction may occur and be fatal. If laryngeal stridor or angioedema of the face, lips, mucous membranes, tongue, glottis or extremities occurs, treatment with fosinopril sodium should be discontinued and appropriate therapy instituted immediately ***Where there is involvement of the tongue, glottis, or larynx, likely to cause airway obstruction, appropriate therapy, e.g., subcutaneous epinephrine solution 1:1000 (0.3 ml to 0.5 ml) should be promptly administered*** (http://www.rxlist.com/cgi/generic/fosinop_wcp.htm)

For patient information:

Warnings

Angioedema: Angioedema, including laryngeal edema, can occur with treatment with ACE inhibitors, especially following the first dose. Patients should be advised to immediately report to their physician any signs or symptoms suggesting angioedema (e.g. swelling of face, eyes, lips, tongue, larynx, mucous membranes, and extremities; difficulty in swallowing or breathing; hoarseness) and to discontinue therapy.

Turkish version for both patient information and commercial purpose:

Dikkat: ACE inhibitörleri ile tedavi edilen hastalarda ekstremiteler, yüz, dudaklar, mukoz membranlar, dil, glottis ve larenksi tutan anjioödem görülmüştür. Anjioödem, dil, glottis veya larenksi tuttuğunda fetal olabilen hava yolunda tıkanma görülebilir. Bu gibi durumlarda tedavi kesilmeli ve uygun tedavi derhal başlatılmalıdır. Dil, glottis ve larenksi tutan anjioödem olgularında hava yolunda tıkanma görülebileceğinden uygun tedavinin yani 1/1000'lik epinefrin solusyonun (0, 3-0.5 ml). cilt altı uygulanması hemen yapılmalıdır.

7. Uygulama

A.Aşağıdaki metnin önce anlam hipotezini çıkarın; Kuş gribi konusunda önce kaynak dil ardından Türkçe kaynaklardan ön bilgi edinin: Hangi kaynağın bu konuda niçin en yararlı olduğunun açıklayın; Dilsel seçkiyle ilgili terim ve sözcük türüyle ilgili sorunları 1. uygulamadaki sıraya uygun olarak çözümleyin ve metni çevirdikten sonra arkadaşınızla karşılaştırın.

B.Tamiflu adlı soğuk algınlığı ilacının Türkçe prospektüsünü ve yabancı dildeki prospektüsü bulup karşılaştırın.

Wartime tactic doubles power of scarce bird-flu drug
Use of common drug could stretch world stocks of Tamiflu.

Declan Butler

Doctors think they have hit on a way to effectively double supplies of a drug that fights bird flu. Administering Tamiflu alongside a second drug that stops it being excreted in urine means that only half doses of the treatment would be needed.

Tamiflu (oseltamivir phosphate) is the main antiflu medicine recommended by the World Health Organization (WHO). The WHO suggests that, in anticipation of a flu pandemic, countries should stockpile enough for at least a quarter of their population. But although Swiss drugmaker Roche, the sole supplier, has **quadrupled** its production capacity over the past two years, the current supply is thought to cover just 2% of the world population.

Last week, Joe Howton, **medical director** at the Adventist Medical Center in Portland, Oregon, suggested a way to double supplies, after browsing basic safety data from Roche for a talk on **avian flu**.

The technique was invented during the Second World War to extend precious penicillin supplies. Scientists found that a simple benzoic acid derivative called probenecid stops many drugs, including antibiotics, being removed from the blood by the kidneys. Probenecid is readily available and is still widely used alongside antibiotics to treat

gonorrhoea and syphilis, and in emergency rooms, where doctors need their patients to have high, sustained levels of antibiotics in their blood.

Howton noticed from Roche's data that Tamiflu, like penicillin, is actively secreted by the kidneys, and that the process is inhibited by probenecid. Giving the flu drug together with probenecid doubles the time that Tamiflu's active ingredient stays in the blood, doubles its maximum blood concentration, and multiplies 2.5-fold the patient's total exposure to the drug (see graph, and G. Hill *et al. Drug Metab. Dispos.* **30**, 13-19; 2002).

In other words, you could get away with using half as much Tamiflu to get the same therapeutic effect. "It dawned on me that the data potentially represented a tremendous therapeutic benefit," Howton told *Nature*.

Given that Roche published the probenecid data in 2002, has it considered this option? "It doesn't seem so," says Martina Rupp, a spokeswoman at Roche's headquarters in Basel. "It is an interesting idea, but we can't really say anything," she adds, claiming that there are insufficient data. The WHO and the US Food and Drug Administration declined to comment when *Nature* asked them about the idea.

Studies are being proposed that will look at safety issues relating to probenecid and Tamiflu, although doctors argue that there are already enough data for the drug combination to be used, even without specific approval from regulatory agencies. Grattan Woodson of the Atlanta Research Center in Decatur, Georgia, has prescribed probenecid for more than 25 years and says he prescribes drugs for such off-label purposes every day. "This is a perfectly acceptable and established practice," he says.

Peter Zed, a specialist in emergency medicine at Vancouver General Hospital in Canada, agrees. He has published studies of the safety of probenecid and antibiotic combinations. "There would be nothing unique about using probenecid with Tamiflu," he says.

Michael Osterholm, director of the US Center for Infectious Disease Research and Policy in Minneapolis, Minnesota, cautions that probenecid alone will not be sufficient to avert a flu pandemic. He

points out that the most optimistic estimate of Tamiflu production capacity in the next five years gives enough to treat just 7% of the global population.

Coping with a pandemic will require "launching a worldwide Manhattan-like project for drug production, packaging and distribution today", Osterholm says. "It's not just about having a magic bullet; it's whether you can make it and find enough guns from which to shoot it." Still, doubling the doses available could be crucial for treating people quickly after an outbreak, and Osterholm says the idea definitely merits investigation.

"This is wonderful," agrees David Fedson, formerly a medical director of the vaccine company Aventis Pasteur, based in Lyons, France. "It is extremely important for global public health because it implies that the stockpiles now being ordered by more than 40 countries could be extended, perhaps in dramatic fashion." He suggests that capsules containing both Tamiflu and probenecid should be developed.

Like many scientists, Fedson is stumped by the apparent lack of interest from Roche, and the relevant authorities. "It's stupefying," he says.

Hill G., *et al. Drug Metab. Dispos.* **30**, 13-19; 2002).

http://dmd.aspetjournals.org/cgi/content/abstract/30/1/13

IV. BÖLÜM

ÖZEL ALAN ÇEVİRİSİ VE BİLGİ KAYNAKLARI

Bundan önceki iki bölümde çevirmenin kaynak ve erek dil edinci ve ekin bilgisine dayalı olarak metiniçi bağlamdan bilgi çıkarma becerisi üzerinde özellikle durulmuştur. Bu bölümde ise, metin dışı bilginin çeviri işlemlerindeki önemi üzerinde durulacaktır. Bu temel bilgilere göre çevirideki bilişsel işlemlerin, çevirmenin metin içinden bilgi çıkarma ve bilgiyi işlemeye dayalı olduğu kadar dışarıdan bilgi edinme becerilerine de dayalı olduğu söylenebilir. Çevirmenin sürekli anlama ve sınamaya yönelik belleksel işlemleri onun konu alanı uzmanı olmamasına karşın, çeviri yaparken konu alanı uzmanından önce yeni bilgiyi edinmesini sağlar. Bununla birlikte, konu alanı uzmanının bilgi edinmede temel amacının edindiği bilgiyi uygulamaya sokmak olduğu düşünülecek olursa, çevirmenin çeviri işlemleri aracılığıyla edindiği sistemli bilgi ve deneyim onun bilgiyi işlemesine yarar. Konu alanı uzmanını çevirmenden ayıran en önemli bilişsel fark da yukarıda belirtilen bilgiyi kullanmadaki hedef farklılığından kaynaklanır. Bu yüzden çevirmenin metiniçi ve dışı bağlamdan edindiği bilgi sistemli olarak profesyonel deneyimini artırmakla birlikte, onun bu bilgiyi defalarca uygulamada kullanması söz konusu değildir. İşte bu yüzden, çevirmenin çeviri işlemlerinden edindiği geçici bilgi birikimi, konu alanı uzmanından farklı bir işlev yerine getirir.

Öte yandan profesyonel çevirmen amatör çevirmenle karşılaştırıldığında profesyonel çevirmenin en önemli özelliğin araştırma yöntemleriyle ilgili geliştirdiği üst beceriler olduğu söylenebilir. Bunun altında yatan neden ise, amatör çevirmenin çevireceği metni anlamayla yükümlü olduğunun ve çevirinin diğer bilişsel işlemlerde olduğu gibi aktif bir etkinlik olduğunun bilincinde olmamasıdır. Bu şekilde bir sav aynı zamanda amatör çevirmenin niçin "girişime" yol açan "sözcüğü sözcüğüne çeviri"ye eğilimi olduğunu da açıklar. Üstelik ülkemizde çeviri dersiyle ilgili dil odaklı uygulamalarda sadece önceden verilmiş çeviri ödevlerinin arasından en iyisinin sorgulanmadan ve tartışılmadan çeviri eğitimi veren tarafından seçilmesi, çevirmen adayını dilsel bilgiye dayalı tek bir çeviri seçeneği bulunduğu düşüncesine iteceği gibi, bunun doğuştan gelen bir beceri olduğu kanısına da sürükleyebilir. Oysa çeviri edinci yaş ilerledikçe ve yaşam deneyimi artıp, bireyin kendi bilgi tabanındaki bilgiyle dışardan edineceği bilgiler arasında bağlantılar kuruldukça gelişir (Hönig 1991: 65-68).

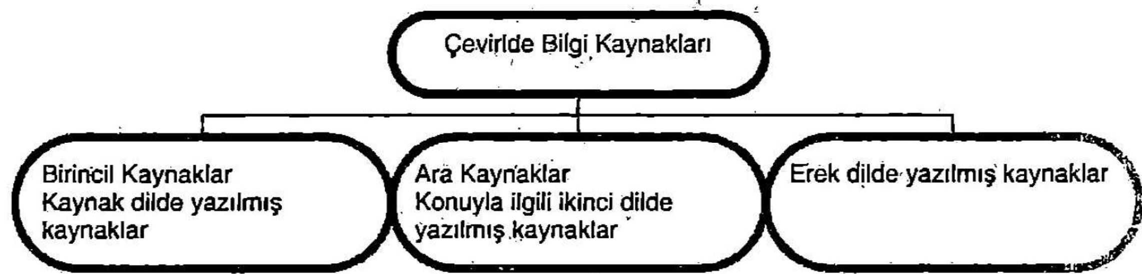
Bundan böyle doğasında bilimsel meraklılık olmayanın ve araştırmadan yüksünenlerin bu alanda profesyonelleşmesinin oldukça güç olduğu öne sürülebilir. Kısacası, çeviri edinci bilgi edinme ve öğrenmeyle doğrudan ilgili olup, uygulama alanındaki yanlış deneyimler çevirmen adayının çeviri edimini salt dil edinciyle sınırlı görmesine neden olabilir. Çevirinin sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemine dayalı mekanik bir işlem değil de, temeli dilsel ve kültürel bilgiye dayalı bilişsel bir işlem olduğu anlayışı bu konuda eğitim veren kurumlar tarafından yaygınlaştıkça çeviride metin dışı bilginin de önemi anlaşılacaktır.

Özetle, günümüzde çevirmenlerin bilim ve teknik; ulusal ve uluslar arası siyaset, iktisat, hukuk, güncel konular; çoklu iletişim araçları, dil ve bilgi teknolojileri alanında bilgi sahibi olması onun uluslararası iletişim uzmanı olarak işlevini yerine getirmesini sağlar. Özellikle bilgi ve dil teknolojileri alanında uzmanlık ka-

zanması, onun bilgiyi yapılandırıp, düzenlemede çeviriyi araç olarak kullanıp bilginin uluslar arası olarak paylaşılmasında etkin bir rol oynamasına yol açar.

4.1. Başvuru kaynakları ve nitelikleri

Özel alanda çeviri, profesyonel olmanın temel koşuludur. Bu yüzden çevirmen adayının ilgi duyduğu alanda çeviri yapması onun hem alanla ilgili terminolojisini geliştereceği gibi çeviri metin türü, hedef kitle, çevirinin amacı ve işlevini göz önünde tutarak hangi bilgi kaynaklarına başvurabileceği konusundaki deneyimini de artırır. Çeviri süreci açısından bilgi kaynakları şu şekilde sıralanabilir:

Çevirinin yeni bilgiyi taşıma amacı olduğu göz önüne alınacak olursa, en sağlam bilginin, öncelikle bilginin üretildiği dilden edilinebileceği düşünülebilir. Öte yandan, kültürel farklılıklar veya farklı alfabesi nedeniyle aralarında iletişim az olan diller arasında çeviri yapılırken, konuyla ilgili bilgi veya terim, önce Lingua Franca olarak bilinen uluslar arası kabul görmüş ara dildeki kaynaklardan edinilebilir. Japonca'dan Türkçe'ye çeviride konuyla ilgili bilgi almak üzere İngilizce kaynaklara başvurulması buna örnek göserilebilir. Ancak son aşamada Türkçe koşut metinlere başvurulması dilsel ve terimsel tutarlılığın sağlanması açısından kaçınılmaz olup, bu kaynaklar çeviride bilgi edinme açısından son kaynaklara işaret eder.

4.2. Kuramsal açıdan Özel Alan Çevirisi

Özel alanda çeviri deyince genellikle teknik, tıp ve iktisat, hukuk gibi sosyal bilimler alanındaki terim sorunları akla gelir. Oysa terim sorunları metin türüyle yakından ilgilidir. Hangi metin türünde terim seçeneklerinden hangisini seçeceğinin bilincinde olmak, çeviri edincinin ilk basamak bilgilerinden biridir. Örneğin, bu metin türleri şu şekilde sıralanabilir:

1) Bilgilendirici nitelikte metinler: Ansiklopedi maddesi, makale, öz, el kitabı, ders kitabı, yönergeler. Bu metin türünde, örneğin makale de yazarın düşüncelerini yansıtması metinin çevirisinde coşku işlevinin yerine getirilmesini kaçınılmaz kılar.

2) Çağrı ve Coşku işlevi yerine getiren metin türleri: Yeni bir ürünün kullanım kıllavuzu, reklam veya broşür, el kitapcığı veya prospektüs vb.

3) Okuyucuyu harekete geçiren ve bilgilendiren: Nüfus sureti, diploma, hasta onay veya sevk belgesi gibi işlevi olan bir metin türleri de olabilir.

4) Görsel malzemeye dayalı çeviriler ise, çağrı ve etki işlevini birarada bulunduran karma metin türleridir.

Bu metin türlerine göre metin türlerinin işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Çeviri metin erek kitle üzerinde kaynak metnin kaynak ekindeki aynı işlevini yerine getiriyorsa, eş işlevli çeviri, buna prospektüs, kullanma kılavuzları, yönergeler örnek gösterilebilir;

2. Kaynak metinden farklı bir işlev yerine getiriyorsa, bu çeviri türü, ayrışık işlevli çeviri olarak tanımlanır. Örneğin, araya zaman ve coğrafik olarak yer farklılığı girdiğinde, çevirmenin, erek metnin çağrı işlevini yerine getirebilmesi için metnin göndergesel işlevini değiştirmesi gerekebilir.

3. Öte yandan, erek ekinde kaynak metnin özgünlüğü ile boy ölçüşecek bir çeviri ortaya çıkıyorsa, o zaman bu çeviri "türdeş işlevli çeviri" adını alır (aktaran Yazıcı 2005: 158-160).

Ne var ki, bu yukarıda metin türlerine göre yapılan çevirileri işlevlerine göre sınıflandırma, günümüzdeki karma metin eğilimi göz önüne alındığında kesin sınırlarla birbirinden ayrılmış olarak değerlendirilmemelidir. Tıp alanından örnek verilecek olursa, prospektüsler İngilizce konuşulan ülkelerde hem ticari amaçlı hem de hastayı bilgilendirme amaçlı olmak üzere iki belge şeklinde düzenlenirken, Türkiye'de prospektüs her iki işlevi de içinde barındıracak şekilde düzenlenmektedir. Bu yüzden prospektüslerin hasta açısından yaş ve eğitim düzeyi de göz önüne alındığında, anlaşılırlık derecesi oldukça düşüktür. Bundan böyle, metin tür ve işlevleri arasındaki sınırlar kesin sınırlar olmayıp, bir metin içerisinde çeşitli işlevler yerine getirilebilir. Şu aşağıdaki kısa örnek bunu açıklayabilir:

Kaynak Metin

MB Jaffy, H Meischke and MS Eisenberg

University of Washington School of Medicine, Seattle, USA. jaffymb@u.washington.edu

OBJECTIVE: Early aspirin administration during an acute myocardial infarction (AMI) decreases morbidity and mortality. This investigation examined the extent to which patients with a complaint of chest pain, the symptom most identified with AMI by the general population, self- administer aspirin before the arrival of emergency medical services (EMS) personnel. METHODS: In this prospective, cross-sectional prevalence study, data were derived through the analysis of EMS incident reports for patients with a complaint of chest pain from June 1, 1997, to August 31, 1997. RESULTS: The study included 694 subjects. One hundred two (15%) took aspirin for their chest pain before the arrival of EMS personnel. Of the 322 subjects who reported taking aspirin on a regular basis, 82 (26%) took additional as-

pirin for their acute chest pain. Only 20 (5%) of the 370 patients who were not using regular aspirin therapy self-administered aspirin acutely ($p<0.001$). In addition, patients with lower intensity of chest pain ($p = 0.03$) were more likely to take aspirin for their chest pain. CONCLUSION: Only a relatively small fraction of individuals calling 9-1-1 with acute chest pain take aspirin prior to the arrival of EMS personnel. These individuals are more likely to self-administer aspirin if they are already taking it on a regular basis. It is also possible that they are less likely to take aspirin if their chest pain is more severe. http://www.aemj.org/cgi/content/abstract/5/12/1146.

Göğüs ağrısı olan hastalarda hastane öncesi Aspirin kullanımı

1997'den beri AHA (Amerikan Kalp Birliği) tarafından, AMI (Akut myokard enfarktüsü) geçiren hastalarda erken tedavi amacıyla aspirin almaları önerilmektedir. Hatta, hastane ortamında bu kullanım normal kabul edildiğinden, televizyon reklamları ve dramaları (örnek: "Acil Servis", "Chicago Hope" gibi) aracılığıyla da, aspirin kullanımı teşvik edilmektedir. Araştırmacılar bu çalışmada, ambulansın olay yerine varmasından önce aspirin alma sıklığını araştırmışlardır.
ATH (acil tıp hizmetlerinde - ya da ambulansta-) kullanılan raporlarla araştırma yürütülmüştür. Ambulansı (911) göğüs ağrısı nedeniyle arayan 694 hastanın raporuna göre sonuç alınmıştır. Göğüs ağrısı nedeniyle arayan hastaya gidildiğinde, ambulans personeli tarafından, özelikle günlük Aspirin kullanıp kullanmadığı ve göğüs ağrısı olduğunda Aspirin alıp almadığı sorulmuştur.
Sonuç: Hastaların % 15 nin ambulans olay yerine varmadan önce Aspirin aldığı saptanmıştır. Hastaların % 46 sının günlük Aspirin kullandığı saptanmış, bunlardan sadece % 26'sı göğüs ağrısı olduğunda ilave Aspirin almış.
İlginç bir nokta: Aspirin kullanan hastalar göğüs ağrılarının şiddetini 1-10 üzerinden 5 olarak tanımlarken, kullanmayanlar 6 olarak tanımlamışlardır.
Araştırmacılar, ambulansı çağırdıktan sonra kendiliğinden aspirin alan hastaların, aspirinin ağrılarını geçirerek, trombolitik tedavi, anjiyo-

plasti gibi AMI tedavilerine ve masrafa gerek kalmayacağı kanısına varmayacaklarını umuyorlar.
www.acilveilkyardim.com/arastirmalar/makaleozetleri.htm
Jaffy MB, Meischke H, Eisenberg MS: "Prevalance of Aspirin use among patients calling 911 for chest pain" Academic Emergency Medicine. s: 1146-1149, 1998.

Bütünsel olarak ilk bakışta çeviride çevirmenin kaynak odaklı çeviri yöntemine başvurduğu ve sözcüğü sözcüğüne çeviri yaptığı anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, çevirmenin ilk hedefinin türdeş işlevli çeviri yapmak olduğu söylenebilir. Ne var ki, aşağıdaki çeviriyle ilgili şu ayrıntılar dikkat çekicidir: örneğin, kaynak metinde hedef, yöntem ve araştırmanın sonuçları şeklinde alt başlıklara erek metinde yer verilmemiştir. Sadece sonuç alt başlığı belirtilmiş, öte yandan kaynak metinde yer almakla birlikte, bilimsel makale özünde yer alması uygun görülmeyen kısmın çeviri metinde "Hatta, hastane ortamında bu kullanım normal kabul edildiğinden, televizyon reklamları ve dramaları (örnek: "Acil Servis", "Chicago Hope" gibi) aracılığıyla da, aspirin kullanımı teşvik edilmektedir." şeklinde ortaya çıktığı görülür. Bunun büyük bir olasılıkla okuyucuyu çekmek amacıyla kaynak metnin aslından eklenmiş bir parça olabileceği düşünülebilir. Ayrıca kaynak metni başlığında geçen "Prevalence of aspirin use among patients calling 9-1-1 for chest pain" ABD'deki acil telefon numarasının yer aldığı açıklamak yerine "Göğüs ağrısı olan hastalarda hastane öncesi Aspirin kullanımı" ifadesinin kullandığı görülür. Aynı şekilde kaynak metinde geçen acil sağlık hizmetleri personeli de "ambulans"la değiştirilmiştir. Kültürel ve kurumsal alt yapı farklılıkları bir yerde çeviride yüzde yüz eşleşmeyi olanaksız kıldığı gibi, çevirmenin de farketmeden eş işlevli çeviri yöntemine başvurduğu anlaşılmaktadır. Çeviri eğitimi alanlara göre, konu alanı uzmanı tarafından yapılan çevirinin tutarlılığı, konu alanı uzmanın arka plan bilgi birikiminin ve mesleğinin (diplomasının) sağladığı özgüvenle çeviri metne daha rahat müdahale etme hakkına ve yetkisine sahip olmasından kaynaklanabilir. Öte, yandan, profesyonel çevirmenin araştırmaya harcadığı

zaman ve mesleğinin konumu onu sürekli hesap vermeye zorladığından çevirmen bireydilini, bundan böyle de, yaratıcılığını bastırmak veya sindirmek zorunda kalabilir. Ancak çevirmen adayının konu alanındaki profesyonel çeviri deneyimi arttıkça konu alanı uzmanı çevirmenden daha yetkin çeviriler üretebileceği öne sürülebilir.

Yukarıda genel kuramlardan yola çıkılarak kısaca tanımlanan teknik çeviri, kuşkusuz teknik çeviriyle ilgili sorunları çözmeye yetmez. Bununla birlikte, bu temel içselleşmiş bilgi ışığında hiç değilse işlevsiz çeviriler ortadan kalkmaya başlar. Bir başka deyişle, teknik alanda işlevsel kuramlarla ilgili bilgi, teknik alanı terim bilgisiyle sınırlı tutan bakış açısını genişletir. Bununla da kalmaz, işlevsellik uğruna çeviri tanımını genişleterek çeviride açımlama, ölçünleştirme, genişletme, daraltma ve uyarlamayı da meşru kılar (Fawcett 1997: 98-100). Öte yandan kuşkusuz teknik alanda konu alanı ve konu alanında kullanılan terim dağarcığının niteliği, metnin söylem şeklini etkileyerek onun amaç ve hedef kitlesini etkiler ve iletişim odağını hedef kitleden çok konu alanına çeker. Sonuçta amaç teknik alanda yeni bilgiyi taşımak olduğundan, çevirmenin dikkati metnin içeriğine odaklanır. Hedef kitle ve iletişim aracıyla ilgili çeviri kararları ancak bilgi özümsendikten sonra metnin yeniden kurulma aşamasında devreye girer.

Teknik çeviriyi, bundan böyle anlama ve metin kurma şeklinde iki aşamaya ayıracak olursak, birinci aşamayı kuşkusuz profesyonel çevirmeni en çok zorlayan kısım olduğu öne sürülebilir. Konu alanı uzmanının bu aşamadaki arka plan bilgi birikimi onun metni dillendirmesini veya söze dökme işlemini kolaylaştır. Ne var ki, profesyonel çevirmenin konu alanı uzmanı çevirmenden üstünlüğü metin türü ve işleviyle ilgili olarak edinmiş olduğu üstdilsel iletişim edincidir. Öte yandan piyasanın konu alanı uzmanlarını tercih etme nedeni, konu alanı bilgisinin tabandan başlayarak sözcük veya terim seçimini etkileyip, yukarı doğru yöne doğru metin türü ve söylem şeklini etkilediği öne sürülebilir. Bu-

radan konu alanının dil kullanımıyla ilgili olarak iletişim tarafları arasındaki tonu ve iletişim oluğuna bağlı olarak verilen kararları etkilediği sonucu çıkabilir (Fawcett 1997: 79-80). Bu ise, Hans Vermeer'in öne sürdüğü şekilde teknik alan çevirisinde çevirmenin uzman konumuna çıkmasının, hem onun arka plan bilgisini genişletmesine (konu alanı bilgisini), hem de araştırma yöntemlerini geliştirmesine bağlıdır (Vermeer 1996: 11-16).

Newmark'ın teknik çeviriyi, kullanılan terim türüne bağlı olarak akademik, profesyonel ve popüler çeviri şeklinde sınıflandırması da terim bilgisi ve konu alanı arasındaki ilişkinin metin oluşturma aşamasındaki öneminden kaynaklanabilir. Buna göre Latince ve Yunanca sözcüklerin kullanıldığı terim dağılımının yoğun olduğu (örneğin, Furunculus orientalis) çeviriler "akademik" çeviri, profesyonel jargonun, bir başka deyişle profesyonel iletişimde kullanılan jargonun (örneğin, jaundice) ağır bastığı metinler "profesyonel", son olarak da her kesim halka seslenen ve terimlerin halk arasında kullanımının yoğun olduğu (örneğin, oriental sore) "popüler" çevirilerdir.

Ne var ki, Newmark'ın bu ayrımı yaparken çevirmenlerden çok, konu alanı çevirmenlerin ürünlerinden yola çıktığı için sadece "anlamsal" ve "iletişimsel" çeviri şeklinde iki çeviri stratejisinden söz ettiği ve teknik alanda çeviri süreciyle ilgili bir bilgi vermeyip, teknik çeviriyi sadece terim bilgisiyle sınırladığı görülür. "Anlamsal çeviri" daha çok akademisyen ve profesyonelleri ilgilendirirken, "iletişimsel çevirinin" daha geniş bir hedef kitleyi yelpazesine aldığı görülür (Newmark 1988: 152-153). Bunun çevirmen adayı açısından şu şekilde sakıncaları olabilir:

1. Çevirmen adayının teknik çeviriyi sadece terim bilgisiyle sınırlı görüp, terminoji içerisinde kaybolarak çeviride zaman kaybına uğramasına ve küçük ölçekli stratejilere başvurmasına neden olabilir.
2. Çevirmenin kaynak metne odaklanarak kaynak odaklı çeviriye eğilim göstermesine neden olur. Oysa çevirinin son hedefi erek kutup olduğuna göre, çevirmen çeviri

metnin hedef ve işlevlerini göz ardı edebilir (Newmark 1988: 20).

Sonuç olarak çevirmen adayının teknik çeviri de olsa, çeviriyi erek ekin kutbundan sorgulamadan çeviri işlemine girmemesi gerekir. Teknik alanla ilgili bilgisel eksikliğin onun profesyonel edimini ne derecede etkileyeceğinin bilincinde olmak da çeviri edincinin önemli bir parçasıdır. Çevirmenin piyasada saygınlık kazanması ve özgüvenini yitirmemesi açısından, çeviri metni erek dil ve işlevi açısından irdeledikten sonra çeviriyi kabul etmesi, profesyonel olma yolunda ilk adım olarak da değerlendirilebilir.

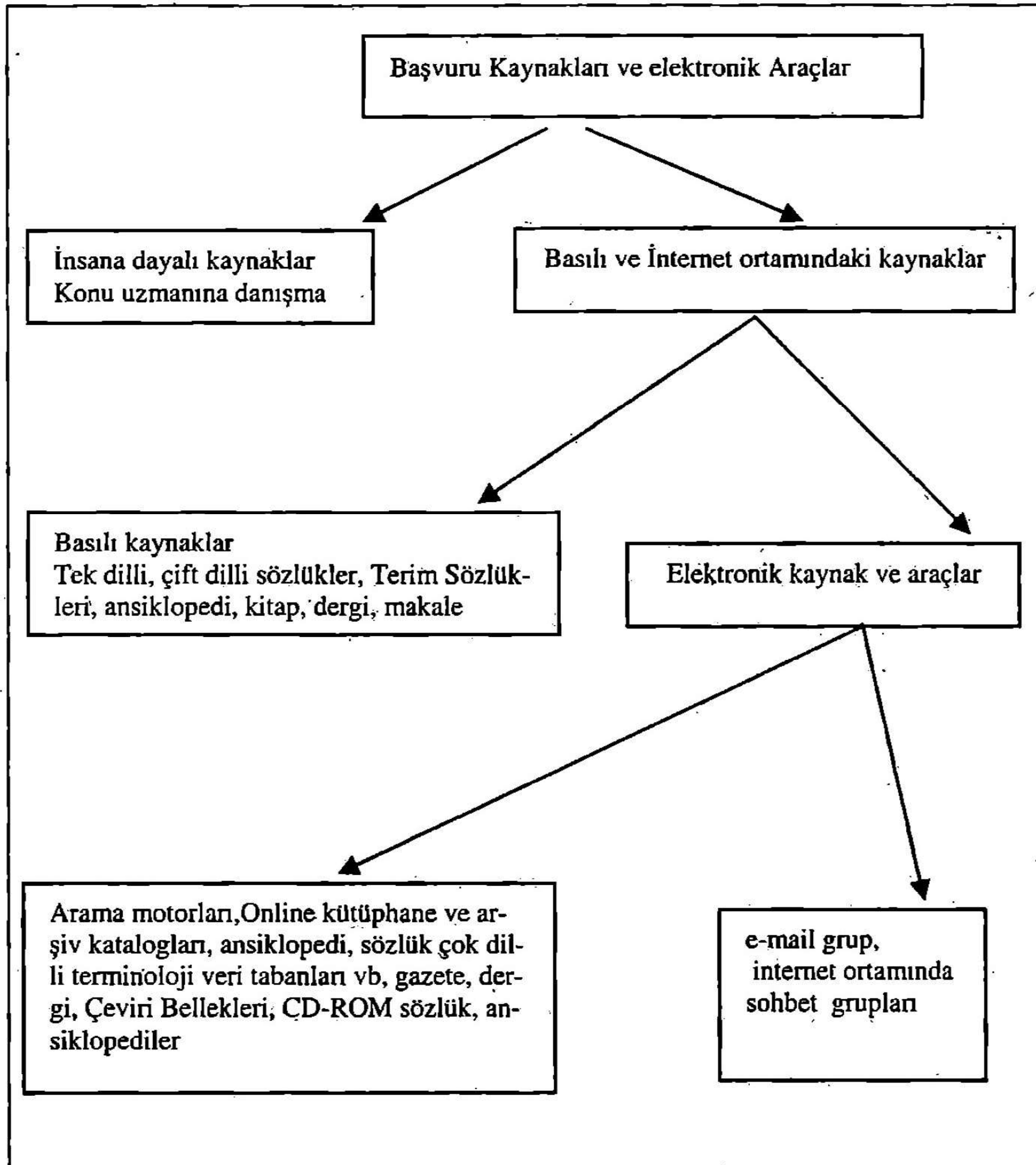
4.3. Özel alan çevirisinde bilgiye erişim araç ve kaynakları

Çevirinin aktif bir etkinlik olduğunun bilincinde olan bir çevirmen adayı, çeviri süreci aşamalarının önemli halkalarından birinin, dışarıdan bilgi edinme olduğunu fark eder. Bu çevirmenin araştırma bilinciyle yakından ilişkili olup, sonuçta çevirinin niteliğini etkiler. Bununla birlikte, çevirinin belli bir zaman aralığında bitirilmesi gereken bir görev olduğu düşünülecek olursa, çevirmeni araştırmaya yönelten bu itici gücün dengelenmesi ve yönlendirilmesi gerekir. Bu ise, çevirmenin aldığı eğitim ve profesyonel deneyimine bağlıdır.

Çevirmenin zaman ve iş yükü göz önüne alındığında, onun metin içi bağlamdan çıkaramadığı bilgiyi, sağlam ve güvenilir kaynaklardan seçerek çeviri işlemini yürütmesi gerekir. Bu durumda kaynağın aranan bilgiyle ilişkisi kadar, kapsamı, erişilebilirliği ve güvenilirliği gibi ölçütler de devreye girer. Kuşkusuz bu durumda çevirmen açısından en elverişlisi, konu uzmanıyla veya yazarıyla iletişim kurmak olmakla birlikte, gerçekte bu şekilde iletişim olanağı uzman kişinin zaman darlığı nedeniyle veya böyle bir geleneğin henüz yerleşmemiş olmasından ötürü gerçek durumu yansıtmaz.

Bu durumda çevirmen ya elektronik ortamda bilgi arayışına girer, ya da en kolay erişebileceği kaynağı elde etme yolunu seçer. Ne var ki, teknolojinin hızla geliştiği çağımızda çevirmenin her zaman aradığı bilgiyi bulması veya erişmesi söz konusu değildir. Üstelik günümüzde çevirinin teknolojik iletişimi sağlamak üzere yeni bilgiyi taşımakla yükümlü bir araç olduğu düşünülecek olursa, erek dildeki sözcük ve terim dağarcığı hep çevirmenin gereksinimlerinin gerisinde kalacağı ortada bir gerçektir. Bu durum bir yandan çevirmenin bir konu alanında uzmanlık kazanmasını kaçınılmaz kılarken, öte yandan da her geçen gün dev adımlarla ilerleyen yüksek teknolojinin hızına yetişmeyi ön görür. Özetle, günümüzde profesyonel çevirmenin belirli bir hız ve yetkinlikte iş çıkarması, onun belli bir alandaki çeviri deneyimine ek olarak söz konusu alandan bilgi kaynaklarını tanıması ve doğru kullanmasına bağlıdır.

Özel alan çevirisinde çevirmenin dilsel ve metnin izleksel olarak tutarlılığını sağlamasında arka plan bilgi ve terminolojik bilginin büyük önemi vardır. Bilgi kaynakları, dilsel açıdan çevirmenin metnin kesitini saptamasına yardımcı olurken, izleksel açıdan onun yeni ve eski bilgi birimleri arasında ilişki kurmasına yarar. Buna göre, özel alan çevirisinde bilgi kaynakları şu şekilde sıralanabilir:

Bu yukarıda belirtilenlerden "insana dayalı kaynaklar" çeviride bilginin en doğal yolla iletilmesi açısından çevirmene kolaylık sağlamakla birlikte, konu alanı uzmanının her an çevirmene zaman ayırması söz konusu değildir. Bu konuda Internet aracılığıyla iletişim kurma, profesyonel çevirmenlerin e-mail gruplarına üye olma kolaylık sağlamakla birlikte, her zaman bu gruplar amatör çevirmen adaylarına açık olmayabilir.

Öte yandan, basılı kaynaklar erişilebilirlik açısından çevirmene kolaylık sağlamakla birlikte, çevirmenin hangi kaynaklara başvuracağının bilincinde olmasının yanı sıra onların güvenilirlikleri konusunda da emin olması gerekir. Çevirmen adayına kolaylık sağlaması ve araştırma yöntemi geliştirmesi açısından çeviri süreci sırasında şu noktaları göz önünde bulundurması yararlı olur:

- Öncelikle araştırma konusuyla ilgili kaynakların erek dilde yazılmış olması
- Metin türü açısından kaynak metne koşut bir yapıya sahip olması,
- Yazarın güvenilirliği ve konu alanının uzmanı olması
- Kaynağın yeni olması
- İzleksel açıdan çevirilecek metne yakın olması (Gile 1995: 133-145).

Yukarıdaki tabloda geçen kaynaklardan bu bölümde özel alanda çevirmenin başlıca sorunu olan ve onun konu alanına göre metin türü ve kesiti belirlemesine yardımcı olan terim ve terim sözlükleri üzerinde öncelikle durulacaktır. Bununla birlikte, burada amaç hem çevirmen adayına betimleyici yöntemle terimlerle ilgili bilgi vermek, hem de özel alanda kendi veri tabanını çeviribilim temellerine dayalı olarak nasıl oluşturacağı konusunda fikir vermektir. Kuşkusuz her konu alanındaki terim sorunu ve çevirmenlerin deneyimi birbirinden farklı olduğundan, bu tablo daha genişletilebileceği gibi daraltılabilir de. Basılı kaynaklardan yola çıkarak başlanan bu inceleme ileriye dönük olarak çevirmenlerin kendi gereksinimlerine dayalı olarak elektronik ortamda veri tabanı olarak geliştirilebilir. Bundan böyle bundan sonraki kısımda önce basılı kaynaklardan terim sorunları ve terim sözlükleri üzerinde durulacaktır.

4.3.1. Terim Sözlükleri ve Sorunları

Bilgiyi anlama aşamasında çevirmeni en çok zorlayan sorunlardan biri terim sorunudur. Bunun altında yatan neden ise, her dilde yeni terim türetme yönteminin farklılığı yanı sıra, bilginin aşırı yığılması sonucu terimlerin çoğalarak ne ulusal ve bilimsel dil kurullarının, ne de uluslararası bilim kurullarının bu hıza yetişecek zaman ve ortama sahip olmamasıdır. Üstelik Türkçe'de sesletim kuralları konusundaki tutarsızlık terim alanında yaşanan karmaşayı daha da artırmaktadır. Örneğin, "**tuberculosis**" ve "Carcinomatosis" **İngilizce fonetik** alfabeye göre "is" eki okunarak aynı kurallara göre seslendirilirken, Türkçe'de "-is" şeklinde aynı son eke sahip iki sözcük sırasıyla "tüberküloz" ve "karsinomatozis" şeklinde söylendiği de görülmektedir (Ertem 1998: 26-27). Bununla birlikte, bilgi üretimindeki artışın terim sayısını giderek arttırması, bu karmaşayı kaçınılmaz kılmaktadır. Terim türetme kurallarının esnekliği bilginin yeterince özümsenmemesine de bağlanabilir. Terimle ilgili kavram toplumda işlevsellik kazandıkça ana dilde karşılığını bulur. Terim türetmeyle ilgili kararların üst kurullar tarafından alınması ise, kimi zaman yapay karşılıklara yol açacağından dilin temel kurallarına aykırı olmamak koşuluyla terim karşılığının erek ekinde karşılık bulana dek nadasa bırakılması doğal karşılanabilir. Terimlerin erek dile yerleşene değgin geçirdiği süreci, çevirmenlerin terimlere karşılık bulmada başvurdukları yöntemler de bir ölçüde yansıtabilir. Türkçe'de terimler çeviri açısından şu türlere ayrılabilir:

- Ödünç terim: Yabancı kökenli terim. Örneğin, mikser, televizyon
- Kısaltma: Baş harflerin kısaltılmasından oluşan terim UNESCO, NATO vb.

- Özel ada dayalı terim: Bir aleti bulan bir yeri keşfeden ya da bir hastalığın ilk teşhis edenin adından oluşan terimdir. Örneğin, Oppenheim Disease
- Karma terim: Genelikle birleşik isim ya da sıfat tamlamalarından oluşan farklı dil kökeninden gelen sözcüklerin bir araya getirilmesinden oluşan terimdir. Bu tür terimler genellikle iki farklı yabancı dilden gelen sözcüklerden oluşmaktadır. Bu yüzden de dil kirlemesine neden olduğu öne sürülmektedir. Örneğin, Micro Havalandırma, Avian Hastalığı
- Kültür bağımlı terim: Bir nesne ya da olgunun kültürel adıdır. Örneğin, kazıklı humma hastalığı
- Yeni terim: Yeni tanınan bir ürün veya olgu için türetilen yeni terimdir. Örneğin, bilgisayar, cep telefonu

Bu terimler karşısında çevirmen genellikle şu stratejileri kullanır:

- Yabancı terimi doğrudan aktarma: Yabancı terimi hiçbir değişikliğe uğratmadan olduğu gibi doğrudan aktarmak yöntemidir.
- Türkçe Sesletime uyarlama (öneri terim): Yabancı sözcüğü erek dil sesletimine uyarlayarak çevirme yöntemidir.
- Yeni terim türetme: Yeni bir kavrama karşılık yeni bir terim türetmedir.
- Açımlama: Bir kavrama tek bir terim karşılığı bulma yerine, onu açıklayarak ifade etmedir.
- Kültürel dengini bulma: Bir terimin profesyonel veya akademik alandaki kullanımı yerine gündelik kültürel olarak türetilmiş dengini bulmaktır.
- Perspektif kaydırma: Bir terimin etkileme alanını değiştirmesidir. Bu durumda varolan bir terimde alanını değiş-

tirebilir. Örneğin "stroke" "strike" yükleminin geçmiş haline işaret etmekle birlikte, Tıp dilinde halk arasında "inme" anlamına gelir.

Çevirmen adayının terim sorununu çözmede başvurduğu temel kaynaklar genellikle sözlükler, terim sözlükleri ve ansiklopedilerdir. Bunun en temel nedeni de sözlük terim ve ansiklopedilerin dışarıdan kaynağa erişim kolaylığı yanı sıra, kaynağın içindeki bilgiye erişim kolaylığı sağlamasıdır. Ancak bu kaynaklar, şu nedenlerden ötürü çevirmen adayının sorununu çözmeye yetmez:

1. Bir sözlük ve terim sözlüğünün fiziksel olarak taşınabilirliği açısından tüm terimleri kapsaması düşünülemez. Zaten aşağıdaki tablodan da kapsamlı sözlüklerin günümüzde en çok 900-1000 sayfa arası olduğu görülmektedir.
2. Çok kapsamlı bir sözlüğün maliyeti yüksek olacağından yayımevleri bu tür sözlüklerin basımına ilgi göstermez.
3. Yeni terimlerin günümüzde ne ölçüde yığıldığı göz önüne alınacak olursa, bu tür başvuru kaynaklarının her yıl güncellenmesi veya yeniden basımı sözkonusu olamaz.
4. Yeni türetilen terimlerin erek dilde yerleşmesi zaman alacağı gibi, kimi durumlarda ekinsel tabular nedeniyle bu terimlerin erek dile girmesi engellenir. Ayrıca kaynağın güvenilirliği açısından da bu tür başvuru kaynaklarında yeni terimler yerine, yerleşmiş terimlere yer verilir (Mıhcıoğlu 1997: 49-128).

Sonuç olarak, bir terim sözlüğünün hazırlanmasında yayın kurulu başta olmak üzere zaman ve paraya gereksinim vardır. Benim ufak çaplı çeviribilim ışığında sözlüklerin kapsamıyla ilgili ülkemizde en çok satılan üç sözlük üzerinde yaptığım incelemede bu yukarıda öne sürülenlerin ne ölçüde doğru olduğu ortaya çıkacaktır.

4.3.1.1. Terim Sözlükleri üzerine betimleyici bir çalışma: Amaç ve hedefler

Burada amaç, bir bütünce oluşturarak sözlüklerin güvenilirliğini ölçmek ve çevirmenin kendi veri tabanını hazırlamasına olanak sağlayacak bir veri tabanı modeli oluşturmaktır. Bu veri tabanları en basit şekliyle Ek 3 ve Ek 4'de görüldüğü şekilde Excel tablolar -bu programının bir özelliği Winword gibi başka programlar aracılığıyla aktarılabilmesidir- halinde hazırlanabileceği gibi, Trados gibi çeviri programlarında yer alan MultiTerm gibi programlar aracılığıyla da hazırlanabilir. MultiTerm de hazırlanan veri tabanları çevirmenin gereksinimine uygun olarak önceden hazırlanmış olmakla birlikte, onun kendi eklemek istediği yeni değişkenlerin de veri tabanına eklenmesine olanak sağlar. Çevirmenin kendi gereksinim ve konu alanına uygun olarak terim bankasını oluşturabileceği gibi, bu veri tabanlarına yeni değişkenler ekleyerek veri tabanının kapsamını da genişletebilir.

Burada yöntem olarak kuram ve uygulama arasındaki bağı da ortaya çıkarmak amacıyla çeviribilimden yola çıkarak betimleyici bir çalışma örneği sunulmuştur. Veri tabanıyla ilgili değişken ve seçenekler görgül sonuçlar ortaya çıkaracak şekilde düzenlenmiş ve verilerle ilgili değişkenlerin sayıya dökülebilme özelliği göz önünde bulundurulmuştur.

Sözlüklerin ne ölçüde güvenilir olduğu genellikle sayfa sayısı, ekler, baskı sayısı, yazar kimliği, yayın kurulu varlığı ve kimliğinden anlaşılır. Genellikle ülküsel olarak bu tür başvuru kaynaklarının konu alanı uzmanı, dilbilimciler ve çevirmenlerden oluşması beklenir. Bununla birlikte, ülkemizde ekip çalışması geleneğinin bulunmaması ve adil işbölümü yapılamaması bu tür ekip çalışmalarını engellemektedir. Ek 3'deki Tıp sözlükleriyle ilgili veriler de bunu ortaya çıkarmaktadır.

Bibliyografik künye ilgili öncül veriler

	Sözlük A	Sözlük B	Sözlük C
Yazar	Pars Tuğlacı	Prof. Dr. Utkan Kocatürk	Prof. Dr. İsmail Dökmeci
Yazar kimliği	Terminolog	Akademisyen	Akademisyen
Kaynak adı	Tıp Sözlüğü	Açıklamalı Tıp Terimleri Sözlüğü	Büyük Tıp Sözlüğü
Yıl	1997	2000	2003
Yayın yeri / yayınevi	İstanbul:ABC Kitabevi A.Ş.	Ankara: Gaye Matbaacılık	İstanbul:Nobel Tıp Kitabevi
Sayfa Sayısı	923	977	975
Ekler	Var	Var	Yok
Baskı sayısı	8	9	1
Hedef kitle	öğrenci	Profesyonel, öğrenci, akademisyen	Profesyonel, öğrenci, akademisyen
Yayın kurulu	Yok	Yok	Var
Yayın Kurulu kimliği	Yok	Yok	Akademisyen, profesyonel

1. Aşama: Öncül veriler ve Öncül veri sonucu değerlendirme:

Bu yukarıdaki verilere göre basım sayısı, sayfa sayısı nerdeyse aynı olan A ve B sözlükleri nerdeyse aynı güvenilirlik derecesine sahiptir. Bununla birlikte yazar kimliği A sözlüğünde yazar ve dilbilimci görünürken C sözlüğünde yazar kimliği konu alanı uzmanı akademisyendir. Üstelik ötekilerden farklı olarak profesyonel ve akademisyenlerden oluşan bir yayın kurulu da bulunmaktadır.

2. Aşama: Sözlüklerin kapsamını değerlendirmek üzere terim seçimi: değişkenler ve seçenekler

Bu aşama sayfa sayısı, bir başka deyişle fiziksel büyüklüğü açısından birbirine yakın olan bu üç kaynağın öncül verilere dayalı olarak güvenilirliklerinin içerik açısından sağlaması olarak da düşünülebilir Buna göre terimler şu değişkenleri örnekleyecek şekilde seçilmiştir:

- Ödünç terim: Tuberculosis, Tetanos
- Karma terim: Meadow Dermatitis
- Kısaltmalar: BCG
- Kültür bağımlı terim: Lockjaw
- Özel ada dayalı terim veya birleşik isimler: Oppenheim disease
- Yeni terim: arrest, bird flu

Seçilen terimler için veri tabanı modeli değişkenler ve seçeneklerden oluşmaktadır. Değişkenler seçeneklere bağlı olup, araştırmanın hem akışkan bir tablo içerisinde ilerlemesini, hem de sayısal veri elde edilmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte, bu değişkenler ve seçeneklerle ilgili kararlar temelde kuramsal olarak çeviribilim bilincinin yerleşmiş olmasına bağlıdır. Bundan böyle, değişkenlerle ilgili kararların rasgele değil, neden-sonuç ilişiklerini ortaya koyacak şekilde mantıksal bir sıralamayı izlemesi gerekir (Williams&Chesterman 2002: 83-101).

Değişkenler arasındaki ilişkiler şu şekilde kurulmuştur:

Terim-Kökeni

Kökeni-Çevirideki Terim Türü

Terim Türü-Tanım-Yöntemi

Terim Türü-Kaynak dil etkileme Alanı-Erek dil Etkileme Alanı

<u>Sözlüklerin kapsamı ile ilgili değişkenler</u>

Alt alan/Alan bilgisi+terim köken bilgisi+anahtar sözcük sayısı+ tanımı

Karşılaştırmalı Çözümlemeyle ilgili öncül kararlar: görev tanımı ve hedefler

Yukarıda verilen bilgiler ışığında terimler, terim türü çeşitliğini yansıtacak şekilde seçilmiş ve bu terimlerin çevirisinde terim türünde değişiklik olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Buna bağlı olarak, çeviride hangi yöntemin kullanıldığı terimin Türkçe karşılığından anlaşılacaktır. Bu veriler aynı zamanda bir konu alanındaki yaygın terim türetme yönteminin ne olduğuna da

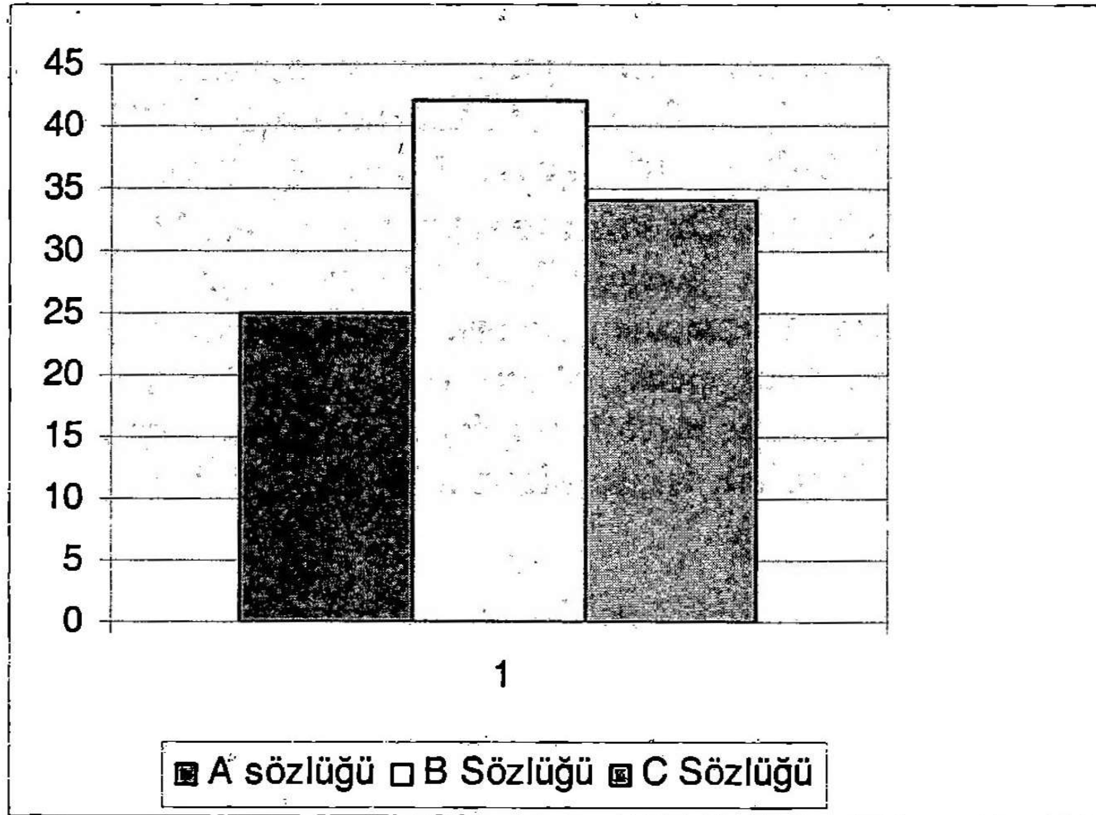
ışık tutacaktır. Öte yandan, terimin kökeniyle ilgili bilgi onun kaynak ekinde akademik, profesyonel veya popüler alandan hangisini etkilediğini ve bunun erek ekinde değişikliğe uğrayıp uğramadığını ortaya çıkaracaktır. Ayrıca anahtar sözcük sayısı, sözlükte tanıma yer verilip verilmediği, konu veya alt konu alanıyla ilgili veriler bu sözlüklerin kapsamıyla ilgili bilgilerdir.

İçerik analiziyle ilgili model

Terim	
Köken	**Değişkenler:** Latince, Yunanca, Fransızca, İngilizce,
Alan /altalan bilgisi	**Değişkenler: Tıp** Kardiyoloji, onkoloji, radyoloji,
Türkçe karşılığı	
Tanımı	**Değişkenler:var/yok**
Çeviri Terim Türü	**Değişkenler:** Ödünç terim Karma terim Kısaltmalar Kültür bağımlı terimler: Özel ada dayalı terim veya birleşik isimler: Yeni terim
Çeviri Yöntemi	**Değişkenler:** Yabancı terimi doğrudan aktarma Ana dilin sesletimine uyarlama Yeni terim türetme Açımlama Kültürel dengini bulma Perspektif kaydırma
Kaynak terim etkileme alanı	**Değişkenler:** profesyonel-akademik, popüler
Erek terim etkileme alanı	**Değişkenler:** profesyonel-akademik, popüler
Anahtar sözcük sayısı	

3. Aşama: Veri Sonucu Değerlendirme

Yukarıdaki terimlerle ilgili öncül ve içerik analizyle ilgili veri tablosu Ek 3 ve Ek 4'de verilmiştir(bk.ek 3 ve ek 4). Buna göre sözlüklerin kapsamı ve güvenilirliği ile ilgili olarak yapılan inclemede toplam 9 değişken ve 8 terimden bu çalışmada toplam 72 kayıt elde edilmiştir. A Sözlüğü için 25; B Sözlüğü için 42; C Sözlüğü için toplam veri sayısı 38'dir.

Sözlüklerin künyesi ilgili öncül veriler sözlüklerin kapsamı ile ilgili bilgi vermekle birlikte, bu bilgilerin doğruluğu, kaynakların gerçek anlamda içerik analizi ve kapsamının incelenmesinden sonra anlaşılmıştır. Buna göre, başta sadece sözlüklerin güvenilirliğini ölçmek üzere başlatılan incelemede sekiz farklı terim türüyle ilgili dokuz değişken saptanmış ve 72 adet toplam veriden yu-

karıdaki sonuçlar elde edilmiştir. Bu elde edilen sayısal sonuçlardan sırasıyla şu çıkarımlar öne sürülebilir:

1. Yazarı, konu alanı uzmanı olan sözlükler içerik ve kapsamı daha dar olsa da, terminoloji seçimi açısından daha sağlıklıdır. Öte yandan konu alanı uzmanı olmayan yazarın (Sözlük A) kapsamının geniş olmasının bir nedenini de konu alanı uzmanlığı dışındaki terimleri de sözlüğe eklemiş olmasındandır. Bu şekilde sözlükler, örneğin bilgi edinmenin ilk basamaklarında olanlara yardımcı olmakla birlikte, çeviri ve profesyonellik aşamasında yetersiz kalır. Sözlük A'nın sonucunun Sözlük B ve C'den daha düşük olmasının bir nedeni de bu gösterilebilir.
2. Öte yandan, baskı sayısı ve yayınevinin tanınırlığının tam anlamıyla bir güvenilirlik ölçütü sayılamayacağı ortaya çıkmıştır. Ülkemizde yayınevlerinin genellikle bildik yazarlarla iş yapmaları, sözlük veya terim sözlükleri gibi ekip çalışması gerektiren çalışmaları maliyeti nedeniyle yeğlememeleri, bu tür işlerin belli ellerde kalmasına neden olmaktadır.

4.3.2. Koşut Metinler

Çeviri süreci öncesi ve çeviri süreci sırasında çevirmenlerin erek ekinde işlevsel bir ürün ortaya çıkarmasına en yardımcı olan başvuru kaynaklarından biri de koşut metinlerdir. Koşut metnin ilk belirleyeni ise, kaynak metindir. Kaynak metnin kavramsal içeriği ve metin türü özellikleri, çevirmeni hangi kaynağı kendine ölçüt alacağı konusunda yönlendirir. Burada çevirmen temelde koşut metin taramasını erek ekindeki koşut metinlerden yapmakla birlikte, erek metin çevirmenin kaynak metinle ilgili bilgisel eksikliğini her zaman karşılamayabilir. Bunun en önemli nedeni de, çevirinin doğası gereği yeni bilgiyi taşıma özelliğidir. Bu durumda çevirmen adayı yine kaynak metni temel alarak kaynak ekin-

deki koşut metinlere bilgisel ve kavramsal eksikliğini tamamlamak üzere başvurabilir. Öte yandan, erek ekinde başvurulan koşut metin özellikle çeviri süreci sırasında çevirmenin işlevsel bir metin ortaya çıkarmasına yarar. Bundan böyle, koşut metin çevirmenin erek metin ve kaynak metin arasında köprü kurarak onun hem bilgisel hem de metinlerarası ilişki kadar kaynak ve erek ekin yazın geleneğiyle ilişkileri sağlamlaştırmasını sağlar. Bununla birlikte, çevirmen adayının koşut metinlerden tam anlamıyla yararlanabilmesi, onun kaynak/erek dil ve ekin bilgisine olduğu kadar bilgisel donanımını ve becerilerini yenileyebilme yeteneğine de bağlıdır (Bk. Bölüm 4.3). Örneğin, iletişim araç ve bilgi kaynaklarının yazılı ortamdan elektronik ortama geçmesi büyük kolaylık sağlamakla birlikte, çevirmenin teknik beceri ve algılama şekillerini değiştirmesini gerektirir.

Metiniçi ilişkilerden iletiyi çıkarıp hangi bilgiye gereksinim duyulduğunun anlaşılması, çevirmeni kaynak ekin yazılı geleneğinde koşut metin aramaya yöneltirken, metinsellikle ilgili bilgi eksikliği de kaynak metindeki dilsel göstergelerden yola çıkarak erek ekinde koşut metin aramaya yöneltir (Eruz 2000: 119-121). Özetle, yukarıda anlatılanlardan çevirmenin sadece erek ekindeki koşut metinlere değil, kaynak ekindeki koşut metinlere de gereksinimi olduğu, ancak bunlardan sağlıklı yaralanmanın çevirmenin edinciyle doğrudan ilgili olduğu söylenebilir.

4.3.3.Elektronik kaynaklar

Günümüzde çevirmene yardımcı basılı kaynakların yerini giderek Web'deki arama motorları, online kütüphane ve arşiv katalogları, ansiklopedi, sözlük çok dilli terminoloji veri tabanları vb, gazete, dergi arşivleri, Çeviri Bellekleri, CD-ROM sözlük ve ansiklopedilerin aldığı görülmektedir. Bu bölümde elektronik araçlardan en belli başlıları arama motorları, CD-ROM, çeviri bellek-

lerinden ve çeviri teknolojisinin bir ürünü olan Lokalizasyon'dan söz edilecektir. Giriş niteliğinde verilecek bu bilgilerin özellikle çeviri edimiyle bağlantıları ve çeviri edimine katkı ve engelleri üzerinde durulacaktır.

4.3.4. Arama Motorları

Arama motorlarının çeviriye sağladığı en büyük katkı kurumsal, konu alanı ve anahtar sözcüğe dayalı olarak sorulan bilgiye sağladığı erişim kolaylığıdır. Arama motorlarından ülkemizde en tanınanları arasında www.google.com, www.firefox.com ve www.yahoo.com olduğu söylenebilir. Bu arama motorlarının lokalizasyon işlemleri yapılmış olup, çok dilli hizmet vermektedir. Ayrıca her geçen gün bu araçlar gelişip güncellendiği gibi, yeni arama motorları da devreye girmektedir. Bununla birlikte, bu motorlar aracığıyla edinilen bilginin her zaman güvenilir ve güncel olduğu söylenemez. Bu yüzden arama motorları aracılığıyla edinilen bilginin de metnin yazarı, izleği, güncelliği açısından araştırılması gerekir. Örneğin, bağlı olduğu linklerin güvenirliliği, başka kaynaklardaki alıntılardan, yorum veya eleştiri şeklindeki üst araştırmalardan, ziyaretçi sayısından çıkarılabilir (Mühler 2001: 51-65).

4.3.5. CD-ROM (Compact Disc Read Only Memory)

Disket'ten 450 kez daha büyük boyuta sahip salt okunur CD-ROM'lar 650 Mb büyüklüğe sahip olup, çeviride genellikle (tek dilli, çok dilli) sözlük ve terminoloji veya ansiklopedik bilgiye erişim amaçlı olarak kullanılır. Çoğu yayınevi, ulusal veya uluslar arası kurum kitapların yanı sıra taşınabilirliğinin kolaylığı ve kapsadığı bilginin boyutu yüzünden CD-ROM'ları kullanmaya başlamıştır. Örneğin, Türk Dil Kurumu sözlüğü, Milli Kütüphane Türkiye Bibliyografyası veya Britanica Ansiklopedisi gibi kay-

naklara CD-ROM'lar aracılığıyla erişilebilir. Ayrıca Internet'in bulunmadığı veya kapalı olduğu ortamlarda kullanılabilirliği, taşıma kolaylığı ve elektronik çoklu ortamın sunduğu grafik, ses ve video ve yazıcı gibi araçlara uyum sağlaması ticari amaçlı olmakla birlikte, maliyetinin düşük olması da bilginin dağılımı açısından önem taşır. Son olarak, internet aracılığıyla içeriği güncelleme, filtreleme aracılığıyla arabul düğmesinden bilgiye erişim kolaylığı, farklı amaçlı belgelere aktarılabilme olanağı bu elektronik araçların basılı kaynakların yerini alacağını gösterdiği gibi, çeviri işlemlerinin de yazılı ortamdan elektronik ortama geçtiğinin açık kanıtı olarak da öne sürülebilir (a.g.y. 90-91).

4.3.6. Çeviri Bellekleri

Çeviri Bellekleri çeviri programlarında çevirmenin veya çevirmenlerin önceden yaptıkları çevirileri kaynak ve erek metin çiftleri şeklinde parçalara ayırarak, veritabanı olarak saklayan programlardır. Bu bellekler bilgisayarlı ve bellek destekli programlar olarak ikiye ayrılır. Bilgisayarlı çeviriler önceden hazırlanmış çeviri bellekleri olup, özellikle web sayfalarının çevirisinde çok dilli çeviri olanağı sağlar. Ne var ki, bu belleklerin bağlamdan çok sözcük öbekleri ve sözdizimsel kuralara göre çalışması karmaşıklığa ve çevirinin sözcük karmaşasıyla sonlanmasına neden olabilir. Dilkullanımsal özellikler ve durumsallık göz önüne alınmadığından anlamdan çok simgeye dayalı çeviriye dayanır. Ancak konunun uzmanı kişiler kısa zamanda bilgi edinme amacıyla bu tür çeviriden yararlanabilir. Öte yandan, çevirmenin araya girdiği bellek destekli programlarda veri tabanını çevirmenin kendisi oluşturduğundan, veri tabanının sağlamlığı çevirmenin önceden yapmış olduğu çevirilerle doğru orantılıdır. Bundan böyle, çevirinin kalitesi doğrudan çevirmenin çeviri edinci ve profesyonellik derecesine bağlıdır. Çeviri işlemi sırasında tekrarlayan işlemler çeviri belleklerinde kaynak ve erek metin çiftleri şeklinde veri tabanı haline dönüşerek çevirmene yeniden döner.

Bu programların "eşleşme" ile ilgili olarak yüzde oranı bilgisi çevirmene hangi veri tabanından ne ölçüde yararlanacağını bildirir. Öte yandan, "hizalama", çevirmene veri tabanında bulunan kaynak metin ve çevirisiyle ilgili çiftlerin yeni kaynak metin ve çevirisiyle karşılaştırma olanağı sağlar. Örneğin, kaynak metin ve çevirisiyle yeni kaynak metin arasında tam eşleşme olduğunda "%100 eşleşme" , sadece sayı, tarih ve ölçü birimlerinin değiştiği durumlarda "tam eşleşme", eşleşme % 75 oranında olduğunda ise "fuzzy matching" veya "kısmi eşleşme şeklindeki bilgiler çevirmeni yönlendirir. Çeviri süreci sırasında veya sonrasında MultiTerm veri tabanı olanağı, "eşleşme/konkordans" (concordance) denilen ve sözcüklerin çeşitli bağlamlardaki kullanımını tablo halinde gösteren araçlar yanı sıra çeviri süreci öncesi veya sonrasında "alignment" veya "hizalama" gibi kaynak ve çeviri metni karşılıklı gösteren araçlar çevirilerin en yetkin duruma gelmesini sağlar. Bu ise, çevirmenin çeviri yükünden ve tekrarlayan işlemlerden kurtularak çevirilerin kalitesini yükseltmesine, yeni ve daha yaratıcılık gerektiren işlemlere zaman ayırmasına yardımcı olur (José Ramón Bıau Gıl & Anthony Pym 2006). Çeviri programlarının çevirmen açısından yararları şu şekilde özetlenebilir:

- Çevirmene zaman kazandırması: önceki belleklerden veya çeviri işlemi sırasında yeni bellek oluşturulması çevirmene zaman kazandırır.
- Çevirmenin daha çok projeye girerek kazancının artırması
- Çeviride bütünlük ve tutarlılığın sağlanması.

Öte yandan işveren açısından bu programlar ona hem zaman kazandırır, hem de çeviri maliyetini düşürdüğü gibi, işin denetimini de kolaylaştırır. Bununla birlikte, bu programların maliyetinin yüksek olması günümüzde özellikle ülkemizde tekrarlı çeviri işlemlerinin yoğun olduğu çeviri büro ve patent çevirisiyle ilgili bürolarda bile yaygın olarak kullanımını olumsuz yönde etkilediğini

göstermektedir. Genellikle bellek destekli bu programları serbest çevirmenler edinmektedir. Bunun bir nedeni de, lokalizasyon sanayindeki işlemlerin genellikle serbest çevirmenlere ısmarlanmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka deyişle, Lokalizasyonun temelini oluşturan bilgisayar destekli çeviri programları bu sanayinin gereksinimlerini de göz önünde bulundurarak geliştirildiğinden yabancı şirketin çeviri işlemlerini piyasa koşullarında gerçekleştirmesine de olanak sağlamaktadır. Örneğin, çeviri süreci öncesinde işverenin belleklerdeki analiz fonksiyonu aracılığıyla iş tanımı ve eşleşme derecesine göre tutarı belirleyebilmesi, çevirmenin aleyhine gibi görünmekle birlikte, bu mesleğin piyasa koşullarına ayak uydurmasını sağlayacağı da düşünülebilir. Bu durumda hem işverenin, hem de çevirmenin Trados SDL gibi lokalizasyon işlemlerini de kapsayan programları alması kaçınılmazdır. Kısacası, aşağıdaki şu üç öğe bu programların çevirmenin hangi koşullarda ne ölçüde işine yarayıp yaramayacağı konusunda fikir verebilir (krş. Austermühl 2001: 138-139):

- Metin Türü: Kullanım kılavuzları, bilgisayar ürün veya programlarının çevirileri, Web sayfalarının lokalizasyon ve güncellemeleri, alt yazı ve dublaj çevirileri
- İş hacmi: Çevirmenin aynı tür metinlerdeki iş yükü
- İşin tekrarlılık derecesi: Metinlerin içeriğindeki tekrarlılık derecesi
- Günümüz çeviri piyasası koşulları ve küresel pazara ayak uydurma koşulu: Lokalizasyon sanayinin gelişimiyle çeviri işi kimi durumlarda şirket içi veya şirketin dışındaki herhangi bir çevirmene ısmarlanabilmektedir. Şirketin işlerini aksatmamak ve şirketin kullandığı araçları kullanarak hem aynı araçlar aracılığıyla çeviri işlemlerinde çevirmenler arası ve proje yöneticileriyle iletişimi sağlamak açısından bu programların kullanılması her geçen gün çevirmenler için kaçınılmaz bir durum haline gelmektedir.

Özetle, küresel pazarın koşullarını yerine getirme ve şirketlerin buna bağlı olarak lokalizasyon işlemlerine sahip çıkması piyasa ve çevirmen gereksinimlerini birleştiren çeviri belleklerinin her geçen gün biraz daha gelişmesine yol açacaktır.

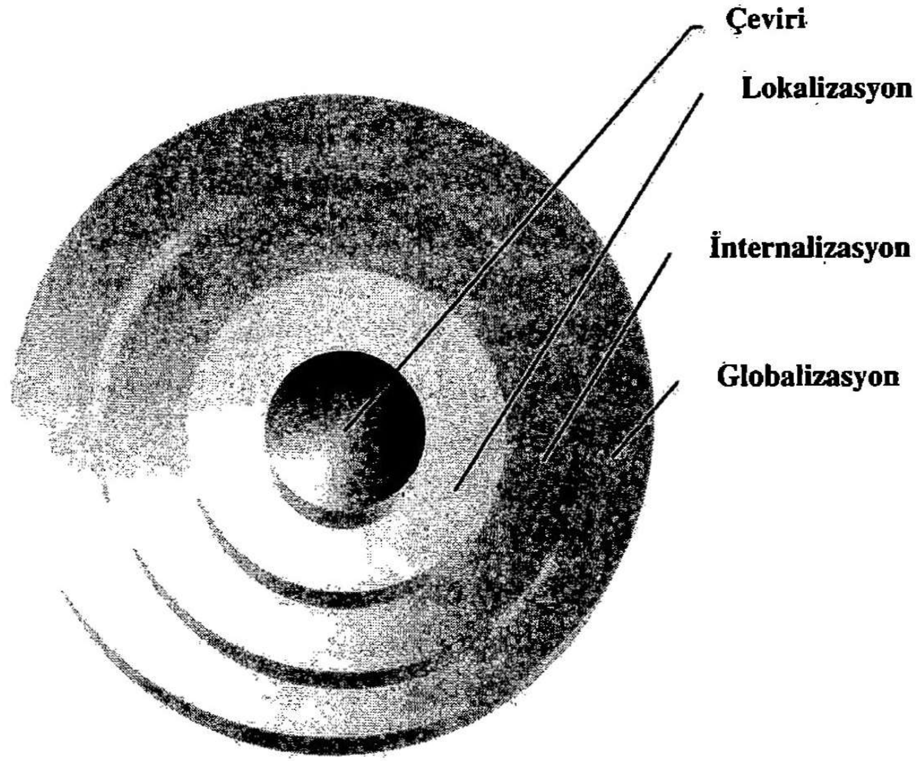
4.4. Çeviri ve teknoloji

Günümüzde çevirmen adaylarının sanayi alanında söz sahibi olamamalarının temelinde çeviri eğitiminde bu konuların önemine yeterince yer verilmemesi yatar. Bu bir ölçüde akademisyenlerin ve uygulama alanındakilerin ilişkilerinin kopukluğundan kaynaklanmaktadır. Oysa, sanayide kısaltılmış olarak GILT (Globalization, Internalization, Localization Technology) adıyla tanımlanan ve büyük ölçekli şirketlerin içinde oluşturulan bu teknoloji, ürünün uluslar arası pazara girmesi amacını taşımakta olup, her aşamasında çevirmenin varlığını gerektirmektedir. Günümüzde ise, çevirmenin yukarıda saydığım proje tasarımı, pazarlama ve bilgi teknolojileri alanındaki bilgi eksikliği onun geçmişte olduğu gibi ara konumda kalmasına neden olmaktadır. Bunun nedeni ise, büyük ölçekli işletmelerde proje tasarımı yapanların arka plan eğitiminin işletme olanlar arasından seçilmiş olmasıdır. Oysa ürünün pazarlamasıyla ilgili kötü bir çeviri sonuçta malın yerel pazardaki satışını olumsuz yönde etkiler. Üstelik 1980'li yıllarda ortaya çıkan ve uyarlamayı meşrulaştırarak çeviride yeni ufuklar açan erek odaklı çeviri kuramları çevirmenlerin kültürlerarası iletişim uzmanı olarak bir malı erek dil ve kültür bilgisine dayalı olarak yerel pazara sunma konusunda daha başarılı olacaklarına işaret eder. Ne var ki, bilgi teknolojileri ve proje tasarımı konusundaki bilgisel eksiklikler, onların bu alanın dışında kalmalarına neden olmaktadır.

Genellikle şirketteki ürün veya pazarlama müdürlerinin ürünle ilgili yürüttükleri proje kapsamında kendi yerel pazarlarındaki serbest çevirmenlere ısmarladığı bu şekilde sanayi teknolojileriyle ilgili çevirilerde yabancı şirketin çevirmenlerden beklentisi sa-

dece kendi ürünüyle ilgili önceden hazırlanmış terminolojiye dayalı olarak "sözcüğü sözcüğüne" çeviridir. Bu ise, çevirmenin erek odaklı kuramlardaki yaratıcılığını destekleyen stratejilere başvurmasını desteklemek yerine, onu mekanik bir çeviri işlemcisi konumuna düşürmektedir. Ülkemizde terim karşılığının bile tam anlamıyla yerleşmediği ve yanlış algılandığı lokalizasyon sanayinin en azından ne anlama geldiğini açıklamanın, çeviri eğitiminde bu bilginin önemine işaret etmek ve alanın önünü açmak açısından önemi vardır. Buna göre, ülkemizde yabancı şirketlerin lokalizasyon işlemleri genellikle şirketin bünyesinde yürütülmektedir. Şirketin serbest çevirmenlere ısmarladığı reklam, broşür veya kullanma kılavuzu gibi metin türleri yerel pazardaki şirketlerin ürün veya pazarlama müdürlerinin onayından veya denetiminden geçtikten sonra yerel pazara çeşitli iletişim araçları aracılığıyla girmektedir. Bu ise, çeviriyle ilgili son basım veya yayım aşamasındaki kararların çevirmenlerden çok şirkette iki dilli üst konumda bulunan elemanlar tarafından alındığını göstermektedir. Bu işlemler için şirket bünyesinde çevirmenler için açılmış bir kadro mali nedenlerden ötürü genellikle bulunmamaktadır. Buradan şu sonuçlar çıkarılabilir:

- Birincisi, lokalizasyon işlemlerinde çeviri işlemleri serbest çevirmenler tarafından işverenin kararları doğrultusunda bütünsel olarak değil, çeviri birimleri şeklinde yapılmaktadır;
- İkincisi, çeviri metnin ilk hali şirketin bulunduğu ülkedeki serbest çevirmenler tarafından yapılmaktadır. Erek pazardaki çevirmenin işlevi metni çevirmekten çok, çevrilmiş metni basılacak son haline getirmektir. "GILT" başlığı altında toplanan işlemler büyük ölçekli uluslararası işletmelerde sırasıyla şu üç işlemden geçer (Çevrimiçi 2006: www.Ligosys.com erişim tarihi: 25.08.2006):

Globalizasyon: Yabancı ürünün uluslararası pazara sunulması konusunda şirketin pazarlama, satış ve ürünün promosyonuyla ilgili aldığı tecimsel karar ve eylemlerdir. Bu amaçlarla ürününün elektronik ortamda uluslar arası pazardaki alıcının yabancılığını hissedemeyeceği şekilde tasarlanması veya genelleştirilmesi olarak da açıklanabilir. Çeviri edinci açısından açıklanacak olursa, işletmenin amaçları doğrultusunda üst metin oluşturulmasıyla ilgili alınan kararların dijital ortama aktarılmasıdır.

Internalizasyon: Ürünün çok dilli ve çok kültürlü ortamlara aktarabilinecek şekilde elektronik ortamda şablon niteliğindeki program ve metin belgesinin geliştirilmesidir. Yine çağımız çeviri edinci açısından bunun bilgi teknolojileri ve üst metin oluşturma bilgi ve becerisini gerektirdiği düşünülebilir. Bu, bir ürünün yerel pazara sunulmadan önce gerçekleştirilmesi gereken bir iş-

lemdir. İnternalizasyon işlemi yapılmamış ürünün Lokalizasyon işlemi yapılamaz.

Lokalizasyon: İnternalizasyon işlemi yapılmış ürünün dijital ortamda yerel pazar müşterisinin nereden geldiğini sorgulamayacağı şekilde çevrilmesi anlamına gelir. Ülkemizde genellikle uyarlama ve ya yerelleştirme şeklinde çeviri stratejisi olarak algılanan bu durum, gerçekte yukarıdaki iki işlemin son aşamasını oluşturur. Bir başka deyişle, çevirideki "uyarlama" kavramı metinle ilgili çevirmenin erek kültürden yola çıkarak verdiği kararlara dayalı bir işlem olmasına karşın, lokalizasyon, ürünün dijital ortam koşullarına uyarlanarak yerel pazara sunulması anlamına gelir. Bundan böyle, lokalizasyon bir ekip çalışması olup, proje tasarımcıları, bilgisayar mühendisleri ve programcıları, bilişim uzmanları, bilgisayara dayalı dil incelemelerinde uzman dilbilimciler ve çevirmenleri kapsar. Bu işlemlerin temelinde çeviri yer almakla birlikte, çevirmenler işverenlerin yönergeleri doğrultusunda oluşturulan elektronik ortamın koşullarını yerine getirmekle yükümlüdürler (Pym 2006: http//w.tinet.org/~apym/online/training.html). Şöyle ki, digital ortamda internalizasyon işleminden geçmiş ürünün dosya formatı, yazı tipi, stili ve boyutu önceden belirlenmiş olduğundan çevirideki yer sınırlamaları bile çevirmen kararlarını etkiler.

Öte yandan, ürünün bulunduğu bölgeye göre grafik, saat, ağırlık, ölçü veya para birimleri gibi değerlerin elektronik ortamda yerel koşullara göre değiştirilmesi de lokalizasyon kapsamına girer. Bu ise, çeviri işlemlerinde kullanılan elektronik araç ve programlara dayalı olarak çeviri sürecindeki işlem ve stratejileri de etkiler. Örneğin, kaynak metni çeviri birimlerine paçalayan bilgisayar destekli çeviri programları bile çevirmenin bireysel kararlarına ve yaratıcılığına ket vurabilir. Gerçi bilinçli bir işveren, ürünün lokalizasyonunda çevirmene toplumsal, siyasal, dinsel, kültürel ve ekonomik pazardaki benzerlik veya farklılıklara dayalı olarak elektonik ortam çerçevesinde üç strateji önerebilir:

1. Tam eşleşme
2. Kısmi uyarlama
3. Yaratıcı çeviri

Çevirmen bu aşamada internalizasyon işlemi tamamlanmış belgeyi, kendisine lokalizasyon ekibi tarafından sağlanan terimceyi de göz önünde tutarak iş yönergesine uygun şekilde çevirmekle yükümlüdür. Bu durumda çevirmeni hem yer sınırlaması, hem de işverenin yönergesi bağlar. Yukarıda anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi, bu çalışma koşulları çevirmenin metne bütünsel bakmasını engelleyeceği gibi, kendi özgür iradesiyle profesyonel olarak öncül normlarla ilgili karar verme yetkisini de elinden alır. Lokalizasyonda amaç öncelikle yerel pazardaki müşterinin ürünün nereden geldiğinin anlamayacağı şekilde elektronik ortamda dilsel ve kültürel uyarlamasını yapmak ve son hedef olarak da kültürel ve dilsel engelleri ortadan kaldırarak bilginin eşit şekilde ülkelerarasında paylaşılmasını sağlamaktır. Oysa "uyarlama"da kültürel farklılıkların vurgulanması ve kültürel kimliğin çeviriler aracılığıyla yakalanması söz konusudur. Bir başka deyişle, lokalizasyon, müşterinin ille de ürünün kendi kimliğini vurgulaması anlamına gelmemektedir. Bu durumda önemli olan, ürünün nereden geldiğini ve kimliğini sorgulamayacak bir çeviri yöntemine başvurmaktır. Buradan lokalizasyonun bir amacının da farklılıkları kaldırma ve evrensel müşteri profili yaratma olduğu söylenebilir. Daha da açıkçası, "farklılıklara karşın aynı amaca hizmet etme" söz olduğundan, "çeviri stratejisi "uyarlama"dan farklı anlama gelmektedir. Uyarlamada "dilsel ve kültürel farklılıklar" özellikle vurgulanmaktadır. İşte bu yüzden, şu aşamada "lokalizasyon"un çevirideki "yerelleştirme"den de ayırd edilmesi gerekir. Bu bilinç ise, ancak çevirmenlerin lokalizasyon işlemlerinde "emir alanlar" kesiminde değil, "karar verenler" kesimine girmesiyle uyanabilir. Oysa lokalizasyon işlemlerinde çevirmenlerin birbirinden yalıtılmış olarak çalışması, ayrıca şirketle ilgili amaç

ve hedeflerin çeviri ekibiyle birlikte kararlaştırılmamış olması çeviri işlemlerinde parçalanmaya yol açmaktadır. Bu ise, çevirmenlerin profesyonel yaşamda yeniden aracı konumdaki rollerine geri döneceklerine işaret ettiği gibi, çevirmeni uzman konumuna çıkararak profesyonel yaşama kazandırma hedefi taşıyan Skopos gibi çağdaş kuramların geleceğe yönelik hedeflerine de ters düşmektedir.

Kuşkusuz bu durum ancak çeviri eğitimi verenlerin piyasanın gereksinimlerini göz önünde tutup bilgisel eksiklikleri tamamlayacak izlekler geliştirip, sanayi teknolojisi ile ilgili ilişkileri canlı tutacak araştırma projelerine girmeleriyle düzelebilir.

4.5.Değerlendirme

Özel alan çevirisi ve bilgi kaynaklarının ele alındığı bu bölümde çeviribilimin kuramsal alanıyla uygulama alanı arasında köprü kurularak çeviribilimsel üst bakış açısının uygulama alanına ne şekilde yansıdığı anlatılmıştır. Bu alandaki arka plan bilgi uzmanlık alanının temel taşı terminoloji sözlükleri üzerine betimleyici bir çalışmayla taçlandırılarak çeviribilimin dil ve bilgi teknolojilerine ne şekilde katkıda bulunabileceği konusunda fikir verilmeye çalışılmıştır. Geleceğe dönük olarak bu tür bir çalışmanın amacı, benzeri betimleyici incelemelerin genişletilerek ülkemizde terim türetme yöntemlerinin ortaya çıkarılmasına ve tartışmaya açılmasına olanak sağlamasıdır. Bilimselliğin temel taşının tutarlılık olduğu düşünülecek olursa, bu tür çalışmaların terim türetme konusunda sorunları öne sürme ve uzlaşmaya varma aracı olarak da kullanılabileceği düşünülebilir.

Elektronik araçların ele alındığı bölümün ikinci kısmında ise, elektronik araçların ne olduğu bu araçlardan ne şekilde ve hangi amaçlarla kullanıldığı üzerinde durulmuş ve günümüzde çeviri işlemlerinin Lokalizasyon işlemlerine kaymasıyla birlikte, teknik bilgi ve becerinin çeviri edincinin temel öğelerinden biri olduğu ortaya çıkmıştır.

4.6. Uygulama

1. Yukarıda verilen şablona uygun olarak uzmanlık kazanmak istediğiniz özel alanda terim sözlüklerini inceleyerek en güvenilir kaynağı seçiniz. 4.3.1.1'de verilen bilgileri gözönünde bulundurarak ve kendi bilgisel gereksinimlerinize uygun bir veri tabanı hazırlayın.

2. Aşağıda derleme olarak çevrilmiş metni terim sorunları açısından irdeleyip, terimlerle ilgili çevirmenin hangi yöntemlere ve kaynaklara başvurduğu konusunda yorumda bulununuz.

Önsöz

Günümüzde bilgi işlem alanındaki gelişmeler inanılmaz boyutlara ulaştı. Metal sanayinde kullanılan manuel tezgahlar gün geçtikçe kendini bilgisayar destekli üretim yapabilen CNC (Bilgisayar Sayısal Kontrol) makinelerin yerine bıraktı. Ve ülkemizde günden güne sayıları giderek artmaktadır. Bu çalışmamızda CNC Torna ve Freze makinelerinde kullanılan FANUC Kontrol Sisteminde karşılaşılan genel hatalar ve bu hataların giderilmesi CNC makinelerinin özellikleri, diğer manuel ve konvansiyonel makinelerle üstünlüklerinin karşılaştırılması bilgisayar makine ilişkisi, Kontrol panelinin tanıtımı ve tezgah bakımı üzerinde durulmuştur.

CNC Tezgahların Tarihçesi

Takım tezgahları alanında büyük devir, 1950 yıllarında nümerik programlamaya göre çalışan ve Nümerik Kontrollü (NC-Numerical Control) denilen tezgahların uygulamaya konulmasıyla başlar. Aynı tarihlerde seramikten yapılan takımların kullanılması ile kesme hızları ve işleme kaliteleri büyük değerlere ulaşmış ve her iki uygulamada takım tezgahı gerek nitelik, gerekse nicelik bakımından büyük gelişmeler göstermiştir. Bu gelişme, daha önce bilinen mekanik otomat tezgahtan da kapsama alarak günümüzde, pim kontrollü, kam kontrollü, kopya kontrollü, tek akslı, çok akslı, transfer tezgahları olarak bilinen büyük bir tezgah yelpazesini oluşturmuştur. NC tezgahların bilgisayarla donatılması ile CNC

(Computer Nümerical Control) ve DNC (Direct Nümerical Control) tezgahlan oluşmuş, bilgisayarların ve kişisel bilgisayarların kullanılması ile de bu tezgahlar işlemi optimizasyon düzeyinde yapmaya başlamışlardır.

Türkiye'de yaygın olarak kullanılan Kontrol Sistemi FANUC'tur. 1990 yılında ülkemizde kullanıcı sayısı artmıştır. FANUC günümüzde çok geniş servis ağı olan bir kontrol sistemi haline gelmiştir.

http://www.makinamuhendisi.com/idx/7/067/article/CNC-TAKIM-TEZGAHLARI-VE-DNC.html

Aşağıda teknik alanla ilgili iki metinde terim ve arka plan bilgisi olarak çeviri işlemlerinin hangi aşamasında; hangi tür kaynaklara; niçin başvuracağınızı açıklayın ve metinlerin anlam hipotezlerini çıkardıktan sonra çeviri işlemine başlayınız.

UK to get EU's largest wind farm

Shaking off its image as one of Europe's laggards on renewable energy, the UK last month gave the go-ahead for the EU's largest onshore wind farm.The electricity company Scottish Power won permission on 27 April to erect 140 wind turbines on 55 square kilometres of moorland and forest south of Glasgow. When completed in 2009, the £300 million Whitelee wind farm will generate a peak of 322 megawatts of electricity, equivalent to the average power demand of 200,000 homes.

Whitelee is expected to supply 5 per cent of the capacity required to meet Scotland's target of generating 40 per cent of its electricity from renewables by 2020. It was heralded by Scottish ministers as "a significant milestone towards achieving our renewable energy and climate change targets" The UK-wide target is to generate 10 per cent of electricity from renewables by 2010, and Whitelee should provide 2.4 per cent of the capacity needed to achieve this. It will prevent the emission of 650,000 tonnes of carbon dioxide a year, ministers say.

Officials at Glasgow Airport initially opposed the project because of concerns that the spinning rotors might confuse the airport's radar. To overcome the problem, Scottish Power has agreed to build a £5 million

radar installation 50 kilometres away in Kincardine, on the site of a former power station.

Micro Cooling

In the ever-shrinking land of Micro-Electro-Mechanical Systems MEMS, heat can be a problem. As these devices shrink in size, power per unit volume increases, and components get hot. Blowing cool air over them is not very effective because the heat capacity of air does not provide enough cooling for these tiny areas. A possible solution is to cycle fluid cooled via a MEMS-scale thermoacoustic refrigerator around a device, according to Professor Cila Herman, an expert in thermoacoustic refrigeration.

A thermoacoustic refrigerator uses sound energy to transport thermal energy. Using a sound source such as a loudspeaker, a standing wave is set up in a tube filled with noble gas. As the wave travels back and forth in the chamber, the gas compresses (heating up) and expands (cooling off). The gas also oscillates in the chamber. To exploit this energy, a "thermoacoustic core," consisting of a densely packed stack of plates, is placed in the chamber. As the gas oscillates, it compresses and heats up, transferring heat to the plates. Then, as the gas expands and cools down, it absorbs heat from the plates. This sets up a temperature gradient within the plates, effectively pumping heat from the cool side to the hot side of the core. Attach heat exchangers to the thermoacoustic core, and this device becomes a useful refrigerator. Fluid cooled with the thermoacoustic refrigerator can cycle over microelectronic components, absorbing their heat, and then return to the heat exchanger to cool down and repeat the cycle. Prof. Herman and former graduate student Martin Wetzel (currently with BMW Research in Munich, Germany) are well-known for their groundbreaking experimental and theoretical work in thermoacoustic refrigeration. The Heat Transfer Lab in the basement of Latrobe Hall houses a working thermoacoustic device, and Prof. Herman and her students study the heat transfer using a variety of techniques, including holographic interferometry and digital image processing.

Building an efficient device that can tackle a specific cooling load involves applying theory carefully to the scale of the problem at hand. The cooling that a MEMS-scale thermoacoustic refrigerator can do is a problem involving many parameters, such as the thermal properties of the fluid being used for the cooling, the material of the plates in the stack, the length of the stack, and the length of the tube. Optimization of the system involves combining groups of these parameters with a specific outcome in mind. Interestingly, Prof. Herman found that sets of parameters leading to two seemingly similar outcomes—maximum efficiency and maximum cooling—were not the same. In addition, she, former graduate student Martin Wetzel, and post-doctoral researcher Zdenek Travnicek found a novel way to collapse the number of parameters needed to perform the optimization, streamlining the approach significantly. Instead of 20 parameters, she now works with a manageable six. Finding the optimal set of design parameters for a MEMS-scale thermoacoustic refrigerator is therefore much more straighforward, and Prof. Herman predicts that commercially viable models won't be far behind. From issue 2550 of New Scientist magazine, 03 May 2006, page 6 http://www.me.jhu.edu/r_cool.html

Aşağıdaki yönerge İnternet'ten bedava indirilen bilgisayar destekli çeviri programıdır. İnternet'ten bu şekilde indirilen bir programı bilgisayarınıza yükleyin ve aşağıdaki yönergeyi bu programla çevirirerek size sağladığı kolaylıkları veya zorlukları anlamaya çalışın. Bu tür metinlerde bilgisayar destekli programların işlevselliğini tartışın.

Before installation, start Ms-Word. Use the "Tools/Macros" menu.

1. If there is a "Security" sub-menu, set security to "low".
2. If there is a "Trusted sources" pane, go there and check the "Trust the Visual Basic project" checkbox.
3. Close Ms-Word.

Installation:

1. Do not double-click wordfast.dot to open it. Start Microsoft Word.
2. From Ms-Word, use the File/Open menu to open wordfast.dot as if it were a regular Word document. Note: you may have to select the "All files" option in the list of "File types" when opening, otherwise wordfast.dot may not be visible (the extension is ".dot", not ".doc").

When wordfast.dot opens, click the "Enable macros" button if prompted.

3. Follow the instructions written in wordfast.dot.

If the automatic installation procedure fails, download the English manual, go to the "Installation" section, which shows two other installation procedures.

==== Troubleshooting:
Consult the English manual's "troubleshooting" section for advice on solving Wordfast-related issues, or fine-tuning Ms-Word for Wordfast use. The English manual is on download at www.wordfast.net "download"

==== Absolute beginners:
Download the "Training guide level 1" at www.wordfast.net "download" for an illustrated, step-by-step introductory course. (çevrimiçi: www.wordfast.net)

Aşağıdaki metni yine bilgisayar destekli indirdirdiğiniz programla çevirin. Çeviri belleklerinin bu programlarda ne şekilde oluştuğunu inceleyin. Aşağıda hasta "onay belgesi" adı verilen belgenin Türkiye'de nasıl algılandığını ve bu belgenin Türkiye'de işlevi olup olmadığını araştırın.

PATIENT CONSENT FORM

Consent to Participate in a Research Study:

Participation in a research study. By signing this form, you are consenting to participate in a research study.

Purpose of the research study. The purpose of this research study is to evaluate this Telehealth initiative. This study will try to answer the following questions:

a) What kinds of patients are being served?

b) What types of medical conditions are being treated?

c) How can the health program be improved?

Number of research subjects. We hope to recruit approximately 100 patients at 6 different telemedicine sites to participate in this research study.

Study Sites. We will recruit patients from our telemedicine sites in We will also recruit patients from any new sites that open in the coming year (2005).

Duration of Study Participation. You are being asked to participate in this study for as long as you receive services from the XX Clinic, or until the end of this study (TBD).

Study Procedures. We will ask you to fill out brief patient survey forms every time you receive care through the Telemedicine Clinic. These forms will take approximately 5 minutes to complete. We will also follow-up with other health care providers that you have seen in the last 12 months to find out about other health care you may have received for this or related medical conditions. We will abstract this information from your medical record(s) housed in the offices of those providers.

Risks Associated with Study Participation. There are no risks associated with participating in this research study.

Benefits Associated with Study Participation. There are no direct benefits to you associated with participating in this research study.

Eventually, the results of this study could help us improve telemedicine services.

Alternatives to Participation. You do not have to participate in this study in order to receive telemedicine services. You may choose not to answer any of our questions, and you may decide to quit participating in this study at any time.

Confidentiality. We promise to maintain the confidentiality to the extent allowable by law of any information about you. Study records using your name will be maintained, but only study investigators will have access to this information. In addition, organizations with responsibility for overseeing our research (e.g. UT's Institutional Review Board) may access these records. Summary data that does not identify individual patients will be presented in scientific meetings and journals.

Under federal privacy regulations, you have the right to determine who has access to your personal health information (called "protected health information" or PHI). PHI collected in this study may include your medical history, the results of physical exams, lab tests, x-ray exams, and other diagnostic and treatment procedures, as well as basic demographic information. By signing this consent form, you are authorizing the researchers at the University of Tennessee to have access to your PHI collected in this study and to receive your PHI from either your physician and/or facilities where you have received health care. The Institutional Review Board (IRB) at the University of Tennessee Health Science Center may review your PHI as part of its' responsibility to protect the rights and welfare of research subjects. Your PHI will not be used or disclosed to any other person or entity, except as required by law, or for authorized oversight of this research study by other regulatory agencies, or for other research for which the use and disclosure of your PHI has been approved by the IRB. Your PHI will be used only for the research purposes described in the Introduction of this consent form and individual subjects will not be identified in any presentations or publications based on the results of the research study. Your PHI will be used until the study is completed.

You may cancel this authorization in writing at any time by contacting the principal investigator listed on the first page of the consent form. If

you cancel the authorization, continued use of your PHI is permitted if it was obtained before the cancellation and its use is necessary in completing the research. However, PHI collected after your cancellation may not be used in the study. If you refuse to provide this authorization, you will not be able to participate in the research study. If you cancel the authorization, then you will be withdrawn from the study. Finally, the federal regulations allow you to obtain access to your PHI collected or used in this study. However, in order to complete the research, your access to this PHI may be temporarily suspended while the research is in progress. When the study is completed, your right of access to this information will be reinstated.

Compensation and Treatment for Injury. I am not waiving any legal rights or releasing the University of Y or its agents from liability for negligence. In the event of physical injury resulting from research procedures, the University of Y does not have funds budgeted for compensation either for lost wages or for medical treatment. Therefore, the University does not provide for treatment or reimbursement for such injuries.

Questions. If you have any questions about this research study, you can contact the study coordinator, X, at the Y Science Center at (901) 555-55 If you have any questions regarding your rights as a participant in this study or as a research subject, you can contact Dr. , ...

Payment for Participation. You will not receive payment (money or gifts) for participating in this study.

Costs of Participation: There are no additional costs associated with participating in this study.

Voluntary Participation. Your participation in this study is purely voluntary. If you do not want to participate or if you withdraw your consent to participate, you will not be treated any differently and you will not be denied services to which you are otherwise entitled. You may discontinue participation at any time.

CONSENT

I have read or have had read to me the description of the research study as outlined above. The study representative has explained the study to

me and has answered all of the questions I have at this time. I have been told that there are no risks or benefits associated with participating in this study. I will receive a copy of this consent form.

I freely volunteer to participate in this study. I understand that I do not have to take part in this study and that my refusal to participate will involve no penalty or loss of rights to which I am entitled. I further understand that I am free to later withdraw my consent and discontinue participation in this study at any time. I understand that refusing to participate or later withdrawing from the study will not adversely affect my subsequent medical care.

Aşağıdaki erek metni inceleyin ve çeviri teknolojisinde yöntem olarak lokalizasyon, globalizasyon veya internalizasyon işlemlerinden hangisinin, hangi gerekçeye dayalı olarak kullanılabileceğini açıklayın; Çeviride gördüğünüz sorunları saptayıp, bu yukarıdaki işlemlere göre değerlendirin:

Aileniz için yeni mekan

zeki

anlamlı

dostça

IAA - 60. Frankfurt Araç Fuarındaki Skoda Auto standı.

Copyright 2003 Yüce Auto A.Ş.

İsmi daha baştan amacımızı ortaya seriyor: “”Room” (alan) cömertçe çok geniş bir alan ve sayısız çeşitlilik sunarak sınıfının tüm standartlarını yerle bir eden bir iç mekanı ifade ediyor,. “(Road)ster” ise tasarım çalışmasındaki dinamiği ve duyguları.

Roomster çekici bir dinamik tasarımla mükemmel ve uyumlu bir bütün içinde birleştirilmiş dikkate değer cömertlikte ve esnek bir iç mekan sunmayı başarırken, kompakt görünümlü dış mekanından da taviz vermiyor.

Çekicilikten yada kullanışlılıktan herhangi birini seçmek ve diğerinden ödün vermek zorunda değilsiniz: Roomster tasarım çalışması yeni bir tarzda her ikisini de sunuyor. Ve Roomster’in devrim yaratan mekan, çok yönlülük ve tasarım anlayışından yararlanmanın daha pek çok yolu var.

Aşağıdaki metin lokalizasyon açısından hangi aşamalardan geçerek sizin elinize ulaşır. Sizin çevirmen olarak lokalizasyon sürecinde yetkileriniz var mı? Yoksa nedenlerini açıklayın. Yetkili konumda olsanız sizin bu tür bir metnin lokalizasyonunda çevirmen olarak önerileriniz ne olabilir:

Skoda Roomster 1.4 Level 2

Want a practical, reliable and well built family car? Head for Skoda. Want to stand out from the crowd? Then, until recently, you had to look elsewhere. The Czech maker has played safe with its styling of late - but a new dawn of Skoda design has arrived.

By Toby Richards-Carpenter **31st May 2006**

http://www.autoexpress.co.uk/news/motoringpreviews/68185/skoda_roomster_14_level_2.html

Want a practical, reliable and well built family car? Head for Skoda. Want to stand out from the crowd? Then, until recently, you had to look elsewhere. The Czech maker has played safe with its styling of late - but a new dawn of Skoda design has arrived.

The Roomster represents the manufacturer's most daring new model for years. It's the first VW-era Skoda to be built on its own platform, rather than one from Volkswagen. Indeed, no car from any brand is quite like this one.

The five-seat model allows you to make the most of its plentiful cabin space thanks to clever folding chairs. It provides a driving environment for the front two occupants and a separate 'living room' area for those in the back. Even tall adults will find there's lots of rear leg and headroom, and the tremendous space should help keep children happy on long journeys.

SONUÇ

Çeviri alanındaki araştırmalar çeviriyi en basit şekliyle kültürlerarası iletişim aracı olarak tanımlar. Ne var ki, tarihsel süreç içerisinde bu iletişim aracının işlevinin değiştiği görülmektedir. Geçmişte çevirinin kültürlerin yazınsal ve dilsel dizgesine devingenlik kazandırma işlevi ön plana çıkarken, günümüzde teknolojik bilgi aracılığıyla toplumsal ve ekonomik yapıyı küreselleşme çağının koşullarına uygun duruma getirme işlevi üstlendiği görülür. Bir başka deyişle, ziraate dayalı toplumların sanayi toplumlarına dönüşmesinde teknolojik bilginin çeviriler aracılığıyla aktarılması çevirinin yönünü yazınsal çeviriden bilimsel alana çevirmeye başlamıştır. Bu durum çeviri işlemlerini ve çeviri yöntemlerini etkilediği gibi çevirmenin gelecekteki konumunu ve çevirinin günümüzdeki tanımını da etkiler.

İki kültürü ve iki dili tanımak kuşkusuz çevirmenlik mesleğinin temel taşını oluşturmakla birlikte, yeni bilgi veya kavramı erek kültüre en etkili ve en hızlı şekilde sunmak çevirmenin araştırma yöntemlerini ve bu alanda çevirmene kolaylık sağlayan elektronik araçlara dayalı teknik becerilerini geliştirmesine bağlıdır. Üstelik insanoğlunun doğuştan alet kullanma eğilimi sonunda çevirmenleri de elektronik araçlarla çalışmaya itecektir. Teknoloji alanındaki gelişmeler bir yandan çevirmenlere yardımcı elektronik araçlar geliştirirken, öte yandan da sanayide onlara yeni çalışma alanları açacaktır. Konuya daha geniş ölçekli bakılacak olursa, sanayi yeni teknolojiler geliştirip, yeni ürünler küresel pa-

zara sundukça çevirmenin bu üretim sürecindeki payı gündeme gelecektir. Bu durumda kültür elçiliğine dayalı çevirmenlikle ilgili eski paradigmalara çevirmenin teknolojik bilgiyi ve sonucunda ortaya çıkan ürünü uluslararası pazara sunmadaki becerisi eklenecektir. Bu ise, çevirmen adayının yukarıdaki becerilere ek olarak proje tasarımı ve pazarlama alanında uzmanlaşmasını gerektirecektir. Günümüzde çeviri edincinin kapsamı önem derecesine göre şu şekilde sıralanabilir:

- Kaynak ve erek dil/kültür bilgisi: çeviri işleminin ilk temel bilgisidir. Çevirmende hem erek, hem de kaynak dille ilgili dilsel bilgi eksiliği aynı zamanda kültürel bilgi eksikliğinin de işaretidir. Oysa bu bilgilerin varlığı çevirmenin bilgi teknolojileri konusundaki uzmanlığı ne olursa olsun çeviri işlemlerini başlatan ilk temel nedendir.
- Kuramsal bilgi: Çeviri işlemlerinin bilişsel olarak yapılmasını sağlayacak ve çeviride çevirmen kararlarını olumlu yönde etkilediği gibi ona bilgisel dayanak sağlayarak çevirmen özgüvenini sağlayacak bilgidir.
- Çok dilli çevrilebilecek teknik metin oluşturma bilgisi: Çevirmenin dilsel bilgisini kuramsal bilgiyle birleştirebilmesi onun günümüz teknoloji çağında üst dilsel becerilerini geliştirerek çok dilli teknik metin oluşturma yeteneğini kazanmasına da yardımcı olur.
- Araştırmaya yönelik üst bilgi ve beceri: Çevirmenin hangi kaynaktan en kısa zamanda en sağlam bilgiyi alabileceğiyle ilgili edindiği bilgi ve kullandığı stratejileri kapsar.
- Elektronik araçlarla ilgili bilgi: Excel, Powerpoint gibi çeşitli yazılım programlarıyla ilgili temel bilgisayar becerileri yanı sıra çeviri belleği, veri ve terim tabanı oluşturmaya değgin bilgidir. Elektronik kaynaklar günümüzde çevirmenin iletişim kurmasına, çeviri bellekleri aracı-

lığıyla önceki bilgiye en kısa yoldan erişimine ve metin oluşturmasına yardımcı olan araçlardır. Elektronik kaynakların arama motorları aracılığıyla sağladığı bilgiye erişim kolaylıkları, maliyeti, kapsamının genişliği, güncelleme olanağı ve sunduğu seçenek çeşitliliği açısından basılı ve ya yazılı kaynakların yerini aldığı söylenebilir.

- Proje tasarımı bilgisi: Sanayi teknojisiyle ilgili bir ürünü uluslar arası ve yerel pazara taşıyacak çeviri projeleri tasarlama; maliyet, kar analizini yapabilme, ürünle ilgili terimce ve yardımcı araçları sağlama, yazılım programıyla ilgili karar ve güncellemelerin yanı sıra işbölümü, denetim ve müşteriyle ilişkileri düzenleyebilmeyle ilgili bilgi ve becerileri kapsar.
- Pazarlama bilgisi: Çevirmenin ürünün pazarlanması konusunda işletme alanından edinebileceği ve küresel pazardaki yeni yöntem ve akımları izleyebilecek düzeyde bilgiyi kapsar.

Bu yukarıda sayılan becerilerin ilk ikisi zaten bu alanın temel taşlarıdır. Ne var ki, üçüncüsü araştırma kaynaklarının basılı kaynaklardan elektronik kaynaklara dönüşmesi nedeniyle bilgi teknolojileri ve elektronik araçlarla ilgili bilgiyle bütünleşmesi gerekmektedir. Öte yandan, son ikisi çağımız çevirmen adaylarının bilgi donanımına yaklaşık son10 yıldır yeni giren ve çeviri edinci kapsamını genişleten terimler olarak tanımlanabilir.

Çeviri eğitimi açısından çeviri edincini geliştirmede günümüzde çevirmen adaylarına şu üst bilgilerin kazandırılması bilgi ve teknoloji çağının gereği olarak görülmelidir:

- Çeviri kuramı ve uygulaması arasında köprü kuracak düzeyde alan bilgisi
- Çevirmen adayının bir özel alanda çevirmenlik yapacak düzeyde uzmanlaşmasını sağlayacak temellerin atılması

- Özellikle lisans sonrası eğitimde sanayi alanında projelere girerek gelecekte teknolojinin çeviri edimini ne şekilde etkilediğinin farkına varmasını sağlamak
- Temel bilgisayar becerileri
- Bilgi edinme ve çeviri yardımcı aracı olarak İnternet kullanımı
- Çeviri kuramı açısından çeviri teknolojisinin çeviri sürecini olumlu veya olumsuz olarak ne şekilde etkilediğinin farkında olmak; bundan böyle, hangi elektronik araca veya kaynağa ne zaman başvuracağı bilgisini sahip olmaktır. Bu yukarıda sunulan başlıklar altında çıkarılan bir çeviri izleği ancak günümüz çeviri edinci kavramını karşılar.

Sonuç olarak, çeviri eğitiminin kuramsal bilgiyle ters düştüğü düşüncesiyle bu teknolojik gelişmelere soğuk bakması, daha baştan "kuram"ın yeni düşünceleri ve görüşleri mantıksal bir tutarlılık şeklinde öne sürerek geleceğe kılavuzluk etme şeklindeki tanımını red etmek anlamına gelir. Üstelik, çeviri kuramının bilgi çağının sonunda ortaya çıkan teknolojik gelişme ve toplumsal değişikliklerden uzak durması "görgül" bir bilim dalı olduğu savıyla da çelişir. Bundan böyle, çeviri alanındaki kuramların da çağın gereklerine ayak uydurmakla sınırlı kalmayıp, çağın ötesine uzanacak yeni kuramlar geliştirerek "çeviri edinci" kavramını olduğu kadar çeviri edimini de etkileyecek yeni düşünce ve yöntemler üretmesi kaçınılmaz bir olgudur.

TÜRKÇE-İNGİLİZCE TERİMCE

Açıklamalı Çeviri	*Gloss translation*
Açımlama	*Explicitation*
Akademik Çeviri	*Academic Translation*
Aktarım Edinci	*Transposition Competence*
Alt Anlamlı Çeviri	*Hyponymic Translation*
Anlam Odaklı Çeviri	*Sense-Oriented Translation*
Anlamsal Çeviri	*Semantic Translation*
Anlaşılırlık Sınaması	*Plausibility Test*
Anlıksal Süreçler	*Mental Processes*
Arama Motorları	*Search Engines*
Ayrışık İşlevli Çeviri	*Heterofunctional Translation*
Bağıntı Kuramı	*Relevance Theory*
Beklenti Normları	*Expectation Norms*
Benzerlik	*Correspondence*
Bilgilendirici Metin	*Informative Text*
Bilgisayar Destekli Çeviri	*Computer Aided Transation*
Bilgisayarlı Çeviri	*Machine Translation*
Bilişsel İşlemler	*Mental Processes*
Birincil İletişim Durumu	*Primary Communication Situation*
Çağrı İşlevi	*Vocative Function*
Çeviri Bellekleri	*Translation Memories*
Çeviri Edinci	*Translation Competence*
Çeviri Yönergesi	*Translation Task*
Çoşku İşlevi	*Expressive Function*
Daraltma	*Economy/Concentration/ Condensation*
Dil Edinci	*Linguistic Competence*
Dilsel seçki	*Frame*
Doğrudan Aktarım	*Direct Transfer*
Doğrudan Çeviri	*Direct Translation*
Dolaylı Çeviri	*Indirect Translation*
Düzgüleme	*Encoding*
Edimbilim	*Pragmatics*
Edimsel	*Pragmatic*
Ekleme	*Addition*
Eş İşlevli Çeviri	*Equifunctional Translation*
Eşdeğerlik	*Equivalence*

Eşdizimli Sözcük	*Collocation*
Eşitlik	*Equality*
Eşleşme (Konkordans)	*Concordance*
Etki/ İlişki İşlevi	*Phatic Function*
Genişletme	*Dilution/Diffusion/ Amplification*
Gönderge İşlevi	*Referential Function*
Internalizasyon	*Internalization*
Hizalama	*Alignment*
İkincil İletişim Durumu	*Secondary Communication Situation*
İletişim Kipi/ Oluğu	*Communcation Mode*
İletişimsel Çeviri	*Communicative Translation*
İşbirliği İlkesi	*Cooperation Principle*
İşlevsel Kuramlar	*Functional Theories*
Karşılaştırmalı Çözümleme	*Comparative Analysis*
Karşıt Kutuplu Çeviri	*Antonymic Translation*
Kesit	*Register*
Kısaltma	*Acronym*
Kısıtlama	*Constraint*
Kısmi Eşleşme	*Fuzzy Matching*
Kısmi Uyarlama	*Partial Adaptation*
Konkordans (Eşleşme)	*Concordance*
Konu Alanı	*Domain*
Kültür Bağımlı Terim	*Culture-bound term*
Küreselleşme Karşıtı Özellik	*Antiuniversalist Feature*
Lokalizasyon	*Localization*
Metinlerarası Bağdaşıklık	*İntertextual Coherence*
Metinlerarasılık	*İntertextuality*
Metnin Türü	*Text Type*
Ödünç Terim	*Loan Word*
Ödünçleme	*Loaning*
Ölçünleştirme	*Standardization*
Öykündü	*Calque*
Özel Ada Dayalı Terim	*Eponym*
Perspektif Kaydırma	*Modulation*
Profesyonel Çeviri	*Professional Translation*
Profesyonel Norm	*Professional Norm*
Rahatlık Eşiği	*Comfort Threshold*

Resmiyet Derecesi (Öneri)	*Tenor*
Sadakat	*Fidelity*
Sahne	*Scene*
Sesletime Uyarlama (Öneri)	*Naturalization*
Silme	*Deletion*
Simge Odaklı Çeviri	*Sign-Oriented Translation*
Skopos Kuramı	*Skopos Theory*
Somutlaştırma	*Concretization*
Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri	*Literal Translation*
Sözdizimsel Çeviri	*Syntagmatic Translation*
Sürece Dayalı Araştırma	*Process-oriented Study*
Tabandan Yukarı İşlemleme	*Bottom-up Processing*
Tam Eşleşme	*Full Matching*
Telafi	*Compensation*
Tepeden Aşağı Anlıksal İşlemleme	*Top-down Processing*
Ton	*Tone*
Türdeş İşlevli Çeviri	*Homologous Translation*
Türetme	*Derivation*
Ussal Çıkarım	*Logical Inferencing*
Uyarlama	*Adaptation*
Uygulanabilirlik	*Applicability*
Üretim (Süreç) Norm	*Process Norms*
Ürün Normları	*Product Norms*
Ürün Odaklı Araştırma	*Product-oriented Study*
Üstanlamlı Çeviri	*Hypernymic Translation*
Yabancılaştırma	*Foreignization*
Yaratıcı Çeviri	*Creative Translation*
Yeni Terim	*Neologism*
Yer Değiştirme	*Substitution*
Yerelleştirme	*Localization*

İNGİLİZCE- TÜRKÇE TERİMCE

Academic Translation	*Akademik Çeviri*
Acronym	*Kısaltma*
Adaptation	*Uyarlama*
Addition	*Ekleme*
Alignment	*Hizalama*
Antiuniversalist Feature	*Küreselleşme Karşıtı Özellik*
Antonymic Translation	*Karşıt Kutuplu Çeviri*
Applicability	*Uygulanabilirlik*
Bottom-up Processing	*Tabandan Yukarı İşlemleme*
Calque	*Öyküntü*
Collocation	*Eşdizimli Sözcük*
Comfort Threshold	*Rahatlık Eşiği*
Communcation Mode	*İletişim Kipi/ Oluğu*
Communicative Translation	*İletişimsel Çeviri*
Comparative Analysis	*Karşılaştırmalı Çözümleme*
Compensation	*Telafi*
Computer Aided Transation	*Bilgisayar Destekli Çeviri*
Concentration	*Daraltma*
Concordance	*Konkordans, Eşleşme*
Concretization	*Somutlaştırma*
Constraint	*Kısıtlama*
Cooperation Principle	*İşbirliği İlkesi*
Correspondence	*Benzerlik*
Creative Translation	*Yaratıcı Çeviri*
Culture-bound term	*Kültür bağımlı terim*
Deletion	*Silme*
Derivation	*Türetme*
Dilution/Diffusion (Amplification)	*Genişletme*
Direct Transfer	*Doğrudan Aktarım*
Direct Translation	*Doğrudan Çeviri*
Domain/ Field Of Discourse	*Konu Alanı*
Encoding	*Düzgüleme*
Eponym	*Özel Ada Dayalı Terim*
Equality	*Eşitlik*
Equifunctional Translation	*Eş İşlevli Çeviri*
Equivalence	*Eşdeğerlik*

Expectation Norms	*Beklenti Normları*
Explicitation	*Açımlama*
Expressive Function	*Çoşku İşlevi*
Fidelity	*Sadakat*
Foreignization	*Yabancılaştırma*
Frame	*Dilsel seçki*
Full Matching	*Tam Eşleşme*
Functional Theories	*İşlevsel Kuramlar*
Fuzzy Matching	*Kısmi Eşleşme (Öneri)*
Gloss Translation	*Açıklamalı çeviri*
Heterofunctional Translation	*Ayrışık İşlevli Çeviri*
Homologous Translation	*Türdeş İşlevli Çeviri*
Hypernymic Translation	*Üstanlamlı Çeviri*
Hyponymic Translation	*Alt Anlamlı Çeviri*
Indirect Translation	*Dolaylı Çeviri*
Informative Text	*Bilgilendirici Metin*
Internalization	*Internalizasyon*
Intertextual Coherence	*Metinlerarası Bağdaşıklık*
Intertextuality	*Metinlerarasılık*
Linguistic Competence	*Dil Edinci*
Literal Translation	*Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri*
Loan Word	*Ödünç Terim*
Loaning	*Ödünçleme*
Localization.	*Lokalizasyon*
Localization	*Yerelleştirme*
Logical Inferencing	*Ussal Çıkarım*
Machine Translation	*Bilgisayarlı Çeviri*
Mental Processes	*Anlıksal Süreçler*
Mental Processes	*Bilişsel İşlemler*
Modulation	*Perspektif Kaydırma*
Naturalization	*Sesletime Uyarlama (Öneri)*
Neologism	*Yeni Terim*
Partial Adaptation	*Kısmi Uyarlama*
Phatic Function	*Etki/ İlişki İşlevi*
Plausibility Test	*Anlaşılırlık Sınaması*
Pragmatic	*Edimsel*
Pragmatics	*Edimbilim*
Primary Communication Situation	*Birincil İletişim Durumu*

Process Norms	*Üretim (Süreç) Norm*
Process-Oriented Study	*Sürece Dayalı Araştırma*
Product Norms	*Ürün Normları*
Product-Oriented Study	*Ürün Odaklı Araştırma*
Professional Norm	*Profesyonel Norm*
Professional Translation	*Profesyonel Çeviri*
Referential Function	*Gönderge İşlevi*
Register	*Kesit*
Relevance Theory	*Bağıntı Kuramı*
Scene	*Sahne*
Search Engines	*Arama Motorları*
Secondary Communication Situation	*İkincil İletişim Durumu*
Semantic Translation	*Anlamsal Çeviri*
Sense-oriented Translation	*Anlam Odaklı Çeviri*
Sign-oriented Translation	*Simge Odaklı Çeviri*
Skopos Theory	*Skopos Kuramı*
Standardization	*Ölçünleştirme* (Öneri)
Substitution	*Yer Değiştirme* (Öneri)
Syntagmatic Translation	*Sözdizimsel Çeviri*
Tenor	*Resmiyet Derecesi*
Text Type	*Metin Türü*
Tone	*Ton*
Top-Down Processing	*Tepeden Aşağı Anlıksal İşlemleme*
Translation Competence	*Çeviri Edinci*
Translation Memories	*Çeviri Bellekleri*
Translation Task	*Çeviri Yönergesi*
Transposition Competence	*Aktarım Edinci*
Vocative Function	*Çağrı İşlevi*

KAYNAKÇA[1]

AUSTERMÜHL, Frank 2001 *Electronic Tools for Translators,* Manchester: St. Jerome Publishing

AKBULUT, Nihal 2004 *Söylenceden Gerçekliğe,* İstanbul: Multilingual

BAKER, Mona 1992 *In Other Words*, London, Routledge, 262 s.

BENGİ-ÖNER, Işın 2001 *Çeviri Kuramlarını Düşünürken*, İstanbul: Sel Yayıncılık

BERK, Özlem 2005 *Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*, İstanbul: Multilingual

BOZTAŞ, İsmail, Ziya Aksoy, Ahmet Kocaman 1999 *İngilizce Çeviri Kılavuzu*, İstanbul:Hacettepe Taş yayınları, 485.

CARPINTERO, Rafael 2005 "Ortega y Gasset ve Çeviri", Ayşe Nihal Akbulut (çev). *Kutadgubilig, Felsefe ve Bilim Araştırmaları,* Ekim sayı 8. İstanbul: Tübitak Ülke Yayınları s. 85-92

CHESTERMAN, Andrew 1997 *Memes of Translation,* Amsterdam: John Benjamins Publishing Company

CHESTERMAN, Andrew 2006 *The Equivalence Relation,* çevrimiçi: http://www.helsinki.fi/~chesterm/TransTheory.html#Equivalence

DELİSLE, Jean 2001 *Çeviri Yöntemleri için Söylem Çözümlemesi* İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları

DÖKMECİ, İsmet 2003 *Büyük Tıp Sözlüğü* Ist.: Nobel Tıp Kitabevi

DUFF, Alan 1990 *Translation, Resource Books For Teachers* {yayına hazırlayan Alan Maley), Oxford University Press, Hong Kong

ERTEM, Gungor (yay.) 1998 *Kardiyoloji Terimler Sözlüğü,* Istanbul: Türk Kardiyoloji Derneği Yayınları

ERTEN, Asalet 2004 *Tıp Terminolojisi ve Tıp Metinleri* çevirisi, Ankara Seçkin yay. 248 ss.

[1] Her bölümün sonununda yer alan "uygulama" bölümündeki kaynaklar ,bu kaynakçaya eklenmemiştir. Bu bölümdeki kaynaklar her parçanın sonunda bildirilmiştir.

ERUZ, Sakine 2000 *Çeviride ve Çeviri Eğitiminde Koşut Metinler*, İstanbul: AB Ofset

FAWCETT, Peter 1997 *Translation and Language* Manchester: St. Jerome

GIL, Josė Ramón Bıau & Anthony Pym 2006 *Technology and translation (a pedagogical overview)*, çevrimiçi: http//www.tinet.org.

GILE, Daniel 1995 *Basic Concepts and Models For ınterpreter and Translator Training* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins

HATIM, B & I. Mason 1990 *Discourse and the Translator*, London & Newyork: Longman

HÖNIG, Hans G 1990 "Holmes' Mapping Theory and the Landscape of Mental Processes", *Translation Studies*: *The State of Art*. Yay. Haz. K.M. Leuven-Zwart/T. Naaijken. Amsterdam .77-89

HÖNIG, Hans G 1991 "Çeviri Çeviri Yapılarak Öğrenilmez: Çeviride Bir Ön Eğitimin Gerekliliğini Savunma", Çeviren. Turgay Kurultay. *Metis Çeviri 19* 65-67

KEMAL, Yaşar 1997 *Salman the Solitary*, Thilda Kemal (çev). London: The Harvil Press

KELLY, Dorothy 2005 *A Handbook for Translators*, Manchester, UK& Northampton MA: St Jerome Publishing

KOCATÜRK, Utkan 2000. *Açıklamalı Tıp Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Gaye Matbaacılık

KOLLER, W. 1989 "Equivalence in Translation Theory", içinde: Andrew Chesterman (yay), *Readings in Translation Theory* yay. Oy Finn Lectura Ab. 99-104

KURULTAY, Turgay 1995 "Çevirmen Çevireceği Metni Nasıl Okursa Okumuş Olur? Ya da Çeviri Sürecinde Bir Ön Aşama Olarak Olarak 'Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi var mıdır?" içinde: Işın Bengi-Öner (yay.) *Çeviribilim 1* Ankara Üniversitesi Bursa şubesi: Tömer. s.111-125

KURULTAY, Turgay 2000 *Çeviri Sürecinde Dil* yayınlanmamış çalışma. İstanbul

KUSSMAUL, Paul 1995 *Training the Translator,* Amsterdam/ Philadelphia, John Benjamins Publishing Company

LAMBERT JOSE&GORP VAN HENDRİK (1985) "On Describing Translations". İçinde:Theo Hermans (yay.) *The Manipulation of Literature:* London: Croom Helm

LEUVEN-ZWART, van Kitty M. 1989 "Translation and Original", *Target* 1:2, 151-181

MIHCIOĞLU, Cemal 1997 *Türk Hekimlik Dili* Ankara: Kultur Bakanlıgı Yayınları

NEWMARK, Peter 1988. A *Textbook of Translation,* Hertfordshire: Prentice Hall ınternational (UK) Ltd., 292 s.

NORD, CHRISTIANA 1992 "Çeviri Öğretim Kitaplarına ilişkin On Tez", Çev. Arzu Ergüç. *Metis Çeviri* 19, İstanbul: Metis Yayınları. 109-112

NORD, Christiana 1997 "A Functional Typology of Translation", içinde: Anna Trosborg (yay). *Text Typology and Translation* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 43-66

NORD, Christiana 1997. *Translating as a Purposeful Activity,* Manchester: St. Jerome Publishing

Pedro, De Raquel "The Translatability of Text: A historical Overview", *Meta* XLIV, 4, s. 546-559

PILEGARD, Morten 1997 "Translation of Medical Research Articles", içinde: Anna Trosborg (yay). *Text Typology and Translation,* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins

PYM, Anthony 2006 *Localization, Training and the Threat of Fragmentation,* çevrimiçi: http//www.tinet.org/~apym/on-line/ training.html.

REISS, Catherina 1989 "Text Types, Translation Types and Assessment" içinde: Andrew Chesterman (yay), *Readings in Translation Theory,* Oy Fin Lectura Ab. s. 105-115

TAYLAN, Cem 1992 "(Genişletilmiş) Çeviri Kılavuzu" *Metis Çeviri:* 19, İstanbul: Metis, s. 113-114

TINAZ, Rasin 1982 *Fen ve Kimya Fakülteleri İçin Çeviri Kursları Çalışma Kılavuzu*; İstanbul, Nazım Terzioğlu Matematik Araştırmaları Enstitüsü Baskı Atölyesi, 128 s.

TOURY, Gideon, 1995 *Descriptive Translation Studies Studies and beyond* Amsterdam: John Benjamins Publishing Company

TUĞLACI, Pars 1997 *Tıp Sözlüğü*, İstanbul: ABC Kitabevi A.Ş.

VARDAR; Berke 1998 *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, İstanbul: Multilingual

VERMEER, Hans J. 1996 *A Skopos Theory of Translation (Some arguments for and against)* Heidelberg: Text con Text

VİAGGİO, Sergio 2005 *A General Theory of Interlingual Mediation*, Verlag: Frank&Timme

WILLIAMS Jenny & Andrew Chesterman 2002 *The Map*. Manchester: St. Jerome Publishing

WILSS, Wolfram 1982 *The Science of Translation: Problems and Methods*, Tübingen,Gunter Narr Verlag, 292 s.

YARMALI, E. Sabri 1997 *Çeviri Tekniği (Çözümleme)*, İstanbul, Timaş Yayınları, 416 s.

YARMALI, E. Sabri 1997 *Çeviri Tekniği(Dilbilgisi)*, İstanbul, Timaş Yayınları, 448s.

YAZICI, Mine 2001 *Çeviribilime Giriş* İstanbul: Edebiyat Fakültesi

YAZICI, Mine 2005 *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları* İstanbul: Multılıngual

EK 1

Bütüncenin künyesiyle ilgili öncül veriler

YAZAR	KAYNAK ADI	YILI	Baskı Sayısı
Peter Newmark	A Text Book of Translation	1988	2
Wolfram Wills	The Science of Translation: Problems and methods	1982	1
Rasin Tınaz	Fen ve Kimya Fakülteleri için Çeviri Kılavuzu	1982	1
Alan Duff	Translation	1990	1
Mona Baker	In Other Words	1992	1
Paul Kussmaul	Training the Translator	1995	1
Sabri Yarmalı	Çeviri Tekniği Dilbilgisi	1997	1
Sabri Yarmalı	Çeviri Tekniği (Çözümleme)	1997	1
İsmail Boztaş Ziya Aksoy, AhmetKocaman	Çeviri Kılavuzu	1999	11
Asalet Erten	Tıp Terminolojisi ve Tıp Metinleri çevirisi	2004	1
YAZAR	**YAYIN YERİ**	**DİLİ**	**Aracı dil**
Peter Newmark	Hertfordshire: Prentice Hall	İngilizce	Fransızca, Almanca
Wolfram Wills	Tübingen; Gunter Narr Verlag	Türkçe	İngilizce-Almanca
Rasin Tınaz	İstanbul: İÜ yayınları	Türkçe	İngilizce
Alan Duff	Hon Kong;Oxford University Press	İngilizce	İngilizce
Mona Baker	London:Routledge	İngilizce	Arapça, Fransızca, Portekizce
Paul Kussmaul	Amsterdam: John Benjamins	İngilizce	İngilizce-Almanca
Sabri Yarmalı	İstanbul: Timaş yayınları	Türkçe	İngilizce
Sabri Yarmalı	İstanbul: Timaş yayınları	Türkçe	İngilizce
İsmail Boztaş Ziya Aksoy, Ahmet Kocaman	Ankara:Hacettepe Taş yayınları	Türkçe	İngilizce
Asalet Erten	Ankara: Seçkin yayıncılık	Türkçe	İngilizce

EK 2
İçerik analiziyle ilgili veriler

Yazar	1.erek kitle	2.inceleme gereci	3.ölçüt	4.nitelik	5.Kuramsal Dayanak
Peter Newmark	Öğrenci, akademisyen + profesyonel	Ürün	Met.	Çev.kuram+ çev.uygulama	Dilbilim odaklı yaklaşım
Wolfram Wills	Öğrenci+ akademisyen + profesyonel	Ürün	Met.	Çeviri kuramı	Dilbilim odaklı yaklaşım
Rasin Tınaz	Öğrenci	Ürün	Söz+tümce +met.	Dil eğitimi ağırlıklı	Dil odaklı (Terim bilgisi+dilbilgisel çözümleme)
Alan Duff	Eğitmen	Ürün+ süreç	Söz+tümce +met.	Çev.kuram+ uygulama	Çeviri eğitimine dilbilimsel yaklaşım (edimsel)
Mona Baker	Öğrenci+ akademisyen + profesyonel	Ürün	Söz+tümce +met.	Çeviri kuramı+ uygulama	Çeviri eğitimine dilbilimsel yaklaşım (edimsel)
Paul Kussmaul	Öğrenci+ akademisyen + profesyonel	Süreç+ ürün	Söz+tümce +met.	Çeviri kuramı	Çeviribilime dilbilimsel (bilişsel) yaklaşım
Sabri Yarmalı	Öğrenci	Ürün	Sözcük+ tümce	Dil eğitimi ağırlıklı	Dilbilgisel yaklaşım
Sabri Yarmalı	Öğrenci	Ürün	Tümce	Dil eğitimi ağırlıklı	Dilbilgisel yaklaşım
İsmail Boztaş Ziya Aksoy, Ahmet Kocaman	Öğrenci, çevirmen adayı, profesyonel	Ürün	Tümce+ metin	Dil eğitimi+ çeviri eğitimi	Dilbilim odaklı yaklaşım
Asalet Erten	Tıp Çevirmen Adayları	Ürün	Metin	Çeviri Tarihi, Terim Bilgisi, Çeviri Eğitimi, Çeviri Eleştirisi	Çeviribilim+ Dilbilim Odaklı Yaklaşım

6.Bilimsel Alan	7.Yöntem	8.Anlıksal İşlemleme	9.Etki Alanı	10.Kapsam	11.Kuramsal Yaklaşım	12.*	13.Etki Alanı
Uygulama+ Kuram	Açıklayıcı+ Örnekleyici	Tabandan Yukarı	Aktarım Edinci	Geniş Kapsamlı	Kaynak Odaklı (Dilbilimsel+Bireysel Yaklaşım)	Var	Aktarım Edinci
Kuramsal	Açıklayıcı	Tabandan Yukarı	Aktarım Edinci	Geniş Kapsamlı	Kaynak Odaklı (Dilbilimsel Bireysel Yaklaşım)	Var	Aktarım Edinci
Uygulama	Örnekleyici	Tabandan Yukarı	Dil Yetisi	Dar Kapsamlı	Kaynak Odaklı (Bireysel Yaklaşım)	Yok	Dil Yetisi
Kuramsal Alan+ Uygulama	Açıklayıcı+ Örnekleyici	Tepeden aşağı+Tabandan Yukarı	Aktarım Edinci	Geniş Kapsamlı	Kaynak Odaklı (Dilbilimsel Yaklaşım)	Var	Aktarım Edinci
Kuram Alan+ Uygulama	Açıklayıcı+ Örnekleyici.	Tep.A+Tab. Yuk	Aktarım Edinci	Geniş Kapsamlı	Kaynak Odaklı (Dilbilimsel Yaklaşım)	Var	Aktarım Edinci
Kuramsal	Betimleyici+ Açıklayıcı	Tep.A+Tab. Yuk	Çeviri Edinci	Geniş Kapsamlı	Kaynak Odaklı (Dilbilimsel+Bireysel Yaklaşım)	Var	Çeviri Edinci
Uygulama	Açıklayıcı+ Örnekleyici	Tabandan Yukarı	Dil Yetisi	Dar Kapsamlı	Kaynak Odaklı (Bireysel Yaklaşım)	Yok	Dil Yetisi
Uygulama	Açıklayıcı+ Örnekleyici	Tabandan Yukarı	Dil Yetisi	Dar Kapsamlı	Kaynak Odaklı (Bireysel Yaklaşım)	Yok	Dil Yetisi
Uygulama	Açılayıcı+ Örnekleyici	Tabandan Yukarı	Aktarım Edinci	Geniş Kapsamlı	Kaynak Odaklı (Dilbilimsel Yaklaşım)	Var	Aktarım Edinci
Kuram+ Uygulama	Açıklayıcı+ Örnekleyici	Tabandan Yukarı	Aktarım Edinci	Geniş Kapsamlı	Kaynak Odaklı	Var	Aktarım Edinci

* **Kuramsal tutarlılık**

EK 3

Terim Sözlüklerinden Elde Edilen Veri Sonuçları

	Dictionary A	Dictionary B	Dictionary C
Kaynak adı	Tıp Sözlüğü	Açıklamalı Tıp Terimleri Sözlüğü	Büyük Tıp Sözlüğü
Yıl	1997	2000	2003
YerPublishing House	ABC Kitabevi A.Ş./ İstanbul	Gaye Matbaacılık / Ankara	Nobel Tıp Kitabevi
Number of Pages	923	977	975
Ek	var	var	Yok
Number of Edition	8	9	1
Hedef Kitle	Öğrenci, profesyonel	Profesyonel, Öğrenci	Profesyonel Öğrenci
Yazar	Pars Tuğlacı	Prof. Dr. Utkan Kocatürk	Prof. Dr. İsmail Dökmeci
Yazar Kimliği	Dilbilimci& Yazar	akademisyen	akademisyen
Yayın Kurulu	—	—	Kayıt var
Yayın Kurulu Kimliği		—	Akademisyen

EK 4

İçerik analiziyle ilgili veri tabanı

	Dictionary A	**Dictionary B**	**Dictionary C**
1.Term	**Tuberculosis**	**Tuberculosis**	**Tuberculosis**
Dil kökeni	Kayıt yok	Latin	Latin
Alan/altalan	Kayıt yok	Kayıt yok	Kayıt yok
Türkçe Karşılık	Verem, tüberküloz	Verem, tüberküloz, ince hastalık	Tüberküloz
Tanım	Kayıt yok	Kayıt var	Kayıt var
Türkçe Terim Türü	Gündelik terim, ödünç	Gündelik terim, ödünç, kültür bağımlı terim	Ödünç terim
Çeviri yöntemi	Perspektif kaydırma+ Ana dilin sesletimine uyarlama	Perspektif kaydırma+ Ana dilin sesletimine uyarlama	Ana dilin sesletimine uyarlama
Kaynak terim etkileme alanı			Professional + academic
Erek terim etkileme alanı	Profesyonel +akademic	Profesyonel +akademik+popüler	Akademik
Anahtar sözcük	10	10	5
2.Term	**Arrest**	**Arrest**	**Arrest**
Dil Kökeni	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Alan/Altalan	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Türkçe Karşılık	Kayıt Yok	Durma, Kesilme, Arest	Kayıt Yok
Tanım	Kayıt Var	Var	Kayıt Yok
Türkçe Terim Türü	Kayıt Yok	Yeni Terim	Kayıt Yok
Çeviri Yöntemi	Kayıt Yok	Perspektif Kaydırma/ Ana Dilin Sesletimine Uyarlama	Kayıt Yok
Kaynak Dil Etkileme Alanı	Profesyonel	Profesyonel	Profesyonel
Erek Dil Etkileme Alanı	Kayıt Yok	Professional/ Akademik	Kayıt Yok
Anahtar Sözcük Sayısı	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok

3. Terim	**Bcg**	**Bcg**	**Bcg**
Dil Kökeni	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Latin
Alan/Altalan	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Türkçe Karşılık	Kayıt Yok	Tüberküloz Aşısı	Bcg
Tanım	Kayıt Var	Kayıt Var	Kayıt Var
Terim Türü	Kısaltma	Birleşik Terim	Kısaltma
Çeviri Yöntemi	Açımlama	Perspektif Kaydırma	Doğrudan Aktarım Açımlama
Kaynak Etkileme Alanı	Profesyonel	Profesyonel	Profesyonel
Erek Ekin Etkileme Alanı	Popüler	Popüler	Profesyonel
Anahtar Sözcük Sayısı	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
4.Terim	**Tetanos**	**Tetanos**	**Tetanosis**
Dil Kökeni	Kayıt Yok	Latin	Grek
Alan/Altalan	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Türkçe Karşılık	Tetanoz, Kazıklı Humma	Tetanoz, Kazıklı Humma	Tetanoz
Tanım	Kayıt Var	Kayıt Var	Kayıt Var
Çeviri Terim Türü	Ödünç Sözcük+Kültür Bağımlı Sözcük	Ödünç Sözcük+Kültür Bağımlı Sözcük	Ödünç Sözcük
Çeviri Yöntemi	Ana Dilin Sesletimine Uyarlama+Perspektif Kaydırma	Ana Dilin Sesletimine Uyarlama+Perspektif Kaydırma	Ana Dilin Sesletimine Uyarlama
Kaynak Dil Etkileme Alanı	Profesyonel	Profesyonel	Profesyonel
	Profesyonel+Popüler	Profesyonel+Popüler	Profesyonel
Anahtar Sözcük Sayısı	1	0	4
5.Terim	**Lockjaw**	**Lockjaw**	**Lockjaw**
Dil Kökeni	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Alan/Altalan	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Türkçe Karşılık	Tetanoz, Kazıklı Humma	Çene Kilitlenmesi, Trizmus	Kayıt Yok
Tanım	Kayıt Yok	Kayıt Var	Kayıt Yok
Türkçe Terim Türü	Ödünç Sözcük + Kültür Bağımlı Sözcük	Kültür Bağımlı Sözcük + Yeni Ödünç Sözcük	Kayıt Yok

Çeviri Yöntemi	Ana Dilin Sesletimine Uyarlama + Perspektif Kaydırma	Perspektif Kaydırma + Yeni Sözcüğü Ana Dilin Sesletimine Uyarlama Ödü	Kayıt Yok
Kaynak Dil Etkileme Alanı	Profesyonel	Profesyonel	Kayıt Yok
Erek Dil Etkileme Alanı	Profesyonel+Popüler	Popüler+Profesyonel	Kayıt Yok
Anahtar Sözcük Sayısı	1	Kayıt Yok	Kayıt Yok
6.Terim	**Oppenheim Disease**	**Oppenheim Disease**	**Oppenheim Disease**
Dil Kökeni	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Var
Alan/Altalan	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Türkçe Karşılık	Kayıt Yok	Oppenheim Hastalığı	Meadow Dermititis
Tanım	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Çeviri Terim Türü	Kayıt Yok	Özel Ada Dayalı Birleşik Terim	Karma Terim
Çeviri Yöntemi	Kayıt Yok	Doğrudan Aktarım	Perspektif Kaydırma
Kaynak Etkileme Alanı*	Kayıt Yok	Academic	Academic
	Kayıt Yok	Profesyonel+Akademik	Profesyonel+Popüler
Erek Dil Etkileme Alanı	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Anahtar Sözcük Sayısı	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
7. Terim	**Meadow Dermititis**	**Meadow Dermititis**	**Meadow Dermititis**
Dil Kökeni	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Var
Alan/Altalan	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Türkçe Karşılık	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Oppenheim Hastalığı
Tanım	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Çeviri Terim Türü	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Özel Ada Dayalı Birleşik Terim
Çeviri Yöntemi	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Perspektif Kaydırma

Kaynak Etkileme Alanı	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Profesyonel
Erek Dil Etkileme Alanı	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Profesyonel
Anahtar Sözcük Sayısı	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
8. Term	**Bird's Flue**	**Bird's Flu**	**Bird's Flue**
Dil Kökeni	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Alan/Altalan	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Türkçe Karşılık	Kayıt Yok	Küş Gribi	Kayıt Yok
Tanım	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Çeviri Terim Türü	Kayıt Yok	Kültür Odaklı	Kayıt Yok
Çeviri Yöntemi	Kayıt Yok	Doğrudan Aktarım	Kayıt Yok
Kaynak Etkileme Alanı	Kayıt Yok	Popüler	Kayıt Yok
Erek Dil Etkileme Alanı	Kayıt Yok	Popüler	Kayıt Yok
Anahtar Sözcük Sayısı	Kayıt Yok	Kayıt Yok	Kayıt Yok
Toplam Kayıt Sayısı 72	25	42	34

Çeviri edinci kavramı her geçen gün çağın gereksinimlerine göre evrilip, genişlemektedir. Çeviri eğitiminin kuramsal bilgiyle ters düştüğü düşüncesiyle bilgi çağının sunduğu teknolojik gelişmelere soğuk bakması, daha baştan "kuram"ın yeni düşünceleri ve görüşleri mantıksal bir tutarlılık şeklinde öne sürerek geleceğe kılavuzluk etme şeklindeki tanımını red etmek anlamına gelir. Üstelik çeviri kuramının bilgi çağının sonunda ortaya çıkan teknolojik gelişme ve toplumsal değişikliklerden uzak durması "görgül" bir bilim dalı olduğu savıyla da çelişir. Çeviri alanındaki kuramların da çağın gereklerine olduğu kadar çağın ötesine uzanacak yeni kuramlar geliştirerek "çeviri edinci" kavramını olduğu kadar çeviri edimini de etkileyecek yeni düşünce ve yöntemler üretmesi kaçınılmaz bir olgudur. İşte bu düşüncelerden yola çıkarak çevirmen profilindeki değişiklere dikkati çekmek üzere kaleme aldığım bu yapıtta, hem çevirmen adaylarını bilinçlendirmeyi, hem de bu alanda yeni çalışmaları başlatmayı hedefledim.

ISBN 975-6008-29-6

internetten sipariş için

www.kitapyurdu.com

MULTILINGUAL
Yabancı Dil Yayınları
Klodfarer Cad. 40/6 Çemberlitaş - İstanbul
Tel/Fax: (0212) 518 47 55